

Koulutus-, tiede- ja kulttuuriyhteistyö Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla

– tilannekatsaus ja ehdotus strategisiksi toimenpiteiksi

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:26

Koulutus-, tiede- ja kulttuuriyhteistyö Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla

– tilannekatsaus ja ehdotus strategisiksi toimenpiteiksi

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:26

Suomen Madridin-instituutin toteuttama selvitys

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet

Kansainvälisten asiain sihteeristö / Internationella sekretariatet

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/julkaisut/>

ISBN 978-952-263-187-9 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2012:26

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Julkaisun päivämäärä
20.11.2012

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
Selvitysmies: professori Martti Pärssinen		Toimeksiantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	
Selvityskoordinaattori: Eeva Sippola		Toimielimen asettamispvm 15.2.2012	Dnro 6/240/2012
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Koulutus-, tiede- ja kulttuuriyhteistyö Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla – tilannekatsaus ja ehdotus strategisiksi toimenpiteiksi (Utbildnings-, forsknings- och kultursamarbetet i Latinamerika och Karibien – lägesöversikt och förslag till strategiska åtgärder)			
Julkaisun osat Selvitys + liitteet			
Tiivistelmä <p>Opetus- ja kulttuuriministeriö kutsui 15.2.2012 Suomen Madridin-instituutin johtajan professori Martti Pärssisen selvitysmieheksi laatimaan selvityksen Latinalaisen Amerikan kanssa tehtävän yhteistyön tämänhetkisestä tilasta sekä tekemään ehdotuksen koulutus-, tiede- ja kulttuurialan yhteistyön tulevaisuuden painopisteiksi ja toiminnan kehittämiseksi Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla. Selvityskoordinaattoriksi kutsuttiin FT Eeva Sippola Suomen Madridin-instituutista. Selvitystä ohjaamaan ja tukemaan opetus- ja kulttuuriministeriö kokosi taustaryhmän, jossa oli edustajia opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä CIMO:sta. Taustaryhmän puheenjohtajana toimi kansainvälisten asiain johtaja Jaana Palojärvi opetus- ja kulttuuriministeriöstä.</p> <p>Toimeksiannon mukaisesti selvitysmiehen tuli laatia kirjallinen selvitys, jossa kartoitetaan opetus- ja kulttuuriministeriön sektorin osalta jo olemassa oleva hallinnonalan toiminta sekä tehdään ehdotus ministeriön strategisiksi tavoitteiksi ja toimenpiteiksi yhteistyön kehittämiseksi tulevaisuudessa.</p> <p>Selvityksen maantieteelliseksi alueeksi rajattiin Latinalainen Amerika ja Karibia. Suomen Madridin-instituutti kuuli selvityksen aikana asiantuntijoita eri ministeriöistä, korkeakouluista, CIMO:sta, Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla toimivista suurlähetystöistä ja useista muista organisaatioista sekä laajasti koulutus-, kulttuuri- ja tiedealojen toimijoita Suomessa ja Latinalaisessa Amerikassa.</p> <p>Selvityksen tuloksena selvitysmies ehdottaa lukuisia toimenpiteitä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan Latinalaisen Amerikan ja Karibian yhteistyön kehittämiseksi. Toimenpide-ehdotukset kohdistuvat 1) tiedonkulun ja koordinoinnin parantamiseen Suomessa, Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla, 2) kielen- ja kulttuurintuntemuksen vahvistamiseen Suomessa sekä 3) alakohtaiseen yhteistyön tukemiseen koulutus-, tiede- ja kulttuurialoilla.</p> <p>Uuden rahoituksen esittämisen sijasta selvityksessä keskitytään yhteistyön parantamiseen ja toiminnan tehostamiseen asiantuntijuuden, verkostoitumisen ja eri ministeriöiden välisen yhteistyön kehittämisen kautta.</p> <p>Latinalaisen Amerikan ja Karibian osuus koko maailman tuotannosta on suuri ja se kasvaa voimakkaasti. Talouskehityksen ja yhteiskunnallisten muutosten myötä alue vahvistaa asemaansa merkittävänä maailmanlaajuisena toimijana. Tästä syystä yleiseksi tavoitteeksi ehdotetaan Suomen ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian välisen yhteistyön määrän ja rahoituksen tasapainottamista alueen merkitystä vastaavalle tasolle vuoteen 2022 mennessä.</p>			
Avainsanat Latinalainen Amerika, Karibia, läsnäolo			
Sarjan nimi ja numero Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:26		ISSN-L 1799-0327 ISSN 1799-0335 (PDF)	ISBN 978-952-263-187-9 (PDF)
Kokonaissivumäärä 101	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja -		Kustantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisnings- och kulturministeriet

Utgivningsdatum
20.11.2012

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Utredningsman: professor Martti Pärssinen Utredningssamordnare: Eeva Sippola		Typ av publikation Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
		Uppdragsgivare Undervisnings- och kulturministeriet	
		Datum för tillsättandet av organet 15.2.2012	Dnro 6/240/2012
Publikation Utbildnings-, forsknings- och kultursamarbetet i Latinamerika och Karibien – lägesöversikt och förslag till strategiska åtgärder			
Publikationens delar promemoria samt bilagor			
Sammandrag <p>Den 15 februari 2012 kallade undervisnings- och kulturministeriet direktören för Finlands institut i Madrid, professor Martti Pärssinen, till utredningsman för att utarbeta en utredning över nuläget i fråga om samarbetet med Latinamerika samt att föreslå framtida tyngdpunkter i samarbetet på utbildnings-, forsknings- och kulturområdet samt åtgärder för att utveckla verksamheten i Latinamerika och Karibien. Till utredningskoordinator kallades FD Eeva Sippola från Finlands institut i Madrid. För att styra och stödja utredningen samlade undervisnings- och kulturministeriet en grupp med företrädare för undervisnings- och kulturministeriet och CIMO. Ordförande för gruppen var Jaana Palojarvi, direktör för internationella ärenden vid undervisnings- och kulturministeriet.</p> <p>Enligt uppdraget skulle utredningsmannen utarbeta en skriftlig utredning som i fråga om undervisnings- och kulturministeriets sektor kartlägger den existerande verksamheten på förvaltningsområdet samt ger förslag till strategiska mål och åtgärder för ministeriets framtida utveckling av samarbetet.</p> <p>Utredningens geografiska område avgränsades till Latinamerika och Karibien. Under utredningens lopp hörde Finlands institut i Madrid experter från olika ministerier, högskolor, CIMO, ambassader och flera andra organisationer verksamma i Latinamerika och Karibien samt aktörer inom utbildnings-, kultur- och forskningsbranschen i Finland och Latinamerika på bred front.</p> <p>Till följd av arbetet föreslår utredningsmannen flera åtgärder för att utveckla samarbetet med Latinamerika och Karibien på undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. Åtgärdsförslagen gäller 1) förbättring av informationsgången och samordningen i Finland, Latinamerika och Karibien, 2) stärkande av språk- och kulturkännedomen i Finland samt 3) stödjande av områdesspecifikt samarbete på utbildnings-, forsknings- och kulturområdena.</p> <p>I stället för att föreslå ny finansiering fokuserar utredningen på att förbättra samarbetet och effektivisera verksamheten genom utveckling av sakkunskapen, nätverken och samarbetet mellan olika ministerier.</p> <p>Latinamerikas och Karibiens andel av hela världens produktion är stor och växer kraftigt. Till följd av den ekonomiska utvecklingen och samhälleliga förändringar stärker området sin ställning som en betydande global aktör. På grund av detta föreslås som allmänt mål att samarbetet mellan Finland, Latinamerika och Karibien samt finansieringen av det balanseras på en nivå som motsvarar områdets betydelse före år 2022.</p>			
Nyckelord fostran till internationalism, strategi, utvärdering			
Seriens namn och nummer Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2012:26		ISSN-L 1799-0327 ISSN 1799-0335 (Online)	ISBN 978-952-263-187-9 (PDF)
Sidoantal 101	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution -		Förlag Undervisnings- och kulturministeriet	

Description

Publisher
Ministry of Education and Culture

Date of publication
20.11.2012

Authors (If a committee: name of organ, chair, secretary) Rapporteur: Professor Martti Pärssinen Coordinator for the report: Eeva Sippola		Type of publication Reports of the Ministry of Education and Culture, Finland	
		Contracted by Ministry of Education and Culture	
		Committee appointed on 15.2.2012	Dnro 6/240/2012
Name of publication Educational, scientific and cultural cooperation with Latin America and the Caribbean – status report and a proposal for strategic measures			
Parts Report + appendices			
Abstract <p>On 15 February 2012, the Ministry of Education and Culture invited Professor Martti Pärssinen, Director of the Finnish Institute in Madrid, to produce a report on the current status of Finland's cooperation with Latin America and to prepare a proposal for future focus areas of this cooperation in the field of education, science and culture and for the development of activities in Latin America and the Caribbean. Eeva Sippola, Ph.D., from the Finnish Institute in Madrid was invited to act as the coordinator for the report. The Ministry of Education and Culture also compiled a background group consisting of representatives from the Ministry of Education and Culture and CIMO to guide and support the work of preparing the report. Chair of the group was Jaana Palojarvi, Director for International Relations from the Ministry of Education and Culture.</p> <p>According to the assignment, the rapporteur was to prepare a written report mapping the existing activities in the administrative branch of the Ministry of Education and Culture and including a proposal for the ministry's strategic objectives and measures for future development of the cooperation.</p> <p>The geographical area of the report was defined as Latin America and the Caribbean. During the preparation of the report, the Finnish Institute in Madrid heard experts from different ministries, higher education institutions, CIMO, embassies and several other organisations operating in Latin America and the Caribbean and a large number of operators in the field of education, culture and science in Finland and Latin America.</p> <p>Based on the findings of the report, the rapporteur proposes several measures to develop cooperation by the administrative branch of the Ministry of Education and Culture in Latin America and the Caribbean. The proposed measures focus on 1) improving communications and coordination in Finland, Latin America and the Caribbean, 2) strengthening knowledge of the languages and cultures in question in Finland 3) supporting sector-specific cooperation in the fields of education, science and culture.</p> <p>Instead of making proposals for new funding, the report focuses on improving cooperation and the efficiency of activities through developing expertise, networking and cooperation between different ministries.</p> <p>The share of Latin America and the Caribbean in global production is vast and it is increasing rapidly. As a result of economic development and changes in society, the region is strengthening its position as a significant actor on the global scale. For this reason, stabilising the level cooperation between Finland and Latin America and the amount of funding to be allocated for it to a level corresponding to the significance of the region by 2022 is proposed as the overall aim.</p>			
Name and number of series Reports of the Ministry of Education and Culture, Finland 2012:26		ISSN ISSN-L 1799-0327 ISSN 1799-0335 (Online)	ISBN 978-952-263-187-9 (PDF)
Number of pages 101	Language Finnish	Price	Degree of confidentiality public
Distributed by		Published by Ministry of Education and Culture	

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Latinalainen Amerikka ja Karibia muodostavat laajan, monipuolisen ja -muotoisen alueen, joka tarjoaa runsaasti yhteistyöpotentiaalia Suomelle. Suomessa kiinnostus aluetta kohtaan kasvaa jatkuvasti.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kutsui 15.2.2012 allekirjoittaneen Suomen Madridin-instituutista selvitysmieheksi kartoittamaan yhteistyön tilaa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla sekä tekemään ehdotuksen ministeriön tavoitteiksi yhteistyön kehittämiseksi tulevaisuudessa. Selvityskoordinaattoriksi kutsuttiin FT Eeva Sippola Suomen Madridin-instituutista. Selvitystä ohjaamaan ja tukemaan opetus- ja kulttuuriministeriö kokosi taustaryhmän, jossa oli edustajia opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä CIMO:sta. Taustaryhmän puheenjohtajana on toiminut kansainvälisten asiain johtaja Jaana Palojärvi opetus- ja kulttuuriministeriöstä.

Selvityksessä tuli:

- 1 arvioida Latinalaisen Amerikan kanssa tehtävän yhteistyön tämänhetkinen tila opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla
- 2 tehdä ministeriölle ehdotus yhteistyön tulevaisuuden painopisteiksi ja toiminnan kehittämiseksi.

Selvitys rajattiin maantieteellisesti keskittymään erityisesti Latinalaiseen Amerikkaan, mutta siinä huomioidaan myös Karibian alue.

Selvitystyön aikana on käyty keskusteluja eri ministeriöiden, korkeakoulujen, Suomen Akatemian, CIMO:n, useiden asiantuntijoiden ja organisaatioiden sekä Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla toimivien Suomen edustustojen kanssa. Myös koulutus-, tiede- ja kulttuurialojen toimijoille tehtiin verkkopohjainen kysely yhteistyöstä ja tulevaisuuden toiveista.

Suoritettuanani minulle annetun tehtävän luovutan kunnioittavasti selvitykseni ja ehdotukseni opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Helsingissä ja Madridissa 21. päivänä lokakuuta 2012

Martti Pärssinen

Eeva Sippola

Sisältö

1	Tehtävänanto ja toteutus	8
2	Katsaus Latinalaiseen Amerikkaan	10
2.1	Poliittinen tilanne ja integraatiopyrkimykset tänään	12
2.2	Latinalaisen Amerikan talouskasvu luo pohjaa yhteiskunnalliselle kehitykselle	14
2.3	Latinalaisen Amerikan haasteita	18
3	Koulutus, tiede ja kulttuuri Latinalaisessa Amerikassa	24
3.1	Koulutus	24
3.2	Tiede	29
3.3	Kulttuuri	31
4	Suomalaiset toimijat ja toimintakanavat kansainvälisessä yhteistyössä	42
4.1	Suomalaiset toimijat	42
4.2	Suomen kehitysyhteistyö	45
4.3	Eurooppalainen yhteistyö	47
5	Suomen, Latinalaisen Amerikan ja Karibian yhteistyön nykytila ja kehittäminen	51
5.1	Koulutus Suomessa	51
5.2	Koulutusalan yhteistyö	55
5.3	Tiedeyhteistyö	63
5.4	Kulttuuriyhteistyö	67
6	Ehdotus opetus- ja kulttuuriministeriölle strategisiksi toimenpiteiksi: Tavoitteelliseen ja suunnitelmalliseen yhteistyöhön Latinalaisen Amerikan ja Karibian kanssa	77
6.1	Tiedonkulun ja koordinoinnin parantaminen	78
6.2	Kielitaidon ja kulttuurintuntemuksen vahvistaminen Suomessa	79
6.3	Tavoitteet ja toimet koulutusyhteistyössä	80
6.4	Tavoitteet ja toimet tiedeyhteistyössä	82
6.5	Tavoitteet ja toimet kulttuuriyhteistyössä	83
	Lopuksi	85
	Lähteet	86
	Liitteet	89
	Liite 1. Latinalaisen Amerikan koulutuksen tunnuslukuja	
	Liite 2. Yliopistotilastoja Latinalaisesta Amerikasta ja Karibialta.	
	Liite 3. Tietoyhteiskunta Latinalaisessa Amerikassa.	
	Liite 4. Suomessa järjestettyjä näyttelyitä Latinalaisesta Amerikasta.	
	Liite 5. Latinalaista Amerikkaa käsitteleviä väitöskirjoja.	
	Liite 6. Yhteistyösopimuksia Latinalaisen Amerikan ja Karibian yliopistoihin.	

1 Tehtävänanto ja toteutus

Latinalaisen Amerikan merkitys on viime vuosina kasvanut nopeasti niin Euroopan Unionin ulkosuhdepolitiikassa kuin muussakin kansainvälisessä yhteistyössä. Vaikka Latinalainen Amerikka on maantieteellisesti laaja ja taloudellisen sekä sosiaalisen kehityksen tasoltaan hyvin heterogeeninen, se on samalla myös mielenkiintoinen, moniulotteinen ja runsaasti yhteistyöpotentiaalia Suomelle tarjoava alue.

Latinalaisen Amerikan maat ovat viime aikojen talouskasvunsa myötä ryhtyneet yhä järjestelmällisemmin kehittämään yhteiskuntiansa eri sektoreita. Tämä on heijastunut voimakkaana kiinnostuksena Suomea kohtaan erityisesti koulutukseen liittyvissä kysymyksissä ja käytännön tasolla runsaina asiantuntija-, esiintymis- ja vierailupyynnöinä. Korkeakoulu- ja tutkimusyhteistyön osalta Suomi on ollut aktiivinen sekä Euroopan Unionin viitekehityksessä toteutettavassa yhteistyössä että kahdenvälisesti. Suomalaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden kiinnostus Latinalaista Amerikkaa kohtaan on kasvanut viime vuosina eri tieteenaloilla, vaikka luvut Eurooppaan ja Aasiaan verrattuna ovatkin pieniä. Kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntasektoreiden osalta yhteistyö on ollut vähäisempää.

Useiden kansainvälisten arvioiden mukaan Latinalaisen Amerikan merkitys jatkossa kasvaa entisestään. Tässä selvityksessä kartoitetaan opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon osalta jo olemassa oleva toiminta sekä tehdään ehdotus ministeriön tavoitteiksi yhteistyön kehittämiseksi tulevaisuudessa. Selvityksessä

- 1 arvioidaan Latinalaisen Amerikan kanssa tehtävän yhteistyön tämänhetkinen tila opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla
- 2 tehdään ministeriölle ehdotus yhteistyön tulevaisuuden painopisteiksi ja toiminnan kehittämiseksi.

Selvitys koskee toimeksiannon mukaisesti koulutus-, tutkimus- ja kulttuuriyhteistyön edellytyksiä, ja siinä käsitellään myös näiden alojen liittymispintoja Latinalaiseen Amerikkaan liittyvään kaupalliseen yhteistyöhön kulttuuri- ja koulutusviennin strategioiden mukaisesti. Koulutusyhteistyön osalta keskitytään lähinnä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimintaan, mutta myös toisen asteen ammatillista koulutusta käsitellään.

Selvitystä varten kulttuuri-, koulutus-, liikunta- ja tiedealan toimijoille lähetettiin verkopohjaiset kyselykaavakkeet helmi- ja maaliskuussa 2012. Kyselyssä kartoitettiin nykyistä yhteistyötä ja näkemyksiä tulevaisuuden yhteistyöstä. Erillinen kysely toimitettiin myös Suomen edustustoille Latinalaisessa Amerikassa (suurlähetystöt Brasíliassa, Buenos Airesissa, Limassa, Managuassa, Méxicossa ja Santiago de Chilessä) sekä Latinalaisen Amerikan maiden Suomessa ja Suomen kanssa toimiville edustustoille. Vastauksia saatiin muun kuin koulutusalan kyselyyn 25 toimijalta ja koulutusalan kyselyyn 47 oppilaitokselta tai koulutusalan toimijalta. Ulkomaiset suurlähetystöt vastasivat tiedusteluihin heikosti. Kyselyjen lisäksi instituutti pyysi laajalta asiantuntijajoukolta näkemyksiä ja pohdintoja Latinalaisen Amerikan kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja tulevaisuuden haasteista. Avoimet kysymykset lähetettiin 60 tieteen ja kulttuurin asiantuntijalle, jotka ovat työskennelleet Latinalaisessa Amerikassa tai yhteistyössä latinalaisamerikkalaisten toimijoiden kanssa. Vastauksia on saatu kevään aikana 36, ja haastattelujen myötä luku nousee 48:ään (kuullut asiantuntijat mainitaan lähdeluettelon päätteeksi). Kiitämme kaikkia toimijoita ja asiantuntijoita osallistumisesta ja arvokkaasta tiedosta sekä näkemyksistä. Kiitämme myös avusta tiedonkeruussa Madridin-instituutin harjoittelijoita Heini Ekmanina, Minttu Karppista ja Outi Kuoppalaa.

Selvityksessä annetaan ensin taustatietoa Latinalaisesta Amerikasta, sen poliittisesta tilanteesta, integraatiosta, taloudesta ja haasteista, sekä katsaus koulutuksen, tieteen ja kulttuurin nykytilaan. Sen jälkeen esitellään suomalaiset toimijat ja toimintakanavat Latinalaisen Amerikan yhteistyössä. Kartoitussosiossa tarkastellaan Latinalaiseen Amerikkaan liittyviä näkymiä aloittain perehtyen koulutus- ja tiedeyhteistyöhön sekä kulttuurialaan. Kerättyjen vastausten analyysin kautta esitellään yhteistyön nykytila ja tulevaan toimintaan liittyviä suunnitelmia ja toiveita, joita selvitykseen osallistuneet toimijat ja asiantuntijat ovat esittäneet. Selvityksen lopuksi ehdotetaan strategisia tavoitteita opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla sekä toimia ja painopistealueita, joiden avulla tavoitteet voidaan saavuttaa.

2 Katsaus Latinalaiseen Amerikkaan

Latinalainen Amerikka on kulttuuriltaan, historialtaan, väestöltään ja luonnoltaan monipuolinen alue, joka ulottuu Pohjois-Amerikasta Río Grandelta aina Etelä-Amerikan kärjen Tulimaahan saakka. Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla on 33 itsenäistä valtiota ja niiden lisäksi alueita, jotka kuuluvat Alankomaihin, Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, Ranskaan ja Yhdysvaltoihin.

Euroopan näkökulmasta alue on kulttuurisesti läheisempi kuin esimerkiksi monet Aasian maat, ja suhteet Eurooppaan ovat perinteisesti olleet tiiviit kulttuurisista ja historiallisista syistä. Esimerkkeinä yhteisistä käsitejärjestelmistä voidaan mainita muun muassa Espanjan ja Portugalin siirtomaavaltakauden peruina Latinalaiseen Amerikkaan siirtyneet kielet, katolinen valtauskonto, roomalais-germaaninen oikeusjärjestelmä ja koulutusjärjestelmä. Yhä nykyäänkin eurooppalainen ja yhdysvaltalainen demokratiakäsitys ja poliittinen järjestelmä ovat pitkälti malleina Latinalaisessa Amerikassa.

Maat muodostavat erilaisia ryhmiä, joihin ne jaetaan usein taloudellisin ja maantieteellisin perustein. Näitä ovat Meksiko, Keski-Amerikka (Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua ja Panama), Karibia (13 maata) sekä Etelä-Amerikassa Andien yhteisö (Kolumbia, Ecuador, Bolivia, Peru), Mercosur (Argentiina, Brasilia, Uruguay, Paraguay ja Venezuela) sekä Chile.

Vuonna 2010 alueen väestö oli 572 miljoonaa, josta Brazilian ja Meksikon yhteenlaskettu väestömäärä on lähes 60 prosenttia. Vuoteen 2015 mennessä väestömäärän odotetaan kasvavan 628 miljoonaan, josta yli 80 prosenttia on keskittynyt kaupunkeihin (Euroopan komissio 2007). Kaupungistuminen on johtanut suurten miljoonakaupunkien syntyyn lähes kaikkialla Latinalaisessa Amerikassa, ja väestö asuukin pääasiassa kaupungeissa. Suomalaisesta näkökulmasta katsoen niistä löytyy siis helposti saavutettava moderni kaupunkiväestö, jolle länsimainen kulutuskulttuuri on tyypillistä. Argentiinassa, Brasiliassa, Chilessä, Venezuelassa ja Uruguayssa urbanisaatioprosentti on 86.

Taulukko 1. Latinalaisen Amerikan suurimmat kaupungit

São Paulo	Brasilia	20 262 000
México, D.F.	Meksiko	19 485 000
Buenos Aires	Argentiina	12 988 000
Rio de Janeiro	Brasilia	11 950 000
Lima	Peru	8 769 000
Bogotá D.C.	Kolumbia	8 262 000
Santiago	Chile	6 869 000
Belo Horizonte	Brasilia	5 852 000

Lähde: World Population Prospects: The 2008 Revision and
World Urbanization Prospects: The 2009 Revision.

Latinalainen Amerikka on taloudellisesti erittäin merkittävä alue, sillä se on keskimäärin rikkain alue kehittyvässä maailmassa. Alueen osuus maailman tuotannosta on ollut noin 8–9 prosenttia viime vuosikymmenen aikana. Palvelualat muodostavat suuren osan taloudesta (European commission 2007). Vuonna 2010 keskimääräinen BKT oli Kansainvälisen valuutatarahaston mukaan noussut noin 7500 USD:iin.

Taulukko 2. BKT valituissa Latinalaisen Amerikan maissa, 2010

Maa		2010	Arvio perustuu vuoteen
Antigua ja Barbuda		15 635,35	2009
Argentiina	BKT	9 131,33	2006
Bahamasaaret	BKT	22 350,46	2008
Barbados	BKT	14 858,08	2009
Belize	BKT	4 226,24	2010
Bolivia	BKT	1 900,00	2004
Brasilia	BKT	10 816,49	2010
Chile	BKT	11 826,57	2009
Costa Rica	BKT	7 701,45	2010
Dominica	BKT	6 631,98	2008
Dominikaaninen tasavalta	BKT	5 226,77	2004
Ecuador	BKT	3 920,80	2010
El Salvador	BKT	3 617,92	2007
Grenada	BKT	7 571,45	2008
Guatemala	BKT	2 867,23	2005
Guyana	BKT	2 923,35	2002
Haiti	BKT	667,21	
Honduras	BKT	1 908,28	2001
Jamaika	BKT	4 914,83	2009
Kolumbia	BKT	6 359,56	2009
Meksiko	BKT	9 521,65	2010
Nicaragua	BKT	1 126,55	2007
Panama	BKT	7 601,20	2000
Paraguay	BKT	2 878,34	2008
Peru	BKT	5 204,54	2009
St. Kitts ja Nevis	BKT	12 262,57	2003
St. Lucia	BKT	7 233,37	2010
St. Vincent ja Grenadiinit	BKT	6 381,48	2001
Suriname	BKT	6 975,45	2007
Trinidad ja Tobago	BKT	15 462,59	2010
Uruguay	BKT	11 997,90	2005
Venezuela	BKT	10 049,19	2010
Keskiarvo	BKT	7 554,69	2010

Lähde: World Economic Outlook Database, September 2011

2.1 Poliittinen tilanne ja integraatiopyrkimykset tänään

Latinalaisen Amerikan poliittinen ilmapiiri ja todellisuus ovat muuttuneet merkittävästi viimeisten 30 vuoden aikana. Lähes kaikki Latinalaisen Amerikan ja Karibian maat ovat toimivia yhteiskuntia, joissa on demokraattisesti valittu hallitus ja valtionjohto. Poikkeuksena tähän on Kuuba, jossa on myös odotettavissa muutoksia tulevien vuosien aikana. Useista sotilashallituksista päästiin eroon 1980-luvun kuluessa, ja nykyisin sissiliikkeet ovat muuttuneet lähes merkityksettömiksi. Ainoastaan Kolumbiassa FARC- ja ELN-sissijärjestöjen taistelut vaikeuttavat yhteiskunnallista vakautta.

Politiikan näkökulmasta alueen viimeaikainen kehitys näyttää varsin vakaalta. Talouskehityksen ja Latinalaisen Amerikan vahvan taloustilanteen ansiosta muutokset valtionjohdossa tai poliittisissa linjanvedoissa eivät vaikuta suuresti käynnissä olevaan kehitykseen tai julkisen sektorin uudistuksiin. Venezuelan Hugo Chávezin, Brasilian Luiz Inácio Lula da Silvan, Bolivian Evo Moralesin ja monien muiden vasemmistolaisiksi kutsuttujen johtajien menestyksen myötä 2000-luvun alussa puhuttiin Latinalaisen Amerikan siirtymisestä vasemmalle, mutta nykyiset muutokset kertovat pikemminkin siirtymisestä poliittiseen keskiöön.

Useiden maiden kohdalla viime vuosien vaalituloksissa ja niiden jälkeisessä politiikassa korostuu jatkuvuus. Chilessä koettiin historiallinen muutos, kun poliittisesti oikealla sijaitseva Sebastián Piñera voitti presidentinvaalit vuonna 2010 pitkän keskustavasemmistolaisen kauden jälkeen. Muutoksesta huolimatta maa jatkaa vakaana. Vuoden 2011 vaaleissa sekä Argentiinan presidentti Cristina Fernández de Kirchner että Nicaraguan Daniel Ortega vahvistivat valtaansa. Perussa vuoden 2011 vaalien tulosta odotettiin jännityksellä, ja vaikka poliittinen linjaus muuttui, uusi presidentti Ollanta Humala on valinnut maltillisen linjan uudistusten toimeenpanossa. Myöskään Guatemalassa ja Haitissa ei vallan vaihtumisesta huolimatta ole odotettavissa suuria muutoksia (Malamud & Steinberg 2011: 6–7).

Suomen näkökulmasta suurten kehittyvien maiden nousulla on keskeinen vaikutus kansainvälisen politiikan kysymyksiin. Latinalaisessa Amerikassa suuria kehittyviä maita ovat ennen muuta Brasilia ja Meksiko. Suomi pyrkii maailmanlaajuisesti vahvistamaan ja uudistamaan monenkeskistä järjestelmää, joka sitouttaa keskeiset toimijat yhteisten tavoitteiden ja ratkaisujen taakse. Hallituksen tavoitteena on myös kehittää määrätietoisesti Suomen kahdenvälisiä suhteita erityisesti suuriin, voimakkaasti kasvaviin talouksiin (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011: 20). Euroopan unionilla ja Latinalaisella Amerikalla on strateginen kumppanuus.

Latinalaisen Amerikan sisäiset integraatiopyrkimykset, jotka juontavat pitkälti maiden itsenäisyysotiin 1800-luvun alkupuolelle, ovat johtaneet useiden yhteistyöelinten syntyyn. Pian maailmansotien jälkeen, vuonna 1948, perustettiin Bogotássa koko kaksoismantereen yhteistyötä edistämään Amerikkojen yhteistyöjärjestö OAS, joka edelleenkin on hyvin merkittävä. OAS toimii lisäksi sihteeristönä useille ministeriötapaamisille, erityisesti oikeus-, työ-, tiede- ja teknologia- sekä opetusministeriöille. Järjestön päämaja sijaitsee Washington DC:ssä. OAS:n piirissä syntyi vuonna 1959 lisäksi hyvin merkittävä Amerikkojen kehityspankki IDB (*Inter-American Development Bank*), jonka jäsenistöön myös Suomi nykyisin kuuluu. Alueen toinen merkittävä kehityspankki on vuonna 1970 perustettu CAF (*Corporación Andina de Fomento*), johon kuuluu 18 jäsenvaltiota ja yksityisiä pankkeja.

Mainittakoon lisäksi, että YK:n alainen Latinalaisen Amerikan talouskomissio CEPAL (engl. ECLAC), jonka päämaja sijaitsee Santiagossa Chilessä, perustettiin samana vuonna

kuin OAS. Sen tilastointi ja strateginen ohjeistus alueen valtioille on edelleenkin merkittävä. Myös presidentti Tarja Halonen vieraili presidenttikaudellaan talouskomissiossa.

1960-luvun alussa syntyi muutamia vapaakauppaan keskittyneitä organisaatioita kuten LAFTA (*Latin American Free Trade Association*), joka muutti nimeään vuonna 1980 LAIA:ksi (*Latin American Integration Association*, espanjaksi *Asociación Latinoamericana de Integración*, ALADI). Samaan aikaan syntyi myös Keski-Amerikan yhteismarkkinat (*Central American Common Market*) ja hieman myöhemmin (1969) Andien sopimus (Peru, Bolivia, Ecuador, Kolumbia), joka vuonna 1996 muutti nimensä Andien yhteisöksi (*Comunidad Andina*, CAN). Karibialla taas alueen valtiot muodostivat Karibian yhteisön (CARICOM) vuonna 1973, ja lisäksi Itä-Karibian pikkusaaret muodostivat vuonna 1981 Itä-Karibian valtioiden organisaation (OECS). Vuonna 1994 perustettiin lisäksi Karibian alueen yhteenliittymä ACS (*Association of Caribbean States*) kehittämään alueen laajempaa yhteistyötä, samaan tapaan kuin vuonna 1993 toimintansa aloittanut Keski-Amerikan integraatiojärjestelmä SICA (*Sistema de la Integración Centroamericana*). Viimeksi mainitun yhteisön merkitystä kuvaa se, että sen tarkkailijajäseniksi ovat liittyneet mm. Taiwan, Japani, Espanja ja Saksa.

Taloudellisen yhdentymiskehityksen ohella 1960-luvulla luotiin Latinalaisen Amerikan parlamentti (Parlatino), jolla on ollut yhteisistuntoja myös Euroopan parlamentin kanssa. Parlatinon keskuspaikka on nykyisin Panamassa, ja sillä on 13 pysyvää komissiota, joista yhden tehtävänä on edistää koulutusta, tiedettä, kulttuuria ja teknologiaa. Keski-Amerikassa puolestaan toimii oma yhteisparlamentti PARLACEN osana SICA-organisaation hallintoa. Myös sillä on opetus-, kulttuuri-, urheilu- sekä tiede- ja teknologiakomissio. Sekin on osallistunut yhteisistuntoihin Euroopan parlamentin kanssa.

Neuvostoliiton kaatuminen ja kylmän sodan päättyminen aloitti Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla uuden aikakauden 1990-luvun alkupuolella. Yhdysvallat, Kanada ja Meksiko valmistelivat Pohjois-Amerikan vapaakauppasopimuksen NAFTA:n, joka astui voimaan vuonna 1994 ja joka on voimakkaasti muokannut alueen talouskehitystä. Vastaavasti Etelä-Amerikan puolella Argentiina, Brasilia, Uruguay ja Paraguay neuvottelivat sopimuksen etelän vapaakauppa-alueesta Mercosurista jo vuonna 1991. Vuonna 2006 Venezuela liittyi tähän järjestelmään. Myös Bolivia, Chile, Peru, Ecuador ja Kolumbiakin ovat solmineet järjestön kanssa kumppanuussopimuksia. Lisäksi vuonna 2008 Mercosur ja CAN muodostivat yhteisen tulliunionin (UNASUR), jonka tarkoituksena on vahvistaa alueen integraatiota EU-mallin mukaisesti. Yhteenliittymän päämaja sijaitsee Quitossa.

Vanhojen yhteenliittymien rinnalle Kuuba ja Venezuela perustivat vuonna 2004 perinteisille vapaakauppa-alueille kilpailijan ALBA-TCP:n (*Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América – Tratado de Comercio de los Pueblos*). Siihen ovat liittyneet myöhemmin Bolivia, Nicaragua, Dominica, Honduras (eronnut 2010), Ecuador, Saint Vincent ja Grenadiinit sekä Antigua ja Barbuda.

Aivan uusimmaksi integraatiofoorumiksi 33 alueen valtiota muodostivat vuonna 2010 Latinalaisen Amerikan ja Karibian yhteisön (*Comunidad de Estados Latinoamericanos y Caribeños*, CELAC). Siihen kuuluvat käytännössä kaikki alueen valtiot. Ulkopuolelle on jätetty vain Yhdysvallat, Kanada sekä eurooppalaisille valtioille kuuluvat alueet. CELAC:in sääntöjä ja tavoitteita valmistellaan parhaillaan Chilen ja Venezuelan presidenttien johdolla. Suunnitelmissa on ollut mm. Parlatinon toiminnan yhdistäminen CELAC:iin, jolloin järjestöstä tulisi varsin samankaltainen EU:n kanssa.

Lisäksi on tärkeä muistaa, että Lomén (1975) ja Cotonoun (2000) sopimuksilla 16 Karibian maata ovat myös osa Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren maita (ns. AKT-maita) yhdessä

Afrikan ja useiden Tyynenmeren pikkuvaltioiden kanssa. Cotonoun sopimus säätelee varsin pitkälti Euroopan unionin kehitysyhteistyötä, poliittista keskustelua ja taloutta näiden alueiden kanssa.

Luonnollista on ollut, että Espanja ja Portugali ovat myös halunneet pysyä kielialueensa yhteistyössä keskeisesti mukana. Vuonna 1949 Madridissa järjestettiin iberialais-amerikkalaisten maiden I opetusalan kongressi, jonka seuraava jatkokokous Quitossa johti vuonna 1954 Iberialais-amerikkalaisten maiden opetus, tiede- ja kulttuuriyhteisön OEI:n (*La Organización de Estados Iberoamericanos para la Educación, la Ciencia y la Cultura*) syntyyn. Järjestön päämaja toimii Madridissa, ja se on ollut viime vuosina erityisen aktiivinen alueen koulutusjärjestelmän kehittämisessä.

Useiden diktatoristen hallitusten kaatumisen jälkeen iberialais-amerikkalaista yhteistyötä vauhdittamaan perustettiin Iberian niemimaan ja Latinalaisen Amerikan maiden huippukokousjärjestelmä *Las Cumbres Iberoamericanas*. Sen ensimmäinen vuosikokoontuminen tapahtui vuonna 1991 Guadalajarassa Meksikossa. Järjestelmä on avoin myös muille kielialueen maille, ja tarkkailijajäsenyys on myönnetty Filippiineille, Päiväntasaajan Guinealle, Belgialle, Alankomaille, Italialle, Ranskalle ja Marokolle. Seuraava huippukokous pidetään Espanjan Cádizissa marraskuussa 2012. Espanjan nykyhallitukselle kokouksen onnistuminen on yksi merkittävimmistä hallitusohjelman tavoitteista. Vuosittaisten huippukokousten valmistelua ja seuraamista varten luotiin vuonna 2003 Iberialais-amerikkalaisten maiden sihteeristö SEGIB (*Secretaría General Iberoamericana*), jonka päämaja sijaitsee Madridissa.

2.2 Latinalaisen Amerikan talouskasvu luo pohjaa yhteiskunnalliselle kehitykselle

Latinalainen Amerikka on merkittävä ja kehittyvä myös ostovoimaltaan. Sen yhteenlaskettu bruttokansantuote on suurempi kuin Japanin tai Kiinan. Suuret valtiot Argentiina, Brasilia ja Meksiko kuuluvat G-20-ryhmään sekä Brasilia nopeasti kehittyviin BRICS-talouksiin.

Latinalaisen Amerikan sisällä talouskehityksessä on suuriakin eroja. Tärkeitä maita ovat Brasilia, Meksiko, jossain määrin jo perinteinen Chile sekä uusi, nouseva ja kasvava Peru, joka on siirtynyt keskikastiin taloudellisesti. Myös Uruguayssa on paljon suomalaisia sijoituksia, mm. paperitehtaiden alalla. Argentiina ja Costa Rica ovat maita, joissa koulutuksen taso on perinteisesti ollut hyvä. Kolumbia on myös nousemassa, sillä nykyisessä tilanteessa vakautta ja kehitystä haitannut väkivalta on jo merkittävässä määrin saatu kuriin. Talouskehityksen yleinen suunta alueella on ollut myönteinen erityisesti viimeisten 10 vuoden aikana. Muutosprosessit ovat kuitenkin hitaita, ja potentiaaliset epävarmuustekijät kannattaa muistaa.

Latinalainen Amerikka on nykyisin jakaantunut entistä selvemmin kahteen suurempaan talousalueeseen, joita ovat Meksikon johtama ryhmä Pohjois- ja Keski-Amerikassa sekä Brasilia-ryhmä Etelä-Amerikassa. Meksikon ryhmään kuuluvat Meksikon lisäksi Keski-Amerikan maat ja Karibian saarivaltiot. Brasilian ryhmään kuuluvat lähes kaikki Etelä-Amerikan maat (Argentiina, Brasilia, Bolivia, Chile, Ecuador, Kolumbia, Paraguay, Peru, Uruguay ja Venezuela) sekä Trinidad ja Tobago (Izquierdo & Talvi 2011: 11).

Yhdysvaltalaisella pääomalla on edelleen merkittävä rooli Latinalaisen Amerikan nousevissa talouksissa, ja myös Euroopan läsnäolo on vahvistunut samalla kun Brasiliasta on tulossa tärkeä sijoittaja Euroopan unionissa. On odotettavissa, että Latinalaisen Amerikan vahvistuminen johtaa keskinäisten riippuvuussuhteiden vahvistumiseen, ei niinkään uusien ja vanhojen valtojen väliseen taisteluun vaikutusvallasta maailmanpolitiikassa (Niblett 2012: 5).

Tiiviit suhteet erityisesti Yhdysvaltoihin ja sen talouteen ovat vaikuttaneet Keski-Amerikan ja Meksikon talouteen kriisin aikana. Suurin osa näiden maiden viennistä ja turismista sekä ulkomaisten työntekijöiden rahälähetyksistä kotiin on kytketty tiiviisti Yhdysvaltojen kehitykseen (Eyzaguirre 2011: 10). Esimerkiksi mainitun Meksikon ryhmän vienti suuntautuu pääasiassa teollisuusmaihin (vuonna 2006 90 prosenttia viennistä suuntautui teollisuusmaihin ja 87 prosenttia vuonna 2009), ja niistä pääasiassa Yhdysvaltoihin (Izquierdo & Talvi 2011: 20).

Brasilian, Argentiinan, Chilen, Kolumbian ja Perun johdolla muu Latinalainen Amerikka ei enää ole yhtä sidoksissa Yhdysvaltoihin ja Eurooppaan, vaan se toimii itsenäisemmin globaaleilla markkinoilla. Etelä-Amerikan valtioiden vienti BRIC-maihin on kasvanut 13 prosentista 19 prosenttiin vuosien 2006 ja 2009 välillä, nousevien talouksien pysyessä noin 30 prosentissa ja teollisuusmaiden osuuden laskiessa 56 prosentista 49 prosenttiin (Izquierdo & Talvi 2011: 20). Myös alueen perinteet raaka-ainetuotannossa ja yhteydet Tyynen valtameren yli ovat tehneet mm. Kiinasta ja muista Aasian maista tärkeitä kauppakumppaneita. Ulkomaaninvestointien osalta palvelut edustavat noin 45 prosenttia investoinneista, ja loput jakautuvat yhä tasaisemmin luonnonvarojen ja tuotantoteollisuuden kesken. Meksikon ryhmän osalta tuotantoteollisuus edustaa kolmasosaa ulkomaaninvestoinneista (Izquierdo & Talvi 2011: 23).

OECD:n jaottelun mukaan Latinalaisen Amerikan maat sijoittuvat pääasiassa alemman ja ylemmän keskitason tulon talouksiin. Korkean tulotason talouksiksi luokitellaan vain muutamat Karibian saaret. Ryhmistä korkean tulotason ja ylemmän keskitason talouksissa julkisiasiakkaat voivat maksaa suoraan hyödykkeistä, mutta alemmalla keskitasolla rahoituksen alkuperä on yleensä jokin kolmas taho (Juntunen 2009: 4).

Latinalaisen Amerikan talouskehitys on ollut suotuisaa viime aikoina, ja alue on kasvattamassa osuuttaan globaaleilla markkinoilla. Alueen tuotanto kasvaa jatkuvasti; 2010 kasvu oli 6 prosenttia, suurinta heti Aasian jälkeen, ja sen ennustetaan kasvavan noin 4–5 prosentin vuosivauhtia seuraavina vuosina. Makrotaloudellisesta näkökulmasta useiden latinalaisamerikkalaisten maiden talouspolitiikka on ollut pitkäjänteistä, eivätkä vallanvaihdokset vaikuta suuresti pitkän tähtäimen tavoitteisiin (Eyzaguirre 2011: 9–10).

Taulukko 3. Latinalaisen Amerikan ja Karibian taloudet Maailmanpankin luokittelussa

Talous	Maailmanpankin luokitus	Lainakategoria ¹	Muuta
Antigua ja Barbuda	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
Argentiina	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
Aruba	Korkea tulo: ei-OECD	..	
Bahamasaaret	Korkea tulo: ei-OECD	..	
Barbados	Korkea tulo: ei-OECD	..	
Belize	Alemman keskitason tulo	IBRD	
Bermuda	Korkea tulo: ei-OECD	..	
Bolivia	Alemman keskitason tulo	Blend	HIPC
Brasilia	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
Caymansaaret	Korkea tulo: ei-OECD	..	
Chile	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
Costa Rica	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
Curaçao	Korkea tulo: ei-OECD	..	
Dominica	Ylemmän keskitason tulo	Blend	
Dominikaaninen tasavalta	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
Ecuador	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
El Salvador	Alemman keskitason tulo	IBRD	
Guatemala	Alemman keskitason tulo	IBRD	
Guyana	Alemman keskitason tulo	IDA	HIPC
Haiti	Alhainen tulo	IDA	HIPC
Honduras	Alemman keskitason tulo	IDA	HIPC
Jamaika	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
Kolumbia	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
Kuuba	Ylemmän keskitason tulo	..	
Meksiko	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
Nicaragua	Alemman keskitason tulo	IDA	HIPC
Panama	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
Paraguay	Alemman keskitason tulo	IBRD	
Peru	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
Puerto Rico	Korkea tulo: ei-OECD	..	
Sint Maarten (Alankomaat)	Korkea tulo: ei-OECD	..	
St. Kitts ja Nevis	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
St. Lucia	Ylemmän keskitason tulo	Blend	
St. Martin (Ranska)	Korkea tulo: ei-OECD	..	
St. Vincent ja Grenadiinit	Ylemmän keskitason tulo	Blend	
Suriname	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
Uruguay	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	
Venezuela	Ylemmän keskitason tulo	IBRD	

Lähde: International Monetary Fund. World Economic Outlook Database. September 2011.

1 IRDB = Kansainvälinen jälleenrakennus- ja kehityspankki, joka välittää markkinaehtoisia, mutta edullisia lainoja keskituloisille jäsenmaille sekä riittävän luottokelpoisille kehitysmailla. Maailmanpankki myöntää lainoja vain joko suoraan valtioille tai valtiontakausta vastaan. Varat toimintaansa pankki lainaa pääasiassa kansainvälisiltä pääomamarkkinoilta. IDA = Kansainvälinen kehitysjärjestö, joka myöntää luottoja tai lahjarahaa köyhimmille kehitysmailla, jotka eivät ole riittävän luottokelpoisia lainaamaan IBRD:ltä. IDAn luotot ovat korottomia (luotoista peritään vain 0,75 %:n hoitopalkkio) ja niiden laina-aika on 35–40 vuotta, mistä 10 ensimmäistä vuotta ovat vapaita kuoletuksista. IDA-luottojen lahjaisuus on näin ollen korkea. Blend = IRDB:tä ja IDA:a yhdistävä lainakategoria. HIPC = Raskaasti velkaantuneet köyhät maat.

2000-luvulla Latinalaisen Amerikan talousrakenne muuttui siten, että se pystyy vastaamaan nykyisin paremmin globaalin talouden heilahteluihin, eikä kehittyneiden maiden vaikealla taloustilanteella ole suuria vaikutuksia Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden pääjoukkoon. Tämän seurauksena viimeisimmän globaalin talouskriisin vaikutukset ovat olleet suuressa osassa maita varsin lyhytaikaisia. Alueen inflaatio on saatu kuriin, tuottavuus on kasvanut ja köyhyys vähentynyt. Alueen maiden tulisi jatkossa toimia samansuuntaisesti kuin tähänkin asti, myös joustavan rahapolitiikan ja finanssipuskureiden uudelleenrakennuksen suhteen. Niiden tulisi kuitenkin olla valmiita nopeisiin muutoksiin globaaleilla markkinoilla (Eyzaguirre 2011: 9).

Viimeaikaisen kehityksen ansiosta Latinalainen Amerikka voi kehittyä edelleen ja nousta tärkeäksi globaaliksi vaikuttajaksi, mutta sen tulee tukea yhteiskunnallista muutosta talouskasvun avulla ja ratkaista alueen historiallisia ongelmia. Näitä ovat mm. alhainen tuottavuus ja edelleen suuret tuloerot.

Kerätyissä asiantuntijavastauksissa talouskehitys ja sen liittyminen globaalin kehityksen ja markkinoiden uudelleenmuokkautumiseen mainittiin tärkeänä tekijänä kun Latinalaisen Amerikan merkitystä pohditaan suomalaisen globaalin yhteistyön pohjalta.

Positiivista on Latinalaisen Amerikan nousu globaalikehityksen vetovoimaiseksi alueeksi, ja erityisesti Brasilian kasvu suurten talousmahtien joukkoon. Tämä heijastuu myös koulutuksen ja kulttuurin merkityksen kasvussa.

Latinalainen Amerikka on kasvamassa erittäin tärkeäksi globaalin tason toimijaksi seuraten Aasian voimakasta nousua... ...Jos nyt ei siis olla aktiivisesti paikan päällä, ollaan myöhässä.

Viimeaikaisen kehityksen seurauksena suomalaisen talouselämän läsnäolo kasvaa entisestään Latinalaisessa Amerikassa, erityisesti Brasiliassa, joka suurimpana taloutena toimii alueen kasvun moottorina, ja muissa maissa, joihin Suomella on suhteita.

Maailmankaupan markkinoiden uusjako on meneillään. Siinä kehitysmaat ovat kokonaisuutena kakusta suurimman osan haukkaajia. Latinalaisen Amerikan osalta suurin pelaaja on Brasilia. Tyypillinen piirre maailmankaupassa on se, että useat alueen maat ovat profiloituneet kaupan eturiviin siten, että ne kuuluvat alueen omiin kauppablokkeihin ja myös globaaleihin liittyviin. Pienempiin ryhmittymiin kuuluvat alueelta mm. Argentiina, Meksiko ja Kolumbia. Chile suurena kauppakumppanina, Peru Suomen pitkäikäisempiin kuuluvana kehitysyhteistyökumppanina sekä Uruguay suurena talouskumppanina ovat tärkeitä.

Epävarmuustekijöihin suomalaisen osallistumisen kannalta kuuluvat muun muassa nouseva protektionismi tietyissä maissa sekä kaupan esteet ja kasvava valtion väliintulo suurissa, tärkeissä maissa kuten Argentiinassa ja Brasiliassa. Esimerkiksi EU:n näkökulmasta kauppaneuvottelut keskeisimmän talousliittymän Mercosurin kanssa ovat olleet hitaita, sillä osapuolten näkemykset kaupan vapauttamisesta poikkeavat toisistaan.

Tulojen epätasa-arvoinen jakautuminen on ollut Latinalaisen Amerikan pitkäaikainen heikkous, vaikka tilanne on viime vuosina parantunut suurimassa osassa latinalaisamerikkalaisia maita. Positiivinen kehitys selittyy muun muassa talous- ja verotuskäytäntöjen parantamisella ja tulonsiirroilla köyhille kansanosille sekä koulutetun ja kouluttamattoman työvoiman palkkaerojen pienentämisellä. On erittäin mielenkiintoista havaita, että vastaava yhteiskunnallisen tasa-arvon kehitys on suuressa osassa kehittyneitä maita ja muiden nousevien talouksien maita ollut päinvastaista. Vuosina 2002–2008 köyhyysluvut laskivat yli 10

prosenttiyksikköä Latinalaisessa Amerikassa, ja 40 miljoonaa ihmistä pääsi pois köyhyydestä (Eyzaguirre 2011: 10).

Alueen viimeaikainen talouskasvu on luonut paremmat mahdollisuudet yhteiskuntien eri sektoreiden järjestelmälliseen kehitykseen, ja pitkän tähtäimen haasteena onkin tuottavuuden ja kilpailukyvyyn parantaminen. Julkisia investointeja kasvatetaan ja inhimilliseen pääomaan, kuten koulutukseen, panostaan yhä enemmän tavoitteiden saavuttamiseksi. Keskiluokan kasvaessa väestölle tulee lisäksi tarjota yhä laadukkaampia palveluita koulutuksen, terveyden ja julkisten palvelujen osalta. Myös hallinnon parantaminen ja turvallisuus ovat tärkeitä, sillä niihin liittyvät monet alueen ongelmat.

2.3 Latinalaisen Amerikan haasteita

Jatkuvasta kehityksestä huolimatta epätasa-arvoisuus ja alikehitys ovat yhä arkipäivää Latinalaisessa Amerikassa, sillä kolmasosa alueen väestöstä elää yhä köyhyydessä (Eyzaguirre 2011: 8). 50 prosenttia rikkauksista on keskittynyt 10 prosentille väestöä (teollisuusmaissa vastaava luku on 30 prosenttia). Erityisesti vähemmistöryhmät ja alkuperäiskansat ovat haavoittuvaisessa ja marginaalisessa asemassa. Suomen globaalin toiminnan näkökulmasta näiden ryhmien ihmisoikeuksien kehitys on keskeistä, ja tavoitteena onkin nykyisen hallituskauden aikana ratifioida ILO:n alkuperäiskansoja koskeva yleissopimus 169 sekä YK:n vammaisten oikeuksia koskeva yleissopimus (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011: 20). Erityisesti koulutusalan, mutta myös kulttuurialan, yhteistyöllä voi olla annettavaa näiden heikoimmassa asemassa olevien ryhmien tukemiseen.

Alueella toimiessa onkin otettava huomioon tiettyjä haasteita. Keräämissämme asiantuntijavastauksissa haasteisiin luettiin useasti turvallisuuskysymykset ja tiettyjen maiden demokratiavaje. Toisaalta myös eriarvoisuus, Suomen maineen haavoittuvuus ja eettiset kysymykset saivat mainintoja.

Turvallisuuden osalta mahdollinen uhka yhteistyölle tai se tekijöille nousee Latinalaisessa Amerikassa lähinnä sisäisesti, ensisijaisesti eriarvoisuudesta ja sen lieveilmiöistä.

Demokratia ja ihmisoikeudet ovat haasteellisia aiheita Kuubassa, jossa ei ole demokraattisesti valittua hallitusta. Eurooppalaisesta näkökulmasta jossain määrin haasteellisia ovat myös sellaiset maat, kuten Venezuela, Argentiina, Bolivia, Nicaragua ja Ecuador, joissa demokraattinen järjestelmä toimii melko populistiselta pohjalta ja luo erityisiä epävarmuustekijöitä kansainväliselle liiketoiminnalle. Samoin Hondurasin demokratiavaje on tällä hetkellä merkittävä.

Ciudad de Méxicon suurlähetystön mukaan Suomi tutkii parhaillaan mahdollisuuksia yhteistyön tiivistämiseen Kuuban kanssa. Ilmeisesti Suomella olisi valmiuksia ryhtyä yhteistyöhön sitä mukaa, kun Kuuba osoittaa valmiutta muuttaa järjestelmäänsä kohti avoimempaa demokraattista yhteiskuntaa. On huomattava, että vaikka Kuuban lehdistö on edelleen hyvin propagandistinen, Kuubassa tuotetun taiteen sisällöt, muun muassa kirjallisuudessa, kuvataiteessa ja elokuvassa, ovat läpikäyneet perusteellisen muutoksen kylmän sodan päätyttyä. Mainittujen taidealojen sisällöt ovat monipuolisia ja -arvoisia ja ilmaisevat voimakasta yhteiskuntakritiikkiä Kuuban järjestelmää kohtaan.²

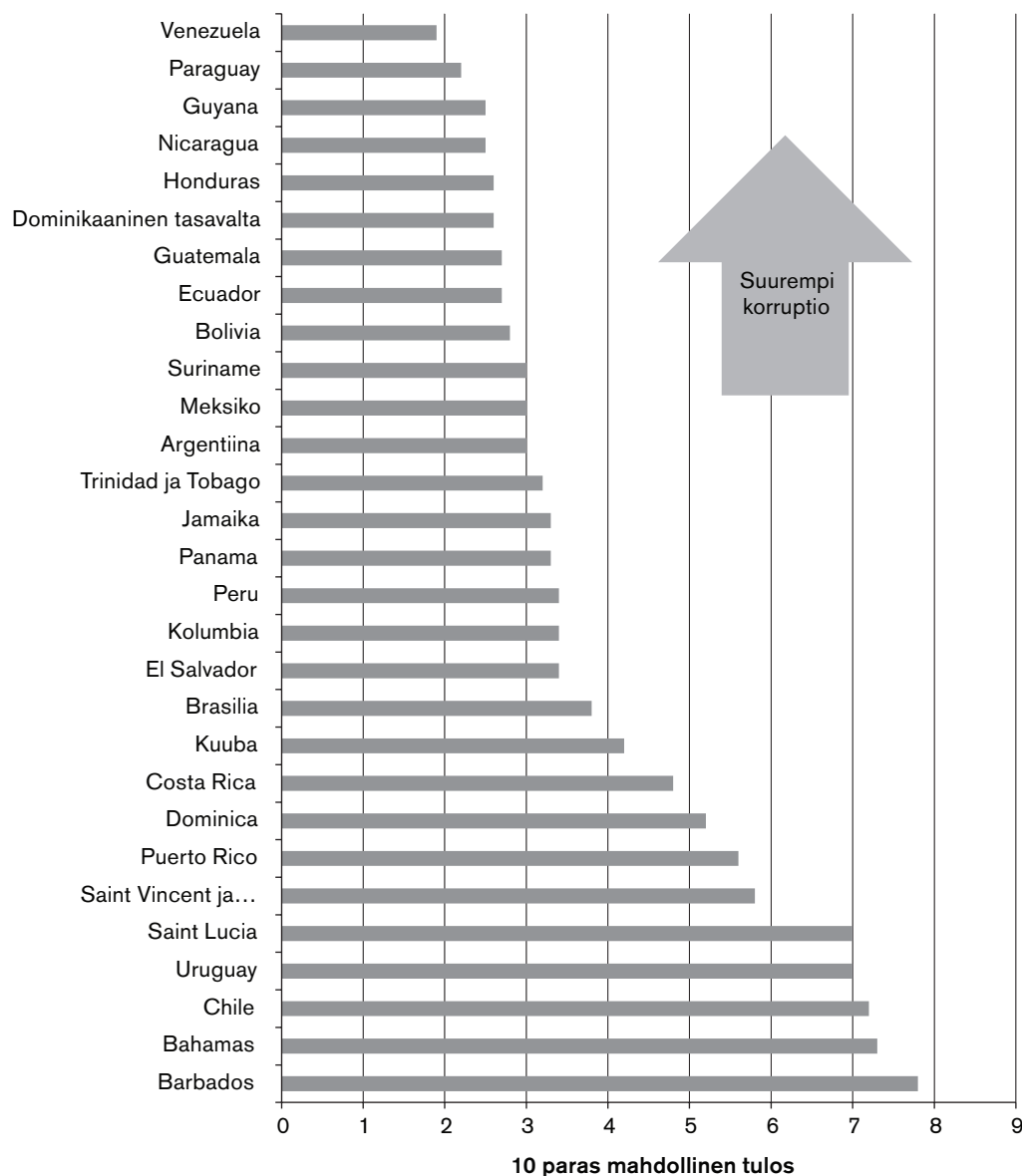
² Kuubalaistaiteilijat ja kirjailijat tarvitsevat kipeästi yhteistyötä maan ulkopuolella toimivien luovan talouden toimijoiden ja taiteilijoiden kanssa. Asiantuntijavastauksen perusteella on selvää, että Kuuballa on merkittävästi annettavaa myös suomalaisille kulttuuri- ja taidealan toimijoille.

Korruptio on ongelmana tietyissä alueen maissa, ja se liittyy usein köyhyyteen, autoritäärisen hallintoon ja kansainväliseen rikollisuuteen.

Koska suurehko osa kaikesta toiminnasta (myös tutkimuksessa ja sen rahoituksessa) tapahtuu henkilökohtaisien kontaktien kautta, myös korruptio rehoittaa.

Huonoimmat korruptiolukemat ovat Transparency Internationalin mukaan Latinalaisessa Amerikassa samaa luokkaa kuin Kiinassa, Intiassa tai muualla Kaakkois-Aasiassa. Chilessä ja Uruguayssa lukemat ovat Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltojen tasolla. Samoin Karibian maista tilanne on hyvä Barbadosella, Bahamasaarilla ja Saint Lucialla.

Korruptio latinalaisessa Amerikassa

Lähde: Transparency International, Corruption Perceptions Index 2011

Turvallisuus on poliittisella asialistalla monessa latinalaisamerikkalaisessa maassa. Rikollisuus ja väkivalta ovat suuria ongelmia, sillä Latinalainen Amerikka ja Karibia ovat maailman väkivaltaisimpia alueita heti eteläisen Afrikan jälkeen (UNODC 2011: 22). Jopa kolmasosa väestöstä joutuu vuosittain rikoksen uhriksi Latinalaisessa Amerikassa. Rikollisuutta pidetäänkin yleisesti suurempana ongelmana kuin esimerkiksi työttömyyttä. Erityisesti Keski-Amerikan maista El Salvadorin, Hondurasin ja Guatemalan sekä Venezuelan ja Meksikon korkeat väkivaltatilastot huolestuttavat väestöä ja vaikuttavat poliittiseen ilmapiiriin. Myös maissa, joissa yleiset väkivaltaluvut ovat paljon matalampia, rikollisuus on tärkeä teema politiikassa. Esimerkiksi Argentiinassa 37 prosenttia väestöstä pitää rikollisuutta suurena uhkana, vaikka tilastollisesti väkivaltaisten kuolemien määrät ovat huomattavasti pienempiä kuin Venezuelassa ja El Salvadorissa, joissa 64 prosenttia ja 44 prosenttia väestöstä pitää rikollisuutta suurena uhkana (Botana 2011: 55).

Väkivalta on monissa Latinalaisen Amerikan maissa sidoksissa kansainväliseen rikollisuuteen, huumekauppaan ja sen vastaiseen taisteluun (Malamud & Steinberg 2011: 6). Ongelmallisia alueita ovat erityisesti Keski-Amerikka ja tietyt pisteet muilla alueilla, kuten Meksikossa, Karibialla ja Brasiliassa. Esimerkiksi aiemmasta vuoteen 2007 jatkuneesta laskevasta kehityksestä poiketen huumeri rikollisuuden ja poliittisen epävakauden takia väkivaltatilastot ovat jyrkässä nousussa suurimmassa osassa Keski-Amerikan maista. Myös Karibialla väkivalta on lisääntynyt vuosien 2008 ja 2009 talouskriisin johdosta (UNODC 2011: 35, 50).

Myös Suomen Managuan suurlähetystön mukaan näiden alueiden turvallisuustilanne on huolestuttava. Nicaraguan, Costa Rican ja Panaman tilanne on parempi kuin Hondurassa, Guatemalassa ja El Salvadorissa. Meksikossa suurin osa väkivallasta keskittyy Chihuahuan, Sinaloan, Guerreron ja Baja Californian osavaltioihin, jotka edustavat vain 11 prosenttia maan väestöstä, mutta joissa kirjattiin yli 40 prosenttia henkirikoksista. Väkivalta keskittyy erityisesti Chihuahuan Ciudad Juareziin ja Baja Californian Tijuanaan, jotka ovat molemmat rajakaupunkeja (UNODC 2011: 50). Meksikossa suurlähetystö ei suosittele esimerkiksi vaihtosopimusten luomista näihin rajakaupunkeihin, joissa turvallisuus on ongelma. Ongelmallisia ovat myös jotkut Brasilian alueet, sillä väkivaltaluvut ovat viime vuosina nousseet erityisesti Koillis-Brasilian osavaltioissa (Jacobó Waiselfisz 2011: 25).

Taulukko 4. Henkirikokset Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla, 2010 tai viimeinen saatavilla oleva tieto

Alue	Maa	Määrä	Suhdeluku 100 000 asukasta kohden	Vuosi	Lähde
Etelä-Amerikka	Chile	630	3,7	2009	UN-CTS
	Peru	1 490	5,2	2009	SES
	Argentiina	2 215	5,5	2009	Oikeusministeriö
	Uruguay	205	6,1	2010	Sisäministeriö
	Bolivia	884	8,9	2010	Poliisi
	Paraguay	741	11,5	2010	OAS
	Suriname	69	13,7	2006	UN-CTS
	Ranskan Guayana	32	14,6	2008	Poliisi
	Ecuador	2 638	18,2	2010	Poliisi
	Guyana	139	18,4	2010	NSO
	Brasilia	43 909	22,7	2009	Oikeusministeriö
	Kolumbia	15 459	33,4	2010	Poliisi
	Venezuela	13 985	49	2009	NGO
Keski-Amerikka ja Meksiko	Costa Rica	527	11,3	2010	Oikeusministeriö
	Nicaragua	766	13,2	2010	Poliisi
	Meksiko	20 585	18,1	2010	Poliisi
	Panama	759	21,6	2010	Poliisi
	Guatemala	5 960	41,4	2010	Poliisi
	Belize	130	41,7	2010	OAS
	El Salvador	4 085	66	2010	Poliisi
	Honduras	6 239	82,1	2010	Poliisi
Karibia	Martinique	17	4,2	2008	Poliisi
	Kuuba	518	4,6	2008	PAHO
	Anguilla	1	6,8	2008	NSO
	Antigua ja Barbuda	6	6,8	2010	Poliisi
	Haiti	689	6,9	2010	UN-PKO
	Guadeloupe	32	7	2008	Poliisi
	Brittiläiset Neitsytsaaret	2	8,6	2006	PAHO
	Turks- ja Caicossaaret	3	8,9	2008	PAHO
	Barbados	31	11,3	2010	UN-CTS
	Grenada	12	11,5	2010	OAS
	Cayman-saaret	6	11,7	2004	PAHO
	Montserrat	1	19,7	2008	PAHO
	Saint Vincent ja Grenadiinit	24	22	2010	NGO
	Dominica	15	22,1	2010	OAS
	Dominikaaninen tasavalta	2 472	24,9	2010	Poliisi
	Saint Lucia	44	25,2	2010	OAS
	Puerto Rico	983	26,2	2010	Poliisi
	Bahamasaaret	96	28	2010	OAS
	Trinidad ja Tobago	472	35,2	2010	Poliisi
	Saint Kitts ja Nevis	20	38,2	2010	Poliisi
	Yhdysvaltojen Neitsytsaaret	43	39,2	2007	PAHO
	Jamaika	1 428	52,1	2010	UN-CTS

Lähde: UNODC Homicide Statistics

Huumeet. Kansainvälinen huumekauppa ja huumetuotanto vaikuttavat turvallisuustilanteeseen edellisessä kappaleessa mainituilla alueilla. Erityisesti Keski-Amerikan väkivaltakujien nousu liittyy muutoksiin kokaiinin kuljetusreiteissä, joiden kontrollista kansainväliset rikollisjärjestöt taistelevat. Väkivaltatilastoihin ei vaikuta suoraan huumeiden kokonaismäärä, vaan pikemminkin valtamuutokset ja kilpailu huumereittien ja -markkinoiden kontrollista (UNODC 2011: 51). Keski-Amerikan maat ovatkin pyrkineet viime aikoina lisäämään yhteistyötään alueellisen turvallisuusstrategian toimeenpanemiseksi.

Meksikossa huum rikollisuus liittyy tiiviisti myös muuhun järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuten ihmiskauppaan ja -salakuljetukseen sekä kaappauksiin ja kiristykseen (UNODC 2011: 52).

Etelä-Amerikan suurin kokaiinin tuottaja on Kolumbia. Sen ohella merkittävää kokaiinin tuotantoa on myös Perussa ja Boliviassa. Kolumbia on kuitenkin hyvä esimerkki maasta, joka on onnistunut puuttumaan sekä väkivaltaan että huumekauppaan voimakkailla valtiovallan toimenpiteillä. Huumetuotannon tuhoamistoimenpiteet ja takavarikot ovat lisääntyneet Kolumbiassa, ja yleinen väkivalta on puolittunut viime vuosikymmenen aikana. Poikkeuksena yleiseen kehitykseen on väkivallan lisääntyminen tietyissä suurissa kaupungeissa (UNODC 2011: 53).

Useissa maissa laittomien huumeiden markkinat edustavat tärkeää osaa tuottajamaiden taloudesta. Huumeiden vastaisen taistelun seurauksena valtiovallan rinnalle on muun muassa syntynyt muita vaihtoehtoisia vallan keskittymiä. Näitä esiintyy erityisesti suurkaupunkien köyhillä alueilla, kaukaisissa osavaltioissa, rajaseuduilla ja vaikeakulkuisella Amazonasin alueella. Huumerikolliset saattavat esimerkiksi kontrolloida ja hallita laajoja kaupunkialueita, joissa köyhimmät kaupunkilaiset asuvat. Huumekaupassa käytetään systemaattisesti hyväksi lapsia ja nuoria, jotka usein ovat aseistettuja. Tämän takia nuorten uhrien osuus väkivaltaisista kuolemista on Latinalaisessa Amerikassa huomattavan suuri. Lisäksi huumesotien seurauksena julkiset toiminnot ovat usein korruptoituneita ja poliittisiin konflikteihin liittyy järjestäytynyttä rikollisuutta. Stigmatisoituminen vaivaa myös alkuperäiskansoja, joiden perinteisiin kuuluu muun muassa kokalehtien tuotanto ja käyttö (Comisión Latinoamericana sobre Drogas y Democracia 25–27, UNODC 2011: 68).

Viime aikoina monet Latinalaisen Amerikan maat ovat muuttaneet huumelainsäädäntöään niin, että käytöstä rankaisemisen sijaan siinä keskitytään järjestäytyneen rikollisuuden ja tuotannon vastaiseen taisteluun sekä valistukseen (Comisión Latinoamericana sobre Drogas y Democracia 39–41).

Luonnontuhot. Latinalaisen Amerikan mailla on erittäin paljon luonnonvaroja ja alueen biodiversiteetti on runsas. Nopea kaupungistuminen, metsien poltto ja hakkuut ja luonnontuhot, kuten hirmumyrskyt, maanjäristykset ja tulivuorenpurkaukset, uhkaavat Latinalaisen Amerikan luontoa ja erityisesti sen heikoimmassa asemassa olevia väestöryhmiä (European comission 2007). Erityisesti Keski-Amerikka on ilmastollisesti yksi maailman haavoittuvampia alueita muun muassa hirmumyrskyjen takia. Maanjäristysherkkiä alueita ovat Amerikkojen länsiosat sekä Karibian saaret mannerlaattojen hankauskohdissa.

Suomalaisen yhteistyön kannalta luonnosta ja alkuperäiskansojen oikeuksista huolehtiminen on tärkeää. Suomella on hyvä maine suurimassa osassa Latinalaista Amerikkaa, ja asiantuntijavastauksissa mainittiinkin usein, että tämän maineen ylläpitämiseen ja hyödyntämiseen on syytä panostaa.

...poliittinen hyvä maine pystytään varsin helposti tuhoamaan, joten sen ylläpitämiseen kannattaa panostaa eikä siis profiloitua poliittisesti vain omaa etuja ajavien maiden ryhmään, mihin talouselämän "globalistuminen" ja myös harkitsematon toiminta kansainvälisessä yhteistyössä saattaa johtaa tai ainakin altistaa.

3 Koulutus, tiede ja kulttuuri Latinalaisessa Amerikassa

3.1 Koulutus

Peruskoulutus. Nykyisin lähes kaikki lapset ovat koulutusjärjestelmän piirissä Latinalaisessa Amerikassa, sillä 95 prosenttia lapsista käy peruskoulua (Botana 2011: 58). Koulutusjärjestelmän haasteet liittyvätkin tänä päivänä ensisijaisesti koulutuksen laatuun. Kansainvälisissä koulutusvertailuissa Latinalaisen Amerikan maat saavat huonoja tuloksia, esimerkiksi PISA-testeissä Brasilia, Argentiina, Panama ja Peru ovat saaneet viimeiset sijat, eikä yksikään latinalaisamerikkalaisista maista ole OECD-keskiarvojen tasolla (OECD, PISA 2009 Database). Latinalaisen Amerikan koulutuksen tunnuslukuja on liitteessä 1.

Taulukko 5. Latinalaisen Amerikan maiden koulutusbudjetti, prosenttia BKT:sta ja prosenttia valtion budjetista

Maa	Tiedot vuodelta	%:a BKT:sta	%:a valtion budjetista
Argentiina	2004	4,0	13,1
Bolivia	2003	6,3	18,1
Brasilia	2005	4,4	14,5
Chile	2006	3,4	16,0
Costa Rica	2004	4,1	18,5
Dominikaaninen tasavalta	2006	3,5	16,8
El Salvador	2006	2,8	-
Guatemala	2006	2,8	-
Kolumbia	2006	4,8	14,2
Kuuba	2006	8,2	14,2
Meksiko	2004	5,3	25,6
Panama	2004	3,8	8,9
Paraguay	2004	3,9	10,0
Peru	2006	2,6	15,4
Uruguay	2006	2,9	11,6
Venezuela	2006	3,4	-

Lähde: Unesco Institute for Statistics Data Centre (2008). Estadísticas sobre educación.

Korkeakoulutus on kasvanut huomattavasti viime vuosikymmenten aikana Latinalaisessa Amerikassa. Kasvuun liittyy tiiviisti koulutusinstituutioiden monipuolistuminen ja yksityisen koulutuksen lisääntyminen. Nämä tekijät vaikuttavat koulutuspolitiikan linjauksiin useissa maissa. Muutosten seurauksena koulutushallinnon täytyy kehittää toimivia järjestelmiä ja toimenpiteitä koulutuksen seurantaan ja arviointiin, tutkintojen ja koulutusten virallistamiseen sekä yliopistojen kansainvälistymiseen. Koulutuspolitiikan linjauksissa myös koulutuksen tasapuolisuuteen ollaan kiinnittämässä huomiota (Miradas sobre la educación en Iberoamérica 2011).

Latinalaisen Amerikan yliopisto-opiskelijoiden määrä on kymmenkertaistunut vuoteen 1970 verrattuna. Myös viime vuosikymmenen aikana kasvu on ollut merkittävää: vuonna 2009 yliopistoista valmistui 82 prosenttia enemmän opiskelijoita kuin vuonna 2000. Perustutkintojen määrän kasvu on keskittynyt humanistisiin tieteisiin ja yhteiskuntatieteisiin. Vuonna 2009 55 prosenttia alemmista korkeakoulututkinnoista oli yhteiskuntatieteistä. Ylemmän korkeakoulutuksen tasolla tutkintoja tulee tasaisemmin eri tieteenaloilta. Humanististen alojen, insinööritieteiden ja teknologiakoulutuksen tutkintojen määrä on kasvanut maisteritasolla. Tohtoritasolla kasvu keskittyy erityisesti luonnontieteisiin, yhteiskuntatieteisiin, humanistisiin tieteisiin ja lääketieteeseen (El estado de la ciencia 2011).

Myös asiantuntijavastausten perusteella suomalaiset tutkijat ovat havainneet latinalaisamerikkalaisten yliopistojen jatko-opiskelijoiden määrän tuntuva kasvun. Tämän lisäksi opiskelijoiden tason on todettu parantuneen johtuen myös perusopetuksen parantumisesta.

Alueella on paljon potentiaalia, joka näkyy hyvissä tutkijoissa ja innostuneissa opiskelijoissa.

Kansainvälisissä yliopistovertailuissa parhaat latinalaisamerikkalaiset yliopistot löytyvät samoilta sijoilta kuin monet suomalaiset yliopistot. Etelä-Amerikan suurimpana maana Brasilissa on myös eniten korkeatasoisia yliopistoja. Hyvätasoisia yliopistoja on kuitenkin runsaasti myös muissa maissa, kuten Argentiinassa, Chilessä, Costaricassa, Kolumbiassa, Meksikossa, Perussa, Puerto Ricossa ja Venezuelassa (katso liite 2).

Taulukko 6. Latinalaisamerikkalaisten ja suomalaisten yliopistojen sijoituksia kansainvälisissä yliopistovertailuissa 2011–2012

Yliopisto	Maa	Jiao Tong de Shanghai	Webometrics	Times Higher Education
Helsingin yliopisto	Suomi	74	102	91
Universidade de São Paulo	Brasília	102–150	20	178
Universidad Nacional Autónoma de México	Meksiko	151–200	38	-
Universidad de Buenos Aires	Argentiina	151–200	326	-
Universidade Estadual de Campinas	Brasília	201–300	193	276–300
Universidade Federal de Minas Gerais	Brasília	301–400	253	
Universidade Federal do Rio de Janeiro	Brasília	301–400	171	
São Paulo State University	Brasília	301–400		
Universidade Federal do Rio Grande do Sur	Brasília	400–501	71	-
Oulun yliopisto	Suomi	301–400	590	-
Pontificia Universidad Católica de Chile	Chile	401–500	658	351–400
Universidad de Chile	Chile	401–500	153	-
Universidade Estadual Paulista Júlio de Mesquita Filho	Brasília	-	122	
Universidade Federal de Santa Catarina UFSC	Brasília	-	129	-
Universidade de Brasília UNB	Brasília	-	184	-
Universidade Estadual de Campinas UNICAMP	Brasília	-	193	-
Universidade Federal do Paraná	Brasília	-	206	-
Universidade Federal da Bahia	Brasília	-	358	-
Universidade Federal Fluminense	Brasília	-	391	-
Aalto-yliopisto	Suomi	-	1145	301–350
Itä-Suomen yliopisto	Suomi	401–500	1230	301–350
Jyväskylän yliopisto	Suomi	401–500	281	-
Tampereen yliopisto	Suomi	-	455	301–350
Tampereen teknillinen yliopisto	Suomi	-	352	

Haastatellut asiantuntijat kokevat lisäksi, että Latinalaisen Amerikan korkeakouluissa yhteistyömahdollisuuksia suomalaisille tutkijoille on tarjolla kasvavasti.

Yhteistyömahdollisuudet ovat syventyneet ja monipuolistuneet viime vuosien aikana.

Muun muassa Brasília kehittää voimakkaasti koko korkeakoulujärjestelmäänsä saavuttaakseen maailmanluokan tason maan juhliessa 200-vuotista itsenäisyyttä 2022. Asiantuntijavastauksissa kommentoitiin mm. seuraavaa:

Brasíliaa tunnen liian heikosti sanoakseni mitään historiallisesta kehityksestä, mutta ainakin tällä hetkellä sieltä löytyy selvästi kilpailukykyisimmät tutkijat ja tutkimusorganisaatiot, jotka ovat myös innokkaita etsimään kansainvälistä yhteistyötä.

Brasilian valtio panostaa tällä hetkellä VALTAISASTI – ennen kaikkea rahallisesti – tieteen, tutkimukseen, (myös) korkeampaan opetukseen että myös innovaatioihin vastineena aivan ilmeiseen puutteeseen tutkimuksen tasossa ja ennen kaikkea tutkimustulosten hyödyntämisessä.

Koulutuksen kehitysohjelmiä. Vuodesta 2010 lähtien iberialais-amerikkalaisten maiden koulutuksen tavoitteet ja pääohjelma ovat koottuna *Metas Educativas 2021* -hankkeeseen. Ohjelma hyväksyttiin 20. Iberialais-amerikkalaisessa huippukokouksessa Mar del Platassa Argentiinassa joulukuussa 2010. Siinä määritellään tavoitteet, jotka koulutuksen tulisi saavuttaa alueella vuoteen 2021 mennessä. Ohjelma pyrkii ottamaan huomioon sen, että alueen maat ovat nykyisin eri lähtökohdissa, ja se toimii viitteenä ja kannustimena alueen koulutuksen kehittämiseksi.

Metas 2012 -ohjelman päälinjaukset ovat seuraavat:

- 1 Kehittää ja laajentaa yhteiskunnan osallistumista koulutukseen.
- 2 Saavuttaa koulutuksen tasa-arvo ja poistaa syrjintä koulutuksessa.
- 3 Laajentaa esiopetuksen tarjontaa ja parantaa esiopetuksen laatua.
- 4 Tehdä perusopetuksesta universaalia ja parantaa keskiasteen koulutuksen aloittamismahdollisuuksia.
- 5 Parantaa koulutuksen ja opetussuunnitelmien laatua.
- 6 Parantaa koulutuksen ja työelämän välisiä suhteita ammatillisen koulutuksen kautta.
- 7 Tarjota mahdollisuus elinikäiseen oppimiseen.
- 8 Vahvistaa opettajan ammattia.
- 9 Laajentaa iberialais-amerikkalaista tieteen ja tutkimuksen aluetta sekä tukea tieteellistä tutkimusta.
- 10 Sijoittaa enemmän ja sijoittaa paremmin koulutukseen.
- 11 Arvioida koulutusjärjestelmien ja Metas Educativas 2021 -ohjelman toimintaa

YK:n Latinalaisen Amerikan ja Karibian talouskomission (CEPAL/ECLAC) ja koulutusjärjestö OEI:n tekemän rahoitusselvityksen mukaan *Metas 2021* -ohjelman rahoituspohjan muodostavat pääasiassa jäsenvaltioiden koulutukseen suuntaamat varat. Tämän lisäksi varoja saadaan kansalliselta yksityissektorilta, yrityksiltä, kansainvälisestä kahden- ja monenvälisestä yhteistyöstä sekä säätiöiltä ja kansalaisjärjestöiltä.

Kymmenennen tavoitteen ”Sijoittaa enemmän ja sijoittaa paremmin koulutukseen” ja rahoitusselvityksen mukaan jäsenvaltiot kasvattavat koulutukseen suunnattavaa budjettia asteittain 0,1 prosenttia BKT:sta vuodessa aina 6,5 prosenttiin BKT:sta vuoteen 2021 mennessä. Maat, jotka eivät saavuta tätä tavoitetta, nostavat siis osuutta 0,9 prosenttia BKT:sta yhdeksän vuoden aikana.

Nykyisin Argentiina, kasvava Brasilia ja Kuuba pystyvät parhaiten vastaamaan koulutussektorinsa kehityshaasteeseen. Chile, Costa Rica, Espanja ja Meksiko muodostavat toisen ryhmän, jonka maakohtaiset rahoitusnäkymät ovat verrattain positiiviset. Muiden Latinalaisen Amerikan maiden budjetit ovat koulutussektorin uudistusten kannalta vajaita. Metas 2021 -ohjelman tavoitteisiin pyritäänkin koko alueen kattavana ryhmänä, sillä näin myös alueen vaikeimmassa taloustilanteessa olevat maat (esim. Bolivia, Honduras ja Nicaragua) ja muut heikomman talouden maat (esim. Ecuador, El Salvador, Guatemala ja Paraguay) pystyvät kehittämään koulutusta. Osaksi koulutukseen voidaan suunnata rahoitusta myös velkojen uudelleenjärjestelyllä (Maailmanpankin ja OEI:n neuvottelut) sekä yhteistyöllä OECD:n ja EU:n kanssa.

OEI:n jäsenmaat sitoutuvat sijoittamaan ohjelmaan 76 miljardia euroa vuoteen 2021 mennessä. Käytännössä koulutuksen osuutta valtioiden budjeteista kasvatetaan. Brasilia ja

Meksiko ovat suurimpina maina myös ohjelman suurimmat rahoittajat. Lisäksi perustetaan solidaarisuusrahasto, jolla tuetaan köyhimpien maiden koulutuksen parantamista. Rahasto tukee koulutuksen alan yhteistyötä, ja sen alkupääoma on kolme miljardia euroa. Lisäksi OEI on allekirjoittanut yhteistyösopimuksia mm. Amerikan kehityspankin (IDB/BID), Andien kehityspankin (CAF) ja suuryritysten säätiöiden kanssa (esim. Telefónica ja BBVA).

Yksittäisten maiden osalta kehitysohjelmien painotukset vaihtelevat jonkin verran. Seuraavaksi esitellään suomalaisten toimijoiden kannalta tärkeimpiä.

Brasiliassa ex-presidentti Lulan hallinnon aikana (2003–2011) jatkettiin vuonna 1995 alkaneiden kestävien uudistusten linjaa. Hallitukset ovat ministerivaihdoksista huolimatta keskittyneet näiden viimeisten 15 vuoden aikana merkittävästi koulutusjärjestelmän kehittämiseen tavoitteenaan saavuttaa OECD-maiden kärki vuoteen 2021 mennessä. Vuonna 2007 aloitettiin laaja koulutuksen kehittämisohjelma, joka on tarkoitus toteuttaa kokonaisuudessaan vuoteen 2022 mennessä. Brasilian haasteena on, että opetukseen investoitu rahamäärä tuottaisi tuloksia tehokkaasti, sillä investoinnit (5,2 prosenttia BKT:sta) opetussektorille ylittävät hieman OECD-maiden keskiarvon. Vuoteen 2015 mennessä Brasilia suunnittelee nostavansa opetussektorin investoinnit 7 prosenttiin BKT:sta.

Chilessä koulutussektorin viimeaikaiset suunnitelmat ovat Suomen suurlähetystön tietojen mukaan keskittyneet perusopetuksen laadun kehittämiseen (Presidentti Piñeran hallitusohjelma 2010–2014). Nykyisillään yksityisen sektorin asemaa opetustarjonnassa vahvistetaan ja lisäksi tuetaan vanhempien oikeutta lastensa kouluvalintoihin. Vallalla on käsitys siitä, että opetuksen laatu paranee kun opetushenkilökuntaan kohdistuvaa kontrollia lisätään ja että järjestelmän tehokkuus paranee käyttämällä taloudellisia kannustimia. Chilen uudistusmielisen opetusministerin Harald Beyerin suunnitelmien keskeisiä kohtia ovat koulujen hallintohenkilöstön ja johtajien koulutus sekä sen rahoituksen lisääminen (tarve n. 20 000–30 000 henkilön koulutukselle). Lisäksi tärkeitä ovat opettajien aseman ja pätevyyden parantaminen opintoja kehittämällä, varhaiskasvatuksen ammattilaisten kouluttaminen ja rakenteelliset uudistukset keskiasteen ammatillisessa koulutuksessa. Suomalaisilla koulutusalan asiantuntijoilla on paljon annettavaa näillä aloilla, erityisesti ammatillisen koulutuksen, varhaiskasvatuksen ja koulunjohtajien täydennyskoulutuksen osalta.

Chilessä on käynnissä muutamia hankkeita, joissa kehitetään opetuksen laatua ja parannetaan koulutuksen tasa-arvoa sekä rahoitusmalleja. *Subvención Escolar Preferencial* (SEP) on tukimuoto, jolla mainittuja aloja tuetaan paikallisten koulutus- ja pätevointikeskusten kautta. Korkeakoulujen osalta kehitysprojekteja rahoitetaan *Mejoramiento de la Calidad y Equidad de la Educación Superior* (MECESUO) -ohjelmassa.

Chilessä erityisesti kieltenopetusta yritetään tukea valtiollisten ohjelmien kautta. Myös rikkaat kaivos- ja metsäalan yritykset toivovat koulutusta. Tällä hetkellä koulutuslalla on vain harvoja kehitys- ja koulutushankkeita, eikä koulutuslalla ole uskottavia kotimaisia toimijoita.

Perussa koulutusjärjestelmää kehitetään erityisesti esiopetuksessa, keskittäen voimavaroja maaseudulle sekä alkuperäiskansojen koulutukseen. Toisaalta maan laajuisesti pyritään parantamaan äidinkielen, matematiikan, luonnontieteiden ja yhteiskuntatieteiden opetusta. Kolmas prioriteettialue on opettajankoulutus, joka sisältää sekä uusien opettajien kouluttamisen että täydennyskoulutuksen. Kouluhallintoa pyritään kehittämään tehokkaammaksi painottaen erityisesti hallinnon kunnallistamista sekä rakenteiden kehittämistä alueellisella ja kansallisella tasolla. Aiempien yhteistyöprojektien ansiosta suomalaisilla koulutusalan toimijoita tunnetaan jo jonkin verran Perussa. Näitä ovat olleet muun muassa ministeriöiden välinen kunnallistamisyhteistyö sekä kaksikieliseen koulutukseen keskittyneet kehitysyhteistyö- ja tutkimushankkeet.

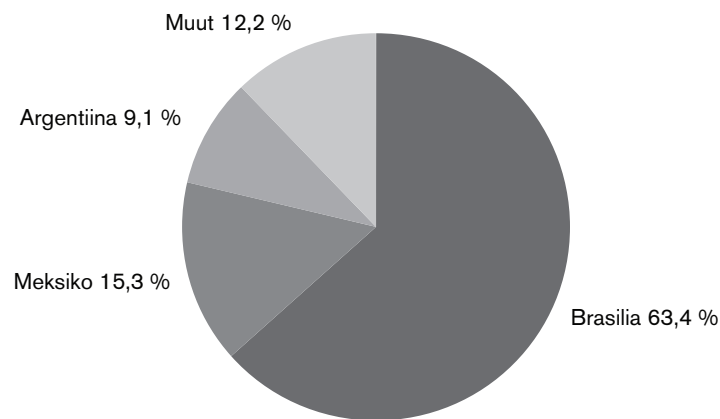
3.2 Tiede

Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueen maat ovat panostaneet huomattavasti tieteeseen ja teknologiaan viime vuosikymmenen aikana. Tästä huolimatta alueen maiden osuus koko maailman tiede- ja teknologiatuotannosta on varsin pieni, erityisesti mitä tulee investointeihin.

Latinalaisen Amerikan T&K-investoinnit ovat 2,2 prosenttia maailman T&K-investoinneista Yhdysvaltojen ja Kanadan sekä Euroopan unionin ollessa suurimpia yli 30 prosentin osuudella. Vain Afrikan prosentuaalinen osuus on pienempi, kuin Latinalaisen Amerikan ja Karibian.

Latinalaisen Amerikan tutkimusalueen sisällä lähes 90 prosenttia tutkimus- ja kehitysinvestoinneista keskittyy Brasiliaan, Argentiinaan ja Meksikoon.

Tutkimus- ja kehitysinvestointien jakautuminen Latinalaisessa Amerikassa 2009

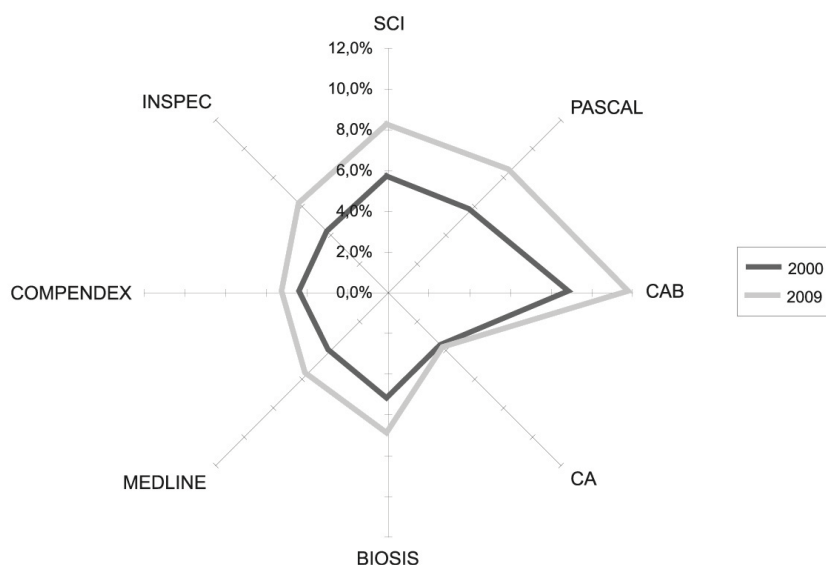

Lähde: El Estado de la Ciencia 2011.

Luvut ovat hyvin samankaltaisia, kun puhutaan tutkijoiden määrästä. Tutkijoista 49 prosenttia on Brasiliassa, 21,2 prosenttia Meksikossa, 15,8 prosenttia Argentiinassa, 3,6 prosenttia Kolumbiassa, 2,4 prosenttia Chilessä ja 8,1 prosenttia muualla Latinalaisessa Amerikassa. Kolmessa suurimmassa maassa on siis yli 85 prosenttia koko Latinalaisen Amerikan ja Karibian tutkijoista.

Tieteellisten julkaisujen määrä on kaksinkertaistunut viime vuosien aikana. Latinalaisen Amerikan, Espanjan ja Portugalin osuus on kasvanut huomattavasti viimeisten 10 vuoden aikana niin maataloustieteiden tietokannoissa (CAB), monitieteellisissä tietokannoissa (SCI, PASCAL), biologian ja lääketieteen tietokannoissa (BIOSIS, MEDLINE) kuin fysiikan ja insinööritieteiden tietokannoissa (Inspec, Compendex). Tarkasteltaessa valittuja iberialais-amerikkalaisia maita, suuri osa julkaisuista tuotetaan Espanjan (42 %) ja Portugalin (8 %) ohella Brasiliassa (30 %), Argentiinassa (7 %) ja Chilessä (4 %) (El Estado de la Ciencia 2011). Meksikon osuus suurena tiedemaana on myös tärkeä. Kansainvälisessä vertailussa Brasiliassa tuotetaan kolmanneksitoista eniten tieteellisiä tutkimuksia. Nopeasti kehittyvien maiden joukossa Brasilia tuottaa paljon biotieteiden ja bioteknologian alojen tutkimuksia. Sen sijaan teknologian ja luonnontieteiden tutkimuksessa Brasilia on BRIC-maiden hännillä (A propos 23.5.2012).

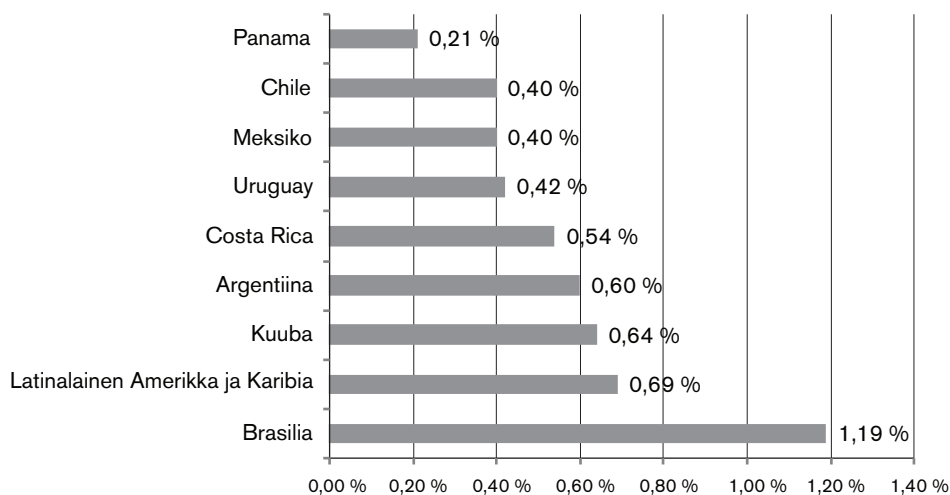
Kuva 1. Iberialais-amerikkalaisten julkaisujen määrä valituissa tietokannoissa.

Lähde: El estado de la ciencia 2011.

Suurin osa tutkimus- ja kehitysrahoituksesta tulee Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla julkiselta sektorilta. Vuonna 2009 yritysten osallistumisprosentti tutkimus- ja kehityssektorin investointeihin oli 43, ja kehityssuunnitelmissa tämän luvun kasvattamista pidetään tärkeänä.

Tutkimus- ja kehitysinvestoinnit /BKT valituissa Latinalaisen Amerikan maissa 2009*

* tai viimeinen saatavilla oleva vuosi. Lähde: El Estado de la Ciencia 2011.

Tieteellisen tuotannon kasvusta huolimatta patenttien määrä on pysynyt hyvin samankaltaisena pitkällä aikavälillä, jos huomioon ei oteta ulkomaisten toimijoiden patentteja. Ne nostavat rekisteröityjen patenttien määrää alueella huomattavasti.

Brasilia suunnittelee parhaillaan innovaatiopankin perustamista. Brazilian innovaatio-toimiston (FINEP) nykyinen budjetti on 3,5 miljardia USD:a, mutta lukua on todettu tarpeelliseksi kasvattaa huomattavasti.

Brasilian valtio on aloittanut *Ciência sem Fronteiras*³ -ohjelman, jonka kautta Brasilia lähettää lähivuosina huomattavan määrän korkeakouluopiskelijoita, tohtoriopiskelijoita ja nuoria tutkijoita ulkomaille. Tarkoitus on valita Brazilian parhaista 120:sta korkea-asteen oppilaitoksesta 75000 opiskelijaa, joiden ulkomaanopinnot rahoitetaan valtion stipendillä. Valtion rahoituksella lähetettävien lisäksi Brazilian hallitus toivoo, että yksityinen sektori rahoittaisi vielä 25000 stipendiaattia. Samalla kun Brasilia lähettää brasilialaisia ulkomaille, tarjoaa se vaihto- ja tutkijaohjelmia ulkomaisille hakijoille. Suomi käy parhaillaan neuvotteluja ohjelmaan liittymisestä ja sopimuksen solmimisesta. Brasilialaiset toivovat Suomen suuntaan liikkuvan noin 200 brasilialaista vuosittain. *Ciência sem Fronteiras* -stipendiohjelman hallinnosta ja tiedotuksesta Suomessa vastaavat tahot tulevat olemaan CIMO ja Suomen Akatemia. Työnjako CIMO:n ja Suomen Akatemian välillä jakautuisi siten, että Akatemia keskittyisi tohtoriopiskelijoihin ja tutkijoihin. Ohjelman mukainen opiskelijavaihto käynnistyisi lukuvuonna 2013–2014, ja mahdollinen tietokanava brasilialaisopiskelijoille voidaan sijoittaa CIMO:n ylläpitämään www.studyinfinland.fi-palveluun.

Chilen valtio rahoittaa BECAS Chile stipendiohjelmansa (www.becaschile.cl) kautta ulkomaisia opintoja opiskelijoille ja ammatillisille. Suomalaisiin korkeakouluihin voidaan hakeutua sellaisille aloille, joilla on kansainvälisesti korkeatasoista erityisosaamista. Opiskelijat hankkivat oman opiskelupaikkansa suoraan korkeakoulusta ja hakevat stipendiä Chilestä.

3.3 Kulttuuri

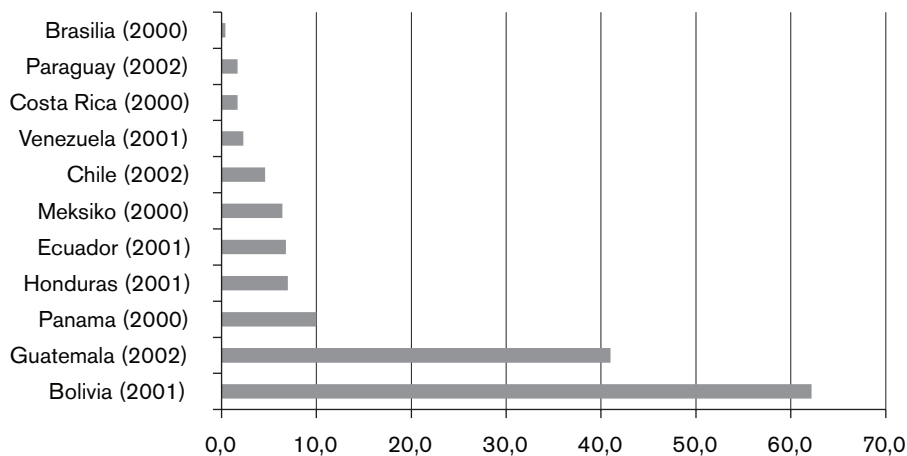
Latinalaisen Amerikan kulttuuri on monimuotoinen, ja kulttuurierot voivat olla suuria myös maiden sisällä. Latinalaisessa Amerikassa puhutaan kahta pääkieltä, espanjaa ja portugalia. Espanja on puhujamäärältään maailman toiseksi suurin äidinkieli heti mandariini-kiinan jälkeen. Sitä puhuu Amerikoissa yli 350 miljoonaa ihmistä. Myös portugali kuuluu suuriin maailmankieliin. Näillä kielillä on suuri merkitys kansainvälisessä yhteistyössä niin Amerikoissa, Euroopassa kuin Afrikassakin. Myös alkuperäiskieliä puhutaan varsin runsaasti erityisesti Boliviassa, Guatemalassa, Surinamissa, Perussa ja Paraguayssa. Tekstien tuotanto on näillä kielillä varsin vähäistä, mutta Perussa ja Guatemalassa tekstejä käännetään merkittävästi myös alkuperäiskielille (UNESCO 2009: 81).

Kulttuurit ja väestöryhmät ovat sekoittuneet Latinalaisessa Amerikassa vuosisatojen ajan, mutta hieman yleistäen suurimmiksi vähemmistöryhmiksi voidaan mainita alkuperäisväestöt ja afrikkalaisperäiset ryhmät. Prosentuaalisesti alkuperäisväestön osuus on suurin Boliviassa ja Guatemalassa. Brasiliassa ja Kolumbiassa taas on eniten eri alkuperäisryhmiä. Afrikkalaisperäisen väestön osuus Latinalaisen Amerikan koko väestöstä vaihtelee eri arvioiden mukaan 20 ja 30 prosentin välillä, ja afrikkalaisperäinen väestö on keskittynyt pääasiassa Karibian alueen maihin, Brasiliaan ja Kolumbiaan. Afrikkalaisperäisen väestön vaikutus erityisesti tiettyihin musiikkilajeihin ja uskontoihin on merkittävä.

3 Tiedettä ilman rajoja.

Eri siirtolaisaaltojen perustella Latinalaisessa Amerikassa on myös aasialaisperäistä väestöä sekä ryhmiä, joiden juuret juontavat eri puolille Eurooppaa. Esimerkiksi Argentiinassa italialaissiirtolaiset ovat vaikuttaneet voimakkaasti maan populaarikulttuuriin, ja muun muassa Perussa on kiinalaisia ja japanilaisia siirtolaisryhmiä. Suomalaisia siirtokuntia on perustettu 1900-luvun alussa ainakin Argentiinaan, Brasiliaan, Dominikaaniseen tasavaltaan, Kuubaan ja Paraguayhin. Lähtijöiden määrät olivat kuitenkin hyvin vähäisiä ja siirtokuntien perustamisen taustalla oli usein ideologinen perusta. Nykyisinkin Brazilian Penedo on turistikohde, joka hyödyntää suomalaista kulttuuria ja perinteitä, kuten joulupukkia, eläntönsä lähteenä.

Alkuperäisväestön osuus prosentteina koko väestöstä

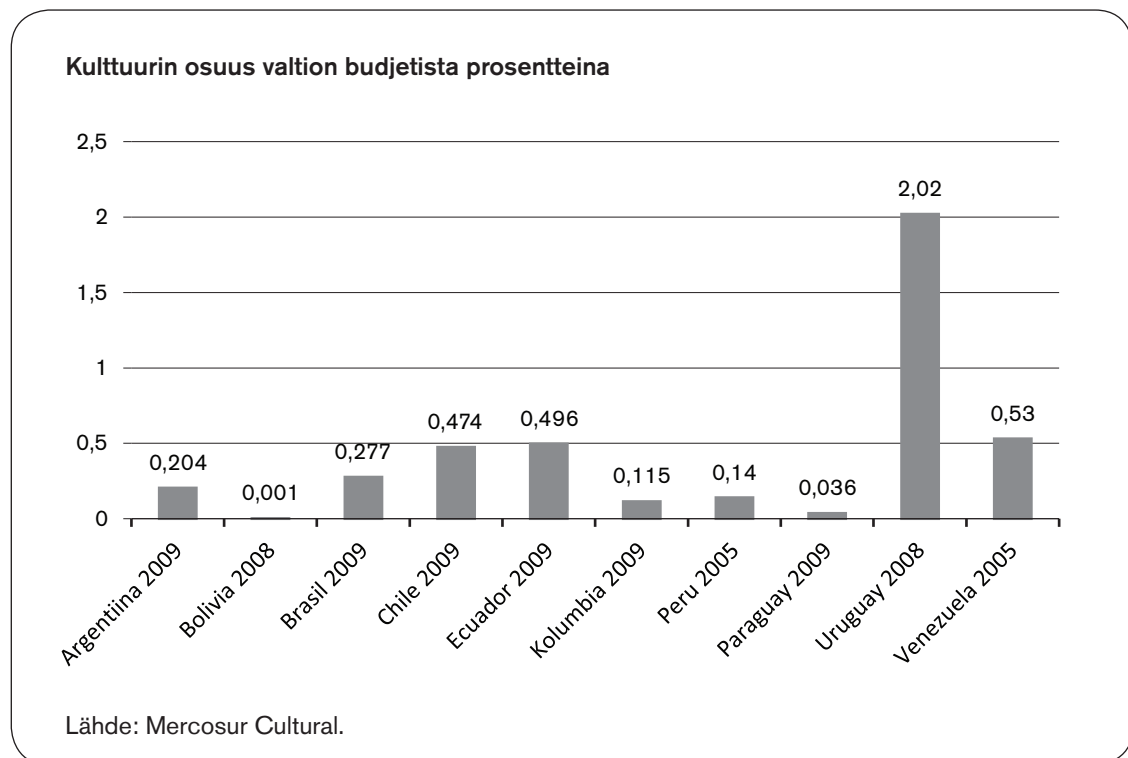
Lähde: UNESCO. Lähteestä puuttuvat Perun tiedot. Perussa alkuperäisväestön osuuden arvioidaan olevan noin 40%.

Latinalaisen Amerikan suurin uskonto on katolilaisuus, mutta edustettuina ovat myös monet protestanttiset suunnat. Alkuperäiskansojen uskontoja esiintyy sellaisissa maissa, joissa alkuperäisväestöä on merkittävästi, kuten Boliviassa, Guatemalassa, Meksikossa ja Perussa. Myös afrikkalaisten uskontojen perinteitä harjoitetaan muun muassa Karibialla ja Brasiliassa. Afrikkalainen yhteys näkyikin muutamien suomalaisten korkeakoulujen tutkimusaiheissa ja yhteistyössä, jotka liittyvät Latinalaiseen Amerikkaan. Uskonottomuus on kasvava ilmiö erityisesti suurissa kaupungeissa.

Latinalaisen Amerikan maat ovat allekirjoittaneet useita UNESCO:n kulttuurisopimuksia. Suurin osa maista on liittynyt yleissopimukseen maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta (1972) ja yleissopimukseen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta (2003). Latinalaisessa Amerikassa on 127 UNESCO:n maailmanperintökohteita, jotka edustavat 14 prosenttia kaikista maailmanperintökohteista. Näistä 89 on kulttuuri-kohteita, 35 luonnonkohteita ja kolme sekakohteita. Vaihtelut kohteiden hyväksymisen kehityksessä seuraavat pitkälti muiden maanosien kehitystä suhteutettuna alueen kokonaismäärään. 2000-luvun alusta kohteita on lisätty vuosittain muutamia. Suurin osa kohteista on Meksikossa ja Brasiliassa. Myös Perussa, Argentiinassa, Kolumbiassa ja Kuubassa on useita kohteita.

Usealla alueella toimivalla yhteistyöelimellä on oma kulttuuriosastonsa. Kansainvälisten järjestöjen lisäksi Latinalaisessa Amerikassa on mainittava erityisesti iberialais-amerikkalaisten maiden kulttuuri- ja koulutusjärjestö OEI (kts. Koulutus) sekä Mercosur-maiden kulttuurijärjestö Mercosur Cultural. Tärkeitä teemoja kulttuuriyhteistyössä Latinalaisessa Amerikassa ovat alkuperäisväestön kielet ja kulttuurit, afroamerikkalainen perintö ja kulttuuri sekä demokraattinen, osallistuva kansalaisyhteiskunta.

Iberialais-amerikkalaisten maiden yhteistyöjärjestön kulttuurialan huippukokouksessa Chilessä vuonna 2007 maat asettivat yhteiseksi tavoitteekseen osoittaa kunkin valtion budjetista vähintään yksi prosentti kulttuurille. Viime vuosien tietojen mukaan kulttuuriin osoitetaan tämän verran varoja ainoastaan Uruguayssa, jonka budjetista 2,02 prosenttia on kulttuuriin suunnattua. Usean muunkin maan kulttuuripanostus on kuitenkin kasvanut viime vuosikymmenen aikana.

Saatavilla on jonkin verran kulttuuritilastoja, joita Latinalaisessa Amerikassa on alettu systemaattisesti kerätä viime aikoina erityisesti Mercosurin alueella sekä Kolumbiassa ja Meksikossa. Kulttuurin satelliittimalli *Cuenta satélite de cultura* on käytössä tai suunnitteilla mm. Argentiinassa, Brasiliassa, Chilessä, Kolumbiassa, Meksikossa ja Uruguayssa. Sen tarkoituksena on tukea kulttuuritalouden kehittämistä näissä maissa (*Cuenta satélite de cultura*). Tekeillä on myös satelliittilaskennan käsikirja. Satelliittityöskentelyä on tukenut ja koordinoanut hallitusten välinen organisaatio Convenio Andrés Bello, ja lisäksi UNESCO ja UNDP ovat mukana tässä kehitystyössä. Kaikista maista kulttuuritilastoja ei kuitenkaan ole saatavilla.

Brasilian suhteen on syytä huomata, että maassa on voimassa laki Lei Rouanet, jonka avulla yritykset voivat siirtää osan verovelvoitteistaan suoraan kulttuurin rahoittamiseen. Yritysten osallistuminen tämän kanavan kautta on erittäin tärkeä osa brasilialaisten kulttuuritapahtumien ja elokuvien rahoitusta.

Iberialais-amerikkalaisilla mailla on yhteistyöjärjestönsä koordinoimana useita ohjelmia, kuten IBERARCHIVOS, IBERESCENA, IBERMEDIA; IBERMUSEOS, IBERORQUESTAS Juveniles, IBERRUTAS, Televisión Educativa Iberoamericana (TEIB) ja IBERBIBLIOTECAS. Ohjelmilla tuetaan eri kulttuurialojen toimintaa, järjestetään rahoitushakuja projekteille sekä kehitetään alueellista yhteistyötä.

Taulukko 7. Iberialais-amerikkalaisten maiden yhteistyöohjelmia

Ohjelma	Ala	Osallistujamaat	Vuodesta
IBERARCHIVOS	Arkistot	Argentiina, Brasilia, Chile, Costa Rica, Dominikaaninen tasavalta, Espanja, El Salvador, Kolumbia, Kuuba, Meksiko, Panama, Puerto Rico, Peru ja Uruguay.	1998
IBERESCENA	Näyttämötaide www.iberescena.org	Argentiina, Brasilia, Chile, Costa Rica, Dominikaaninen tasavalta, Ecuador, Espanja, Kolumbia, Meksiko, Peru ja Uruguay.	2006
IBERMEDIA	Elokuva ja televisio www.programaibermedia.com	Argentiina, Bolivia, Brasilia, Chile, Costa Rica, Dominikaaninen tasavalta, Ecuador, Espanja, Guatemala, Kolumbia, Kuuba, Meksiko, Panama, Peru, Portugali, Uruguay ja Venezuela.	1997
IBERMUSEOS	Museot Ibermuseos.org	Brasilia, Chile, Dominikaaninen tasavalta, Ecuador, Espanja, Kolumbia, Meksiko, Portugali ja Uruguay.	2007
IBERORQUESTAS Juveniles	Nuoriso-orkesterit iberorquestas.org	Argentiina, Colombia, Ecuador, Dominikaaninen tasavalta, Espanja, Meksiko ja Venezuela.	2008
IBERRUTAS	Siirtolaisuus	Argentiina, Bolivia, Brasilia, Chile, Espanja, Paraguay, Peru, Uruguay ja Venezuela.	2010
TEIB	Televisio ja informaatioportaali kulttuuriuutisille www.nci.tv	Argentiina, Bolivia, Brasilia, Chile, Costa Rica, Dominikaaninen tasavalta, Ecuador, El Salvador, Espanja, Guatemala, Honduras, Kuuba, Meksiko, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru, Portugali ja Venezuela.	1992
IBERBIBLIOTECAS	Kirjasto www.iberbibliotecas.org	Argentiina, Chile, Costa Rica, Dominikaaninen tasavalta, Ecuador, El Salvador, Espanja, Guatemala, Kolumbia, Meksiko, Nicaragua, Panama, Peru, Portugal, Uruguay ja Venezuela.	2000

Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla tärkeitä kulttuurialan festivaaleja ja muita tapahtumia ovat muun muassa seuraavat:

Taulukko 8. Latinalaiseen Amerikkaan ja Karibiaan liittyviä tärkeitä kulttuurialan festivaaleja ja muita tapahtumia

Ala	Tapahtuma
Animaatio ja pelit	Animamundi São Paulo, Brasilia Expo Toons, Buenos Aires, Argentiina Rio Content Market, Rio de Janeiro, Brasilia SB Games, Florianopolis, Brasilia
Elokuva	BAFICI, Buenos Aires Festival Internacional de Cine Independiente, Argentiina Festival de Cine de Guadalajara, Meksiko Festival Internacional de Cine Contemporáneo de la Ciudad de México, Meksiko Festival Internacional de Cine de Cartagena de Indias, Kolumbia Festival Internacional de Cine de Mar del Plata, Argentiina Festival Internacional de Cine de Rio de Janeiro, Brasilia Festival Internacional de Cine de Valdivia, Chile Festival Internacional del Nuevo Cine Latinoamericano La Habana, Kuuba
Esittävä taide	Festival Iberoamericano de Teatro de Cádiz, Espanja Festival Internacional de Buenos Aires, Argentiina Festival Internacional de Teatro de La Habana, Kuuba Festival Internacional de Teatro de Manizales, Kolumbia Cena Contemporánea - Festival Internacional de Teatro de Brasilia, Brasilia Festival Danzalborde, Chile Festival de Danza Lila Lopez, San Luis Potosí, Meksiko Festival de teatro de Bogotá, Kolumbia Festival Internacional Cervantino, Meksiko Festival Internacional de Artes Escénicas, Montevideo, Uruguay Mostra Latino-Americana de Teatro de Grupo, Brasilia Panorama Festival, Rio de Janeiro, Brasilia
Kirjallisuus	Bienal do Livro São Paulo, Brasilia Feria internacional de Buenos Aires, Argentiina Feria internacional de Guadalajara, Meksiko Feria internacional del Libro de Bogotá, Kolumbia Festa Literária Internacional de Paraty, Brasilia
Musiikki	BAFIM, Feria Internacional de la Música de Buenos Aires, Argentiina Festival Internacional de la Canción de Viña del Mar, Chile Festival Presidente de Música Latina, Dominikaaninen tasavalta FIM, Feria Internacional de la Música de Guadalajara, Meksiko Monterrey Metal Fest, Meksiko Pepsi Music Festival (ent. Quilmes), Argentiina Rock al Parque, Kolumbia Rock in Rio, Brasilia (Argentiina, Espanja) Vive Latino - Festival Iberoamericano de Cultura Musical, Meksiko
Taide	Arteamericas Art Fair, Miami, Yhdysvallat arteBA, Buenos Aires, Argentiina Zona Maco Mexico Arte Contemporaneo, Ciudad de Mexico, Meksiko
TV	Forum Brasil, São Paulo, Brasilia Ventana Sur, Buenos Aires, Argentiina

Syksyllä 2011 Suomi oli yhdessä muiden pohjoismaiden kanssa kutsuvierasmaana Latinalaisen Amerikan suurimmilla kulttuurifestivaaleilla *Festival Internacional Cervantino*, jotka järjestetään Meksikossa. Suomalaisia artisteja oli niin sirkuksen, tanssin, teatterin, kirjallisuuden kuin musiikinkin alalta. Myös suomalaista elokuvaa esitettiin tapahtumassa.

Seuraavassa kulttuurin aloihin luodaan lyhyet katsaukset saatavilla olevan tiedon puitteissa.

Audiovisuaalinen ala ja elokuva

Latinalaisen Amerikan elokuvateollisuus monipuolista, ja elokuva onkin yksi suosituimmista kulttuurin aloista alueella. Suurimpia elokuvan tuotantokeskuksia ovat Meksiko, Argentiina, Brasilia ja Kuuba, vaikka suurin osa elokuvista tulee ulkomailta, lähinnä Pohjois-Amerikasta. Jo toisen maailmansodan aikaan Meksikossa oli erittäin laajaa elokuvatuotantoa, ja Kuubassa valtio on tukenut tuotantoa runsaskätisesti vallankumouksesta lähtien. Kansainvälisessä mittakaavassa Latinalaisen Amerikan elokuvan aallosta puhuttiin jo 60-luvulla, mutta varsinainen kansainvälinen suosio ulottui aina Suomeenkin asti vuosituhatien vaihteessa meksikolaisten elokuvien myötä (esimerkiksi *Como agua para chocolate*, *Amores perros*, *El laberinto del fauno*, *Babel*). Kuuluisia ohjaajia ovat muun muassa Alejandro Iñárritu ja Guillermo del Toro. Viime vuosina myös argentiinalaiset ja brasilialaiset elokuvat ovat saaneet kasvavaa kansainvälistä levitystä. Latinalaisessa Amerikassa järjestetään useita elokuvafestivaaleja niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin (katso esim. taulukko 8).

Mercosurin alueella tuotetaan noin 125 elokuvaa vuosittain. Elokuvasaleja on 3500, ja niiden yhteenlaskettu kävijämäärä on noin 200 miljoonaa katsojaa. Kotitalouksia, joissa on televisioita, on Mercosurin alueella noin 60 miljoonaa, ja Latinalaisen Amerikan köyhimmässäkin maissa, kuten Guatemalassa, noin 70 prosenttia kotitalouksista omistaa television. Videovuokraamoja Mercosurin alueella on noin 15 000. Niiden vuokraus- ja myyntitulot ovat 850 miljoonan dollarin luokkaa (Aproximación al mercado cinematográfico del Mercosur, World Development Report).

Argentiinassa tehtiin vuonna 2008 46 elokuvaa, joista lähes kaksi kolmasosaa Buenos Airesissa. Kaupungissa onkin noin 250 audiovisuaalista tuottajaa (elokuva, televisio ja mainonta). (Creative economy report 2010.)

Levitykseen ja esitykseen liittyviä ongelmia Latinalaisessa Amerikassa ovat Hollywood-elokuvien massa, elokuvateattereiden alhainen määrä sekä lippujen hinnat, jotka ovat liian korkeita suurimmalle osalle väestöstä. Esimerkiksi Brasiliassa elokuvateattereita on vain yksi 47 000 asukasta kohden, ja elokuvien levitysmahdollisuuksien parantamiseksi tarvittaisiinkin panostusta uusiin teattereihin ja markkinoiden avaamiseen. Mercosurin piirissä on kuitenkin luotu erilaisia elokuvatuotantoon keskittyneitä ryhmiä kuten kansallisten audiovisuaalisen ja elokuvan virastojen muodostama RECAM ja tiedotuselin OMA, jotka pyrkivät tukemaan paikallista elokuvatuotantoteollisuutta. Tämän lisäksi uudet, yksityiset elokuvien levitysyhtiöt ovat viime vuosina kehittyneet voimakkaasti ja avartaneet toimintamallejaan. Näistä parhaan esimerkin tarjoaa brasilialainen Zazen Produções, jonka elokuva *Tropa de elite 2* oli yksi katsotuimmista elokuvista Brasiliassa. Mercosurin alueella yhteistuotantoja tehdään myös jonkin verran espanjalaisten ja ranskalaisten tuotantoyhtiöiden kanssa.

Latinalaisen Amerikan elokuvatuotannon luonne ja haasteet ovat siis hyvin samankaltaisia kuin Euroopassa. Alueen voimakas talouskehitys kuitenkin suo mahdollisuuksia paikalliselle kehitykselle, ja kansallisilla elokuvatuotannoilla on usein myös aiempaa vahvempi poliittinen tuki, joka perustuu kulttuuriarvoille (Pérez 2011). Yhteistyösopimuksia eloku-

vatuotannon alalta Latinalaisen Amerikan mailla on pääasiassa keskenään sekä Espanjan, Italian, Ranskan ja Kanadan kanssa (Caballero 2006: 15).

Arkkitehtuuri ja muotoilu

Arkkitehtuurilla on pitkä ja vahva perinne Latinalaisessa Amerikassa. Arkkitehtuurin alalla Latinalaisessa Amerikassa modernistien ja funktionalististen kansainvälisten suurnimien muassa tunnetaan myös Alvar Aalto nimenomaan suomalaisena arkkitehtinä, jolla on ollut universaalia merkitystä alan kehitykselle. Kansainvälisesti merkittävimpinä tekijöinä Latinalaisesta Amerikasta voidaan mainita muun muassa brasilialaiset Oscar Niemeyer, Paulo Mendes de Rocha, meksikolaiset Luis Barragán ja Agustón Hernández Navarro, argentiinalainen César Pelli sekä kolumbialainen Rogelio Salmona.

Nykyisin Latinalaisen Amerikan arkkitehtuurissa on selvästi nähtävissä sekä sosiaalisen arkkitehtuurin ja huippuarkkitehtuurin suuntauksia. Uusia suuntauksia edustava kollektiivit ja yhteisöt, jotka latinalaisamerikkalaisen perinteen mukaan pohjaavat työnsä kriittiseen filosofiaan ja yhteiskunnallisen osallistumisen metodologiaan. Luovat kollektiivit toimivat usein myös kansallisten ja mantereiden rajojen yli.

Iberialais-amerikkalaisen arkkitehtuurin ja kaupunkitutkimuksen biennaaleja on järjestetty vuodesta 1998 eri puolilla Latinalaista Amerikkaa ja Espanjassa. Biennaalien tavoitteena on levittää tietoa arkkitehtuurin ja kaupunkitutkimuksen nykytilasta ja kehityksestä alueella. Vuonna 2012 biennaali järjestetään Cádizissa Espanjassa.

Kaiken kaikkiaan luovia aloja pidetään merkityksellisinä alueen kehitykselle. Brasilia on johtava maa luovien alojen kehityksessä, ja se panostaa voimakkaasti muotoiluun. Merkittäviä maita ovat myös Argentiina, Chile, Uruguay ja Meksiko, sekä alueen ulkopuoliset Kiina ja Intia, joiden kanssa kilpaillaan samoista sisäisistä markkinoista. Kehittyvien talouksien tärkeimmät muotoilun alat olivat vuonna 2005 muoti, lelut, sisustus ja korut. Latinalaisessa Amerikassa tärkein on sisustusmuotoilu, jota seuraavat muoti ja leluteollisuus. (Diseño 2009: 15–17).

Brasilia perusti jo vuonna 1995 muotoiluohjelman, joka pyrkii luomaan yhteistyötä eri alojen kesken ja kannustamaan innovaatioita. Muotoilukouluja on alueella kuitenkin tois- taiseksi vähän, joten myös ulkomaisella osaamisella on tilausta. Esimerkiksi vuonna 2007 avautui ensimmäinen IDEA/Brasilia-ohjelma, jolla kehitetään kansainvälisiä suhteita Yhdysvaltoihin.

Buenos Aires julistettiin UNESCO:n ensimmäiseksi design-kaupungiksi vuonna 2005. Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyön kautta kaupungissa on onnistuttu hyödyntämään muotoilua monin tavoin arkkitehtuurin, uuden kaupunkisuunnittelun ja julkisten tilojen kannalta. Kulttuurisektori edustaa neljää prosenttia koko kaupungin työpaikoista. Buenos Airesissa järjestetään lisäksi kansainvälinen arkkitehtuuribiennaali, jossa esimerkiksi vuonna 2011 oli 54 000 kävijää.

Madridissa järjestettävä iberialais-amerikkalaisen muotoilun biennaali *Bienal Iberoamericana de Diseño en Matadero Madrid* esittelee eri muotoilun lajeja graafisesta suunnittelusta tekstiileihin, typografiaan sekä vaate- ja sisustussuunnitteluun, ja se voisi eurooppalaisena tapahtumana toimia hyvin porttina myös suomalaisen muotoilun kansainvälistymiseen kohti Latinalaista Amerikkaa.

Kirjallisuus

Latinalaisen Amerikan kirjallisuudella on vahva perinne, ja se sai paljon kansainvälistä huomiota maagisen realismin buumin ansiosta myös Suomessa. Nykykirjallisuus Latinalaisessa Amerikassa on hyvin monipuolista, ja Suomessakin tunnetut nimet liukuvat kansainvälisistä bestsellereistä kuten Gabriel García Márquezista, Isabel Allendesta ja Paulo Coelhoa aina harvinaisimpiin kritiikin kiittämiin kirjailijoihin kuten chileläisiin Roberto Bolañoon tai Diamela Eltitin.

Euroopasta katsottuna EU:n tuki käännöskirjallisuudelle on ollut tärkeää espanjaksi ja portugaliksi käännettävälle kirjallisuudelle. Espanjalaiset kustantamot hallitsivatkin viime vuosikymmenten ajan myös Latinalaisen Amerikan kirjallisuusmarkkinoita ja espanjaksi käännettävien teosten oikeuksia. Viime vuosina eri puolille Latinalaista Amerikkaa on kuitenkin syntynyt paljon uusia itsenäisiä kustantamoja, jotka etsivät käännettäviä teoksia omille markkinoilleen omilla ehdoillaan.

Eri puolilla Latinalaista Amerikkaa järjestetään suuria kirjallisuustapahtumia, kuten edellä mainitut Bogotá, Buenos Airesin, Guadalajaran ja São Paulon kirjamesut. Huh-tikuun ja toukokuun vaihteessa järjestettävien Buenos Airesin kirjamesujen kävijämäärä oli vuonna 2012 1,3 miljoonaa maksavaa asiakasta ja 10 000 ammattilaista. Messut järjestävän *Fundación del Libron* mukaan 80 prosenttia ammattilaisista oli tyytyväisiä messuihin, ja näytteilleasettajat raportoivat 10–55 prosentin kasvusta suoramyyntissä asiakkaille. Viime vuosina Argentiinan kustannustoiminta onkin kasvanut noin 5 prosentin vauhtia. Buenos Aires oli vuonna 2011 UNESCO:n valitsema maailman kirjapääkaupunki (Creative economy report 2010).

Samoihin aikoihin järjestettävillä Bogotá kirjamesuilla oli 400 000 kävijää, 500 näytteilleasettajaa ja satakunta kirjailijaa esitelmöimässä ja mainostamassa tuotantoaan. Vuonna 2012 messujen kutsuvierasmaa oli Brasilia, ja messujen ohjelmistossa käsiteltiin tekijänoikeuksia sekä espanjan- ja portugalinkielisten tekstien kääntämistä.

Guadalajaran kirjamesuilla kävijämäärä on viime vuosina ollut yli 600 000. Lähes 2000 kustantamoa 43 eri maasta osallistuu messuille. Kirja-alan ammattilaisia Guadalajaran messuille osallistuu lähes 18 000 henkeä. Myös Guadalajarassa järjestetään erikoistapahtumia liittyen tekijänoikeuteen.

Elokuisten São Paulon kirjamesujen kävijämäärä on viime vuosina ollut noin 800 000 kävijää. Messut kokoavat yhteen brasilialaisia ja kansainvälisiä ammattilaisia vajaan kahden viikon ajaksi.

Kuvataide

Kuvataiteen alalla Latinalaisessa Amerikassa on vahva perinne sekä alkuperäiskansojen taiteessa että eurooppalaisperäisessä kuvataiteessa. Kuvataiteessa on myös ollut vahva yhteiskunnallinen viesti. Merkittäviä Suomessakin tunnettuja taiteilijoita ovat muiden muassa meksikolaiset Frida Kahlo ja Diego Rivera, kolumbialainen Fernando Botero ja brasilialainen valokuvaaja Sebastião Salgado. Merkittäviä taidealan messuja järjestetään Miamissa, Ciudad de Méxicossa, Buenos Airesissa ja San Juanissa Puerto Ricossa. Buenos Airesin taide-messujen kävijämäärä oli viime tapahtumassa 120 000 henkeä viiden päivän aikana.

Musiikkialan viimeaikainen kehitys

Viime vuosina IFPI:n mukaan musiikin myynti perinteisiä kanavia käyttäen on vähentynyt myös Latinalaisessa Amerikassa. Latinalaisen Amerikan suurimpia musiikkimarkkinoita ovat Brasilia, Meksiko Argentiina ja Kolumbia. Näissä maissa kotimaisen tuotannon osuus on huomattava, yli 50 prosenttia, vaikkakin suurimmat musiikkiyhtiöt ovat kansainvälisiä yrityksiä. (Ochoa Gauthier & Yúdice 2002: 4–5). Latinalaisen Amerikkalaisen musiikki on viime vuosina menestynyt myös kansainvälisesti Yhdysvalloissa ja Euroopassa. Pienet levy-yhtiöt toimivat yleensä ruohonjuuritasolla ja tietyissä musiikin alalajeissa. Niiden intressit voivat poiketa suurestikin markkinajohtajien suunnasta esimerkiksi tekijänoikeusasioissa.

Laajakaistayhteyden, kännyköiden ja pilviteknologian yleistymisen suovat uusia mahdollisuuksia digitaalisille musiikkipalveluille Latinalaisessa Amerikassa. Useat digitaaliset musiikkikaupat ovatkin laajentuneet alueelle viime vuosina. Mitä tulee näiden kanavien kautta myytävään musiikkiin, Latinalaisessa Amerikassa kehitys on hyvin samansuuntaista kuin Euroopassa: 15 prosenttia musiikkialan tuloista tulee digitaalisten kanavien kautta. Brasilia edustaa alueen suurimpia digitaalisia markkinoita, ja siellä on vuodesta 2009 lähtien kehitetty uusia palveluita, kuten Nokia Comes With Musicia ja Terra Sonora. iTunes avasi toimintansa ensin Meksikossa 2009 ja 16 muussa Latinalaisen Amerikan maassa joulukuussa 2011. Myös muut palveluntarjoajat niin internet- kuin mobiilisovellusten puolella avaavat palveluja alueella. Yleensä toimintaa lähdetään kehittämään Brasiliasta ja Meksikosta käsin (Digital Music Report 2012). Myös levy-yhtiöt ovat solmineet yhteistyösopimuksia muiden yritysten kanssa, kuten autovalmistajien ja tietokoneyritysten kanssa. Näin pyritään digitaalisten musiikkipalvelujen levittämiseen.

Tietoja digitaalisten palvelujen saatavuudesta ja informaatioteknologiasta Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla on liitteessä 3.

Liikunta

Liikunnan ja urheilun osalta Latinalaisessa Amerikassa kuningaslaji on jalkapallo, jolla on pitkät kansalliset ja kansainväliset perinteet. Vasta viimeisen vuosikymmenen aikana järjestöt ja seurat ovat alkaneet panostaa seuratoimintaan ja toimia liiketaloudellisten mallien mukaan. Muita tärkeitä lajeja Latinalaisessa Amerikassa ovat koripallo Argentiinassa, Brasiliassa ja Kolumbiassa, baseball erityisesti Karibian alueella, tennis erityisesti Argentiinassa, Brasiliassa ja Chilessä, sekä rugby ja moottoriurheilu. Karibian alueella erittäin suosittu urheilulaji on kriketti, ja alueen oma, monikansallinen joukkue *West Indies* on maailman huippuluokkaa. Lisäksi yleisurheilu on huipputasoa erityisesti Bahamasaarilla, Kuubassa ja Jamaikalla. Myös Argentiina, Brasilia, Meksiko sekä Trinidad ja Tobago ovat merkittäviä maita, joissa yleisurheilu on nousussa, kuten olympiatilastot osoittavat.

Alueella toimii kaksi kansainväliseen yleisurheiluliittoon kuuluvaa organisaatiota: Etelä Amerikan yleisurheiluliitto CONSUDATLE ja Pohjois-Amerikan, Keski-Amerikan ja Karibian yleisurheiluliitto NACAC.

Moottoriurheilun osalta Brasiliassa järjestetään Formula 1-kisat vuosittain, ja F1-osakilpailuja on järjestetty useaan otteeseen myös Argentiinassa. Pohjois-Afrikan levottomuuksien takia Dakar-ralli on järjestetty Argentiinassa ja Chilessä vuodesta 2009 lähtien. Myöhemmin reitti on ulottunut myös Peruun.

Jalkapallon maailmanmestaruuskisat 2014 ja kesäolympialaiset 2016 järjestetään Brasiliassa, mikä antaa maalle mahdollisuuden linkittää urheilu taloudelliseen kasvuun ja yhteiskunnalliseen kehitykseen. Maailmanluokan urheilutapahtumat ovat tärkeitä inves-

tointimahdollisuuksia, joissa kehitetään kisa-alueiden liiketoimintaa ja tuetaan kisoihin osallistuvia merkkejä. Kisoja varten luodaan runsaasti uusia työpaikkoja ja infrastruktuuria, kuten julkista liikennettä, satamia ja lentokenttiä, teitä ja hotelleja parannetaan. Urheilutapahtumia voidaan myös hyödyntää laajemman yhteiskunnallisen muutoksen ja inklusion kannalta ja kisoihin osallistuvia yrityksiä pyritäänkin kannustamaan myös yhteiskunnalliseen toimintaan kisojen ulkopuolella. Ympäristönäkökulma on tärkeä, ja esimerkiksi Rio de Janeirossa aiotaan käyttää öljy- ja kaasusektorin tuottoja Guanabaran lahden puhdistamiseksi kisoja varten (Rio de Janeiro 2016).

Teatteri

Latinalaisen Amerikan teatterikenttä on monipuolinen, ja teatterissa kävijöiden määrä on nousussa. Yksin Buenos Airesissa teatterissäkäyntejä oli vuonna 2006 2,3 miljoona, ja Meksikon pääkaupungissa Ciudad de Méxicossa on yli 120 teatteria.

Argentiina on yksi Latinalaisen Amerikan aktiivisimmista teatterimaista. Argentiinalainen teatterikenttä käsittää sekä julkisin varoin tuetun teatterin että kaupallisen teatterin. Lisäksi on vaihtoehtoisia teattereita, joiden ohjelmisto suuntautuu uuteen ja kokeilevaan teatteriin vähemmän kaupalliselta pohjalta. Argentiinalaisella dramaturgialla on vahvat perinteet, mutta ulkomaistakin näytelmää esitetään, erityisesti kaupallisissa teattereissa. Argentiinalaista teatteria arvostetaan ympäri espanjankielistä maailmaa, erityisesti Espanjassa.

Brasilialaisella teatterilla on pitkät perinteet jo 1500-luvulta alkaen. Brasilialainen teatteri koki eräänlaisen vallankumouksen 1960 ja 1970-luvuilla, kun Augusto Boal alkoi soveltaa Paulo Freiren vapautuksen pedagogiikan ideoita teatteriin. Hän kehitti sorrettujen tai alistettujen teatteria, jossa osallistuminen oli keskeistä. Tästä syntyi alistettujen teatterin perusmetodi, jota kutsutaan forum-teatteriksi. Forum-teatterissa katsojasta voi tulla näyttelijä. Boal kehitteli myös ns. lakiasäättävää teatteria, jolla pyrittiin vaikuttamaan Brasilian lainsäädäntöön. Boal vieraili aikanaan myös Suomessa, ja hänen ajatuksensa ovat vaikuttaneet teatterin kehitykseen voimakkaasti myös täällä.

Chilessä on monipuolinen teatterikenttä, joka kasvaa voimakkaasti. Valtio investoi tällä hetkellä voimakkaasti teatteritilojen rakentamiseen. Perinteisesti teatterin julkinen tuki on muuten ollut vähäistä, mistä johtuen kaupallinen teatteritarjonta ja toisaalta ryhmämuotoinen taiteellinen teatteri ovat pääroolissa.

Kolumbiassa tärkeimmät teatterikaupungit ovat Bogotá, Medellín, Cali ja Manizales. Viime vuosikymmeninä teatteri on saanut vain vähän julkista tukea valtiolta, mutta tilanne on muuttumassa. Kulttuuriministeriö on laatinut teatterisuunnitelman vuosille 2011–2015. Tavoitteena on vahvistaa teatterikentän toimintaedellytyksiä, mikä tarkoittaa lisää resursseja teattereille sekä teatterialan koulutukselle.

Perussa teatteri on alkanut kukoistaa erityisesti muutaman viime vuoden aikana. Esitykset ovat usein loppuunmyytyjä useita kuukausia etukäteen. Suomalaisen teatterin kannalta on merkityksellistä, että yli 90 prosenttia Perun teatterirepertuaarista on ulkomaalaista. Tärkeimpiä teatterikaupunkeja ovat Lima, Callao ja Trujillo. Perulainen teatteri toimii lippu-tilojen ja yritysten sekä yksityislahjoitusten varassa.

Tekijänoikeus

Latinalaisessa Amerikassa käydään koko ajan kasvavaa keskustelua tekijänoikeuksien tilasta. Yleisesti voidaan todeta, että tekijänoikeusasioissa poliittinen yhtenäisyys Latinalaisen Amerikan maiden kesken on kuitenkin kadonnut ja kansalliset painotukset ovat korostu-

neet. Kansainvälisessä tekijänoikeuksien vertailussa Latinalainen Amerikka ei saa kovin hyviä sijoituksia verrattuna läntiseen Eurooppaan, Yhdysvaltoihin tai Aasiaan, mutta erityisesti kauppasopimukset Yhdysvaltojen kanssa ovat nopeuttaneet kehitystä vuosituhannen vaihteessa (Díaz 2008). Latinalaisessa Amerikassa on perinteisesti vahva tekijänoikeus, joka koskee kirjojen, musiikin ja maalausten tekijänoikeuksia. Toisaalta patenttioikeuksista suurin osa on ulkomaalaisten hallussa esimerkiksi lääketuotannon osalta, mikä jossain määrin toimii kansallisten intressien vastaisesti (Abbott 2007).

Tekijänoikeudet liittyvät tiiviisti luovan talouden käsitteeseen, ja niihin suhtaudutaan Latinalaisessa Amerikassa kahtalaisesti. Yhtäältä vaaditaan kriittistä keskustelua tekijänoikeuksien soveltamisesta perinteiseen ja yhteisölliseen tietoon. Esimerkkinä voidaan pitää biologisen piratismien tapauksia, joissa alkuperäiskansojen tietoja ja taitoja hyödynnetään kaupallisesti ilman, että tiedon alkuperäinen tuottaja saisi siitä korvausta. Pelkona onkin, että näin voi tapahtua myös kulttuurituotteille, ellei lainsäädäntöä kehitetä. Toisaalta monilla kulttuurituotteilla, -palveluilla ja kulttuurin ilmentymillä, kuten vaikkapa festivaaleilla, on suuri taloudellinen ja yhteiskunnallinen merkitys, mutta tekijänoikeuksien soveltaminen on lähes mahdotonta (Creative economy report 2010: 53). Esimerkiksi EU:n ja MERCOSUR:n välisissä neuvotteluissa henkisen omaisuuden suojan käsittely on ollut hyvin ongelmallista.

Euroopan tekijänoikeusjärjestö EPO:lla ja Maailman tekijänoikeusjärjestö WIPO:lla on useita yhteistyöprojekteja Latinalaisessa Amerikassa. Yhteistyökumppanina on myös Espanjan patentti ja tuotemerkkivirasto OEPM. Mielenkiintoisia projekteja ovat muun muassa patenttirekisteritietopankki LATIPAT–Espacenetin (<http://lp.espacenet.com>) kehittäminen sekä Latinalaisen Amerikan patenttiovirastojen päivien ELDIPAT:n organisointi. Lisäksi oikeusjärjestelmän ja patenttiovirastojen toimijoille on järjestetty koulutustilaisuuksia.

4 Suomalaiset toimijat ja toimintakanavat kansainvälisessä yhteistyössä

Kansainvälisessä yhteistyössä Suomi toimii globalisaation hyötyjen oikeudenmukaisen jakautumisen edistämiseksi ja siihen liittyvien epäkohtien ja epävarmuuden vähentämiseksi. Suomen ulkopolitiikka on arvopohjaista, ja sitä ohjaavat kestävän ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen periaatteet sekä ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltion edistäminen (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011: 20).

Suomen kansainvälistä vaikutusvaltaa voidaan vahvistaa tiiviillä yhteistyöllä keskeisten Suomi-toimijoiden kesken ja rakentamalla toimivia yhteistyöverkostoja. Myös Helsingissä tarvitaan parempaa koordinaatiota ulkomaantoimijoiden työn tukemiseksi. Eri puolilla maailmaa toimivien Suomi-tiimien menestystekijöiksi on havaittu toimivat yhteistyösopimukset, yhteinen tavoitteenasettelu ja suunnittelu sekä yhteistyön koordinoiminen ja seuranta. Kulttuuri-instituuttien kautta hankkeita pyritään verkottamaan osaksi kansainvälisiä kulttuurihankkeita, joiden rahoituspohja voi olla laaja-alainen. On tärkeää huolehtia eri toimijoiden vahvuuksien hyödyntämisestä ja varmistettava erilaisten toimijoiden asiantuntemuksen ja osaamisen huomioiminen. Myös Suomi-tiimin kannalta on huomioitu että on syytä rakentaa laajapohjainen yhteistyöverkosto, jossa ovat mukana eri toimijoiden edustajat (ministeriöt, valtionlaitokset, kansalaisyhteiskunnan edustajat ja muut toimijat), joka voisi kokoontua kaksi kertaa vuodessa tarkastelemaan yhteisiä hankkeita, viestejä ja toiminnan yhteensovittamista. Tavoitteena olisi tiedonkulun ja yhteistyön parantaminen (Suomi-talo/tiimi raportti). Pienenä toimijana Suomen tulisi hyödyntää myös muiden Pohjoismaiden ja eurooppalaisten maiden kokemuksia Latinalaisessa Amerikassa.⁴

4.1 Suomalaiset toimijat

Latinalaisen Amerikan maissa Suomi on edustettuna ulkoasiainministeriön toimesta. Suomen suurlähetystöjä on kuudessa alueen maassa: Argentiinassa, Brasiliassa, Chilessä, Meksikossa, Nicaraguassa ja Perussa. Muissa maissa edustetaan akreditoinnin ja (kunnia)konsu-

⁴ Esimerkiksi Alankomaat ovat tehneet laajan kulttuurialan yhteistyöselvityksen Brasiliasta <http://www.culturalexchange-br.nl/>.

laattien kautta. Ulkoasianministeriö painottaa jatkossa yhteistyötä Latinalaisen Amerikan kanssa talouden, kaupan ja innovaatioiden sekä kulttuurin aloilla. Ulkoasianministeriö valmistelee parhaillaan Latinalaisen Amerikan toimintalinjausta, jossa pyritään entistä tavoitehakisempaan ja fokuoituun linjaukseen. Ulkoasianministeriön mukaan Latinalaisen Amerikan painoarvo on kasvamassa ja mahdollisuudet lisääntyvät, mutta samalla myös kilpailu lisääntyy ja Suomessa ulkoasiainhallinnon resursseja supistetaan. Niinpä tavoitteet on selvennettävä ja toiminta priorisoitava esimerkiksi kohdemaiden osalta.

Suurlähetystöt ovat tehneet aiemmin yhteistyötä koulutuslalla seminaarien muodossa sekä kulttuurialalla taidenäyttelyiden, elokuvien, musiikin ja teatterin alalla. Suurlähetystöjen mukaan elokuvat ovat kuitenkin haasteellisia muun muassa esityskorvausten kannalta. Lisäksi Suomen suurlähetystö Perussa on panostanut jazz-musiikkiin ja designiin, edustusto Nicaraguassa puolestaan tanssialan yhteistyön kehittämiseen ja tukemiseen. Suurlähetystö Venezuelassa on tukenut erityisesti luonnontieteiden alan tiedeyhteistyötä. Suomessa suurlähetystöjen yhteistyö on keskittynyt asiantuntija- ja journalistivierailujen järjestämiseen sekä Suomeen tuotavien näyttelyprojektien avustamiseen.

Suomen suurlähetystöjen strategioissa mainitaan teemoina useimmiten koulutus, alkuperäiskulttuurit ja Nicaraguassa myös lastenkulttuuri. Jatkossa suurlähetystöt pyrkivät lisäämään koulutusalan yhteistyötä (Chile, Peru ja Brasilia). Myös yleinen Suomen malli ja kaupallinen yhteistyö mainitaan usein.

Toiminnan kehittämisen kannalta suurlähetystöjen vastauksissa toivottiin koordinaation ja tiedonvaihdon parantamista. Konkreettisesti ehdotettiin, että OKM tai sen valitsema taho järjestäisi toimijoiden väliset neuvottelupäivät. Näin toimijoiden välinen verkostoituminen ja tiedonkulku paranisivat luonnollisesti.

Finprolla on toimistoja Chilessä, Argentiinassa, Meksikossa ja Brasiliassa. Toimisto avataan myös Peruun ja Kolumbiaan. Finpron Meksikon toimisto vastaa myös tiedusteluihin sellaisista alueen maista, joissa Finprolla ei ole omaa toimistoa. Finpron Latinalaisen Amerikan kasvumarkkinaohjelma on suomalaisille pk-yrityksille suunnattu kansainvälistymisohjelma Latinalaisen Amerikan markkinoille vuonna 2012. Ohjelmalla tuetaan sekä nopeasti kasvavia yrityksiä että maltillisen kasvustrategian yrityksiä systemaattisessa liiketoiminnan rakentamisessa Latinalaisen Amerikan markkinoilla. Perinteisten vientialojen lisäksi ohjelmaan haetaan yrityksiä muun muassa hyvinvoinnin, muotoilun, palveluiden ja vihreän teknologian aloilta. Ohjelmaan ei kuitenkaan ole vielä hyväksytty yhtään muotoilualan tai koulutusalan yritystä. Koulutuslalla Finpro on osallistunut tapahtumiin yhteistyössä suurlähetystöjen ja CIMO:n kanssa.

Suomen Madridin-instituutti on suomalainen kulttuuri- ja tiedeinstituutti, jonka toimialueena on Iberian niemimaan lisäksi koko espanjan- ja portugalinkielinen maailma ja erityisesti Latinalainen Amerikka. Instituuttia ylläpitää **Iberialais-amerikkalainen säätiö**. Säätiön tarkoituksena on edistää espanjalais-portugalilaisen kulttuuripiirin ja Suomen välistä vuorovaikutusta sekä alueiden kulttuurin ja talouselämän molemminpuolista tuntemusta. Instituutin työkenttä on kaksijakoinen. Se pyrkii yhtäältä tekemään suomalaista kulttuuria tunnetuksi ja toisaalta edistämään kulttuuri-, tiede- ja talouskontakteja Suomen ja lusohispaanisen maailman välillä. Säätiön ja instituutin toiminta rahoitetaan pääasiassa OKM:n avustuksella.

Koska säätiön ja instituutin toiminta-alue on poikkeuksellisen laaja, on yhteyksien ja toimintamahdollisuuksien kehittämiseksi perustettu asiamiesverkosto. Asiamiehiä on tällä hetkellä Argentiinassa, Brasiliassa ja Portugalissa. Verkostoa on tarkoitus laajentaa sekä yhteistyötä parantaa Madridin-instituutista käsin. Lisäksi instituutti työskentelee yhteistyössä Suomen edustustojen kanssa kohdemaissa.

Säätiöllä on myös toive perustaa muita instituutteja Madridin-instituutin lisäksi. Latinalaisessa Amerikassa onkin käynnistynyt toimipisteen luominen Buenos Airesissa sijaitsevaan entiseen merimieskirkkoon, jonka Suomen valtio luovutti Iberialais-amerikkalaisen säätiön omistukseen vuonna 2006. Merimieskirkon kiinteistö on tarkoitus muuttaa tutkija- ja taiteilijaresidenssiksi, jossa voidaan harjoittaa Argentiinaan suuntautuvaa kulttuuri- ja tiedetoimintaa. Kun Buenos Airesin keskus avataan, paranevat säätiön toimintamahdollisuudet Latinalaisessa Amerikassa kulttuurin ja tieteen saroilla.

Suomen Madridin-instituutin Latinalaiseen Amerikkaan suuntautuvaa toimintaa esitellään seuraavissa luvuissa teemoittain.

Ystävyyssseurat. Suomessa on jo pitkään toiminut useita Latinalaisen Amerikan maiden ystävyyssseuroja. Ystävyyssseurojen tekemä työ on niin kulttuurivaihtoa, tiedonvälitystä kuin kehitysyhteistyötäkin. Ne järjestävät usein myös matkoja ystävyyssmaihiin. Seuroja pyöritetään pääasiassa suomalaisvoimin, mutta usein toimintaan osallistuu myös latinalaisamerikkalaisia.

Asociación Finlandia-Venezuela on suomalais-venezuelalainen ystävyyssseura, jonka tavoitteena on tehdä venezuelalaista kulttuuria tunnetuksi Suomessa ja kehittää kulttuuriyhteistyötä Suomen ja Venezuelan välillä. Yhdistyksellä on myös pienimuotoisia kehitysyhteistyöprojekteja Venezuelassa.

Suomi-Brasilia-seura on perustettu 1975, ja se toimii Brasilian ystävien yhdyssiteenä ja Brasilia-tietouden levittäjänä Suomessa; lisäksi seura luo kontakteja Suomen ja Brasilian välille. Seura ylläpitää monipuolista kulttuuri- ja ystävyystoimintaa Suomessa järjestämällä esitelmia, kulttuuritilaisuuksia ja näyttelyitä. Viimeaikoina painopiste on ollut Brasilian luontoon liittyvissä teemoissa. Suomi-Brasilia-seura pitää kiinteästi yhteyttä Penedon kylään, ja sillä onkin ollut kehitysyhteistyöhankkeita Penedossa ja lähialueilla 2000-luvun alussa.

Suomi-Chile-seura ry. Vuonna 1973 perustetun Suomi-Chile-seuran tehtävänä on tehdä tunnetuksi chileläistä kulttuuria ja yhteiskuntaa suomalaisille sekä lisätä kulttuurinvaihtoa maiden välillä. Seura perustettiin auttamaan Chilen pakolaisia sopeutumaan Suomeen ja pitämään yhteyksiä Chileen. Seura järjestää pienimuotoisia kulttuuritapahtumia pääasiassa pääkaupunkiseudulla.

Suomi-Kuuba-seura ry. Vuodesta 1963 toimineen Suomi-Kuuba-seuran tärkein tehtävä on edistää ystävyyttä suomalaisten ja kuubalaisten kesken sekä lisätä yhteistyötä maiden välillä. Seura tekee tunnetuksi kuubalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa sekä herättää keskustelua ajankohtaisista ja tärkeistä teemoista koskien koko Latinalaista Amerikkaa. Seuran toimistosta voi lainata ja ostaa videoita, dvd-levyjä, kirjoja, musiikkia ja käsitöitä. Seuran julkaisemassa Cuba Sí -lehdessä ja lehden rinnalla toimivassa verkkojulkaisussa käsitellään Kuuban yhteiskuntaa, kulttuuriin ja matkailuun liittyviä aiheita sekä seurataan Latinalaisen Amerikan yhteiskunnallista tilannetta. Seura järjestää myös prikaatimatkoja Kuubaan, kieli- ja kulttuurikursseja, sekä Kuuban yhteiskuntaa, kulttuuria ja matkailua käsitteleviä keskustelutilaisuuksia.

Suomi-Meksiko-yhdistys. 2010 perustetun Suomi-Meksiko-yhdistyksen tarkoituksena on Suomen ja Meksikon välisten suhteiden edistäminen sekä Meksikon tunnetuksi tekeminen Suomessa ja päinvastoin. Yhdistys toimii etenkin tieteellisen ja kulttuurisen toiminnan aloilla ja pyrkii edistämään myös Suomen ja Meksikon taloudellista yhteistoimintaa. Yhdistys järjestää Meksikoon ja Suomeen liittyviä esitelmä- ja muita tilaisuuksia; kerää maita koskevaa aineistoa; harjoittaa tieteelliseen, kulttuuriseen, ja taloudelliseen toimintaan sekä matkailuun liittyvää neuvontaa sekä julkaisutoimintaa; ja muuta tieteelliseen, kulttuuriseen ja taloudelliseen yhteistyöhön liittyvää toimintaa.

Suomi-Nicaragua-seura ry. Vuonna 1981 perustettu Suomi-Nicaragua-seura ry keskittyy pienimuotoisten kehitysyhteistyöhankkeiden tukemisen ohella yhä enemmän myös muunlaisen kanssakäymisen ja vuoropuhelun ylläpitämiseen. Suomessa seura toimii aktiivisesti osana maamme laajaa kansalaisjärjestökenttää. Se osallistuu säännöllisesti erilaisiin monikulttuurisuustapahtumiin ja järjestää vuosittain myös omia tapahtumia sekä tutustumis- ja teemamatkoja Nicaraguaan. Suomi-Nicaragua-seura on tukenut vuodesta 1984 alkaen useita terveys-, hygieni- ja ympäristöhankkeita Nicaraguassa. Viime vuosina kehitysyhteistyöhankkeet on toteutettu nicaragualaisin voimin.

Suomalais-Latinalaisamerikkalainen kauppayhdistys toimii Suomen ja Latinalaisen Amerikan välisen kaupallisen, teknisen ja näihin liittyvän yhteistyön kehittämiseksi. Yhdistys järjestää kokouksia sekä esitelmä- ja tilannekatsauksia ajankohtaisista aiheista. Kauppayhdistys on perustanut erityisen Keski-Amerikan jaoksen toukokuussa 2012.

Lisäksi Suomen ja Brasilian välillä toimii **Suomalais-brasilialainen kauppayhdistys**, jonka tarkoituksena on toimia Suomen ja Brasilian välisen kaupallisen, teknisen ja näihin liittyvän yhteistyön yleisten edellytysten molemminpuoliseksi kehittämiseksi sekä luoda yhteyksiä alueilla kauppaa käyvien yritysten välillä. Yhdistys järjestää kokouksia, esitelmä- ja tilannekatsauksia ynnä muita tapahtumia sekä julkaisee painotuotteita ja pitää yhteyttä asianomaisten maiden viranomaisiin ja elinkeinoelämään.

4.2 Suomen kehitysyhteistyö

Suomen kehitysyhteistyötä määrittävät YK:n vuosituhattavoitteet ja kehityspolitiikan linjaukset. Suomi korostaa omassa kehitysyhteistyössään oikeusvaltiokehitystä, demokratiaa, ihmisoikeuksia ja kestävää kehitystä. Erityisiä painopistealueita ovat koulutus, ihmisarvoinen työ, nuorisotyöttömyyden vähentäminen sekä naisten ja lasten aseman parantaminen. Suomen vahvuuksia koulutuksessa, terveyden edistämisessä, viestintä- ja ympäristöteknologiassa sekä hyvässä hallinnossa pyritään hyödyntämään. Kehityspolitiikassa pyritään vähentämään Suomen antaman avun pirstaleisuutta sekä lisäämään koordinaatiota muiden avunantajamaiden ja järjestöjen kanssa (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011: 21).

Kohdealueella Nicaraguan ja Perun kanssa kehitysyhteistyöperinteet ovat pitkät. Suomen alueellisen kehitysyhteistyön painopistealueita kohdealueella ovat olleet Keski-Amerikka (Nicaragua, Honduras, Costa Rica, El Salvador, Guatemala ja Panama) ja Andien alue (Peru, Ecuador, Kolumbia ja Bolivia). Myös paikallisen yhteistyön määrärahalla tehdään kehitysyhteistyöhankkeita kansalaisjärjestöjen kanssa monissa maissa kuten Argentiinassa, Brasiliassa, Chilessä, Perussa, Meksikossa ja Nicaraguassa. Kehitysyhteistyöjärjestöillä toiminta on keskittynyt pitkälti Haitiin ja Keski-Amerikkaan.

Hallituksen uuden periaatepäätöksen mukaan kehitysyhteistyötä Latinalaiseen Amerikkaan kuitenkin vähennetään, mikä koskee erityisesti Nicaraguan nykyistä ohjelmaa ja vaikuttaa tulevana vuosina myös muun Keski-Amerikan asemaan. Peru on ollut pitkään Suomen kahdenvälisen kehitysyhteistyön pääkumppanimaa, mutta sen talous on jo usean vuoden ajan kasvanut vahvasti, ja äärimmäinen köyhyys on vähentynyt. Perun myönteisen talouskehityksen pohjalta Suomi päätti vuonna 2004 siirtyä vaihteittain muihin yhteistyömuotoihin. Viimeinen kahdenvälisen kehitysyhteistyöhanke päättyi huhtikuussa 2010.

Kehitysyhteistyön saralla keskitytään tulevaisuudessa alueellisiin ohjelmiin. Suomen ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueen yhteistyötä tulisi kuitenkin jatkaa uusilla välineil-

lä, vaikka kehityspoliittisen ohjelman painotukset muuttuvat. Näin taataan jatkuvuutta jo saavutetuille hyville tuloksille. Kehitysyhteistyön kannalta koulutusta, rauhaa ja väkivallan ehkäisyä pidetään tärkeinä aloina, joihin myös OKM:n tukema toiminta linkittyy.

Suomen ja LAC-alueen yhteistyötä tulisi jatkaa erilaisten instrumenttien myötä, etenkin väkivallan ehkäisyn merkeissä, jossa OKM:llä voisi olla annettavaa.

Andien alue. Andien alueen maista Peru oli pitkään Suomen kahdenvälisen kehitysyhteistyön pääkumppanimaa. Kehitysyhteistyöhankkeet ovat keskittyneet erityisesti ympäristöön, alkuperäiskansojen oikeuksiin ja koulutuksen parantamiseen.

Alueelliset ohjelmat sisältävät Perun lisäksi Kolumbian, Ecuadorin ja Bolivian. Alueellisten hankkeiden lisäksi Suomella on myös muita kehitysyhteistyöinstrumentteja, kuten kansalaisjärjestöjen hankkeita, instituutioiden välistä yhteistyötä ja paikallisen yhteistyön määrärahoja.

Andien alue on yksi maailman rikkaimmista alueista sekä ekologiselta että kulttuuriselta monimuotoisuudeltaan. Köyhyys on kuitenkin suuri ongelma erityisesti maaseudulla. Suomi pyrkii alueellisen yhteistyön kautta edistämään alueellista integraatiota ja vahvistamaan Andien yhteisöä. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa Suomen ja Andien alueen välistä aktiivista kumppanuutta taloudellis-kaupallisen ja institutionaalisen yhteistyön kautta. Pääpaino on kolmessa teemassa: metsässä, uusiutuviissa energiamuodoissa ja ilmastomuutoksessa. Suomi tukee myös alkuperäiskansojen koulutusta ja ihmisoikeuksia ja pyrkii vahvistamaan paikallistason toimijoita koko Andien alueella. Kehitysyhteistyöprojektit keskittyvät pääasiassa Amazonian alueelle. Instituutioiden välisen yhteistyön ja kaupallisen yhteistyön kautta toimintaan tuodaan suomalaista lisäarvoa ja asiantuntijuutta. Suomella on paljon annettavaa juuri niissä teemoissa, joiden parissa yhteistyö Andeilla toimii, eli metsä-, energia-, ilmasto/ ympäristö- ja koulutusasioissa.

Hankkeita on Andien alueella useita, mutta mainittakoon kaksikielisyyteen ja koulutukseen liittyvä EIBAMAZ-hanke, jota toteutetaan Perussa, Ecuadorissa ja Boliviassa. Ohjelmassa tuetaan ja kehitetään Amazonian alueen alkuperäiskansojen kaksikielisyysopetusta tukemalla kaksikielisten opettajien koulutusta ja EIB:n⁵ sisällyttämistä yliopistojen opetusohjelmiin. Lisäksi kehitetään aiheeseen liittyvää tutkimusta, tietotaitoa, omistajuutta ja verkostoitumista.

Koulutusyhteistyön osalta mainittakoon 2007–2009 Perun katolilaisessa yliopistossa järjestetty maisteriohjelma, jossa koulutettiin 20 oikeuslääketieteen antropologia. Ohjelma rahoitettiin osin Suomen Perun suurlähetystön paikallisen yhteistyön määrärahoihin.

Keski-Amerikka. Suomi on tehnyt pitkään yhteistyötä Keski-Amerikassa. Esimerkiksi Nicaragua on ollut kahdenvälisen kehitysyhteistyön pääkohdemaita 1980-luvun alkupuolelta alkaen. 1980- ja 1990-luvulla yhteyksiä on laajennettu koko Keski-Amerikan alueelle, missä alueellinen kehitysyhteistyöohjelma kattaa eri sektoreita. Keski-Amerikan toimintasuunnitelmat jatkuvat vuoteen 2015, mutta nykyiset kehitysyhteistyöhankkeet päättyvät vuosien 2012–2013 aikana, eikä kehitysyhteistyörahoitteisen toiminnan jatkosta ole vielä päätetty. Tilanne antaa mahdollisuuksia myös uusien hankkeiden kehittämiseen.

Suomella on siis laaja-alaiset suhteet Keski-Amerikkaan, vaikkakin niiden luonne vaihtelee eri maiden kohdalla. Suomalaiset kansalaisjärjestöt ovat myös läsnä eri tavoin, esimer-

5 Educación Intercultural Bilingüe.

kiksi Kehitysyhteistyön palvelukeskus (Nicaragua) sekä Suomen kirkko toimivat alueella. Kaupallisia suhteita ei ole systemaattisesti kehitetty, mutta taloudellisten yhteistyömahdollisuuksien kartoittamiseen on ilmennyt selkeä tarve. Yksittäiset yritykset ovat omilla toimialoillaan tunnettuja Keski-Amerikan markkinoilla, ja maiden talouspolitiikka suosii ulkomaisten yritysten toimintaa. Hyödynnettävää potentiaalia siis on. Euroopan unionin vapaakauppasopimus Keski-Amerikan kanssa astunee voimaan vuoden 2012 aikana, mikä on saanut eurooppalaisia yrityksiä liikkeelle. Suomessa järjestettiin viime syksynä ensimmäinen Keski-Amerikan yritysfoorumi, jonka tavoitteena oli lisätä suomalaisten yritysten kiinnostusta sekä edesauttaa yhteyksien muodostamista. Aloitteentekijöinä Suomessa toimivat kunniakonsulit maiden suurlähetystöjen myötävaikutuksella.

Koulutus on eräs keskeinen ala esimerkiksi Nicaraguan kehityssuunnitelmissa, mutta Managuan suurlähetystön mukaan Suomen Keski-Amerikan kehitysyhteistyössä koulutussektori ei ole ollut varsinaisia prioriteettisektoreita. Guatemalassa, Hondurasissa ja Nicaraguassa on ollut ihmisoikeus- ja kaksikielisyyskoulutushankkeita espanjan ja alkuperäiskielten välillä 2000-luvulla. Hondurasin ja Guatemalan yliopistojen kanssa toteutetun kaksikielisyys- ja kulttuurien välisen koulutushankkeen päämääränä oli kouluttaa alkuperäiskansojen opettajia antamaan opetusta äidinkielellään. Projektia ei hyvistä tuloksista huolimatta jatkettu. Edustuston arvion mukaan se oli erinomaista koulutusalan yhteistyötä. Kahden Guatemalan ja kahden Hondurasin yliopiston välillä toteutettiin ihmisoikeuskoulutusprojekti yhteistyössä kahden paikallisen kansalaisjärjestön kanssa.

Alkuperäiskansoihin liittyen on syytä mainita, että YK:n alkuperäiskansafoorumissa (*United Nations Permanent Forum on Indigenous Issues, PFII*) Suomea edustaa Eva Biaudet. Foorumi on maailmanlaajuinen toimija, joka tuo yhteen alkuperäiskansojen edustajia ja YK:n jäsenvaltioita. Suomi toimi aktiivisesti sen perustamiseksi 2000-luvun alussa. PFII edistää vuonna 2007 hyväksytyn YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistuksen toimeenpanoa. Se on viime vuosina käsitellyt muun muassa ilmastonmuutoksen vaikutuksia alkuperäiskansojen asemaan, kehityskysymyksiä, alkuperäiskansojen mahdollisuuksia osallistua poliittiseen päätöksentekoon, kansainvälistä metsäpolitiikkaa ja alkuperäiskansoihin kohdistuvia ihmisoikeusloukkauksia.

Koska Nicaragua ei enää jatkossa kuulu Suomen pääkumppanimaihin, tulee pohtia uusien instrumenttien, kuten instituutioiden välisen ja korkeakoulujen välisen yhteistyön, tarjoamia mahdollisuuksia. Tarve esimerkiksi koulutussektorin tukemiseen on suuri, ja kiinnostusta yhteistyöhön Suomen kanssa on paljon. Tällä hetkellä Nicaraguassa on käynnissä maatalousbioteknologiaan keskittyvä NIFAPRO-koulutusohjelma Helsingin yliopiston ja paikallisen maatalousinstituution välillä.

4.3 Eurooppalainen yhteistyö

Euroopan unioni ja useat eurooppalaiset valtiot, kuten Iso-Britannia, Ranska ja Saksa perinteisten Espanjan ja Portugalin ohella, ovat kiinnostuneet Latinalaisesta Amerikasta ja Karibiasta strategisena kumppanina. Alueellisten organisaatioiden ohella Brasilian, Chilen ja Meksikon kanssa on sovittu strategisesta kumppanuudesta, jotka käsittävät kunnianhimoisia toimintaohjelmia ja tehostettua vuoropuhelua. Työt korkean tason poliittisen vuoropuhelun käynnistämiseksi Argentiinan kanssa ovat niin ikään edistyneet.

Euroopan parlamentti ja Latinalaisen Amerikan parlamentti organisoivat ensimmäisen poikkiparlamentaarisen konferenssin Bogotassa vuonna 1974, jonka jälkeen kokoontumisia on järjestetty lähes joka toinen vuosi. Konferenssien merkitys vuoropuhelun aikaansaami-

sessä on ollut varsin merkittävä erityisesti viime vuosituhaten lopussa. Euroopan unionin ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian valtiopäämiesten kokous Rio de Janeirossa vuonna 1999 ja ns. Rio de Janeiron julistus alueiden strategisesta kumppanuudesta syrjäytti kuitenkin aiemmat konferenssit tärkeydessään. Julistuksen ensimmäinen seurantakokous järjestettiin Tuusulassa Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella marraskuussa 1999. Kokouksen yhteyteen organisoitiin kansainvälinen konferenssi, joka keskittyi maailmanperinnön suojeluun ja kulttuuriyhteistyön edistämiseen EU:n ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian välillä. Kokousten johtopäätökset kulkevat edelleen EU:ssa Tuusulan suositusten nimellä, eivätkä ne ole menettäneet ajankohtaisuuttaan.

Rion kokouksen jälkeen alueiden valtionpäämiehet ovat kokoontuneet iberialais-amerikkalaisten maiden mallin mukaisesti yhteisistuntoihin keskimäärin joka toinen vuosi. Viimeksi he kokoontuivat Madridissa toukokuussa vuonna 2010, ja seuraava kokous pidetään Santiago de Chilessä tammikuussa 2013.

Toisaalta EU:n osalta on syytä ottaa huomioon Latinalaisen Amerikan alueellinen strategia-asiakirja, joka kartoittaa vuosiksi 2007–2013 Latinalaisen Amerikan ja Euroopan unionin välisen yhteistyön painopisteitä. Näitä ovat sosiaalinen yhteenkuuluvuus, alueellinen yhdentyminen ja keskinäisen yhteisymmärryksen vahvistaminen.

EU:n Latinalaiselle Amerikalle antama kehitysyhteistyöapu taas sisältää seuraaviin yhteistyöaloihin kuuluvia toimia (EY 1905/2006):

- tuetaan köyhyyden torjumiseen ja vuosituhaten kehitystavoitteisiin pyrkivien suunnitelmien täytäntöönpanoa
- huolehditaan väestön keskeisistä tarpeista ja kiinnitetään ensisijaisesti huomiota peruskoulutukseen ja terveyteen,
- edistetään sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja työllisyyttä,
- edistetään hyvää hallintotapaa, demokratiaa ja ihmisoikeuksia ja tuetaan institutionaalisia uudistuksia,
- tuetaan kumppanimaita ja -alueita kaupan ja alueellisen yhdentymisen alalla,
- edistetään kestävästä kehitystä ympäristönsuojelun ja luonnonvarojen kestävä hoidon avulla,
- tuetaan kestävästä ja kokonaisvaltaista vesivarojen hallintaa
- edistetään kestävien energiatekniikoiden käyttöä sekä annetaan apua kriisin jälkeisissä tilanteissa ja epävakaisissa valtioissa

Suomen tulisi ohjata tällaiseen EU-toimintaan resursseja, olla mukana suunnittelussa ja hyödyntää yhteistyöelimiä erityisesti kulttuuri-, tiede- ja taloussuhteissa. Rion julistuksen seurantakokous Tuusulassa vuonna 1999 osoitti, että pienikin maa pystyy vaikuttamaan koko EU:n linjauksiin.

EU:lla on ollut viime vuosina kiinnostusta perussopimukseen liittyvien muutosten myötä ottaa vahvempi rooli tutkimus- ja innovaatioyhteistyön koordinoinnissa. Tämä avaa uusia rahoituskanavia ja edistää kansallisten toimijoiden osallistumista laajempiin tutkimushankkeisiin.

Huippukokouksen toimeenpanoa varten on laadittu kaikki sektorit kattava toimeenpano-ohjelma. Tutkimus- ja innovaatiotoimia toimeenpanee niin sanottu korkean tason virkamieskokoonpano (SOM), joka on kokoontunut kaksi kertaa Madridin kokouksen jälkeen. Tutkimus- ja innovaatiotoimenpideohjelmassa on neljä painopistealuetta, joilla kullakin on eurooppalainen ja latinalaisamerikkalainen vastuumaansa ja tahonsa. Suomi vastaa Chilen

kanssa *ICT for societal challenges* -osiosta ja on mukana Ranskan ja Kolumbian vetämässä *Biodiversity and Climate change* -osiossa.⁶

Kattavat sopimukset Brasilian, Chilen ja Meksikon kanssa ovat johtaneet vahvoihin kahdenvälisiin suhteisiin ja kehittyneisiin poliittisiin, taloudellisiin ja kauppayhteyksiin. Ne ovat myös luoneet edellytykset yhteistyölle monilla aloilla. Latinalaisessa Amerikassa komissio on solminut STI-sopimuksia Argentiinan, Brasilian, Chilen ja Meksikon kanssa.

Kuten todettiin, EU–LAC-huippukokouksia järjestetään joka toinen vuosi, mikä on ollut selkeä merkki halusta tiivistää yhteistyötä. Tiheän kokoontumisaikataulun takia kokouksia ja julkilausumia valmistelevaan ja seuraamaan on luotu säätiö. Päätös sen perustamisesta tehtiin Madridin EU–LAC-huippukokouksessa 2010. Nykyisellään säätiön päämaja sijaitsee Hampurissa ja strategiset kumppanit Pariisissa ja Milanossa. Ensimmäinen varsinainen hallituksen kokous pidettiin Brysselissä maaliskuussa 2012. Säätiön toimintaa käynnistetään nyt entisen komissaarin Benita Ferrero-Waldnerin, joka toimii säätiön presidenttinä, ja toiminnanjohtajan, Perun Brysselin suurlähettilään Jorge Valdezin toimesta. Säätiön strategiseksi kumppaneiksi on ehdotettu YK:n Latinalaisen Amerikan ja Karibian talouskomissiota (CEPAL/ECLAC) ja Dominikaanisessa tasavallassa toimivaa FUNGLO-DE-säätiötä. Tämän lisäksi yhteistyötä on tarkoitus tehdä kansainvälisten rahoituslaitosten ja tutkimuslaitosten kanssa.

Kulttuuri on EU–LAC-yhteistyössä pääasiassa kahdenvälistä ja alan toimijoiden yhteistyötä, eikä kulttuuri ei ole ollut voimakkaasti esillä huippukokouksissa. Keskusteluissa on kuitenkin ollut esillä yhteinen kulttuuripohja sekä tarve parempaan näkyvyyteen ja kontakteihin yleisellä tasolla. Koulutuksen ja tieteen aloilla yhteistyöohjelmia on useita.

Erasmus Mundus -ohjelma tukee korkeakoulujen välisiä yhteistyöhankkeita. Euroopan komission rahoittaman ohjelman tavoitteena on mm. kohottaa eurooppalaisen korkeakoulutusalueen maailmanlaajuista profilia ja edistää Euroopan ja muun maailman korkeakoulujen välistä yhteistyötä korkeakoulutuksen alalla. Erasmus Mundus -rahoituksella voidaan toteuttaa monenlaisia toimenpiteitä. Ohjelma sisältää kaikkiaan kolme alaohjelmaa, joista korkeakoulujen verkostot eli yhteenliittymät voivat hakea tukea erityyppisiin hankkeisiin.

Alfa III -ohjelma tukee Euroopan unionin ja Latinalaisen Amerikan korkeakoulujen välisiä yhteistyöhankkeita, jotka liittyvät opetuksen ja hallinnon kehittämiseen. Ohjelman viimeinen haku oli 2010. Hankkeiden kesto on 2–3 vuotta. Hankkeisiin on voinut osallistua yliopistoja ja ammattikorkeakouluja EU:n jäsenvaltioista ja 18 Latinalaisen Amerikan maasta (Argentiina, Bolivia, Brasilia, Chile, Kolumbia, Costa Rica, Kuuba, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Meksiko, Nicaragua, Panama, Peru, Uruguay ja Venezuela). Ohjelmassa on kiinnitetty huomiota erityisesti epäedullisessa asemassa olevien ryhmien aseman parantamiseen, köyhien maiden tukemiseen sekä alueelliseen yhteistyöhön.

Edulink-ohjelma edistää korkeakouluyhteistyötä Euroopan sekä Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren (ACP) alueen valtioiden kesken. Edulink-ohjelmassa korkeakoulut muodostavat verkostoja, joiden vetämillä hankkeilla voidaan myöntää taloudellista tukea. Tavoitteena on verkostoitumisen avulla vahvistaa edellä mainittujen alueiden korkeakoulujen voimavaroja ja alueellista integraatiota sekä parantaa korkeakoulutuksen laatua.

EU:n Kulttuuri-ohjelma (2007–2013) on myöntänyt tukea myös ohjelman ulkopuolisten maiden kanssa tehtävään kulttuuriyhteistyöhön. Haun kohteena olevat ns. kolmannet maat on vahvistettu erikseen vuosittain. Latinalaisen Amerikan maista mukana on ollut Bra-

6 Muut aiheet ovat biotalous ja energia. Lisäksi yksi ryhmä käsittelee horisontaalisia kysymyksiä kuten rahoitusta.

silia vuonna 2008 ja Meksiko vuonna 2011. Kummassakaan haussa ei kuitenkaan ole ollut mukana suomalaistoimijoita. Vuonna 2014 käynnistyvä Luova Eurooppa -ohjelma tulee tarjoamaan entistä joustavammin mahdollisuuksia ottaa eurooppalaisiin kulttuurihankkeisiin mukaan ohjelman ulkopuolisia, siis myös latinalaisamerikkalaisia, maita. Myös EU:n elinikäisen oppimisen ohjelmat uusiutuvat tulevina vuosina, ja niissä katsotaan Euroopan ulkopuolisille alueille entistä laajemmin.

EU:n tutkimuksen seitsemännessä puiteohjelman INCO-NET- ja ERA-NET-verkostohankkeiden tavoitteena on verkottaa kansallisista tutkimuspolitiikoista vastaavia ministeriöitä ja toisaalta tutkimusrahoittajia ja muita toimijoita. Eurooppalaisen ja Latinalaisen Amerikan yhteistyön vahvistamiseksi EU on rahoittanut useita verkostoja, joissa kuitenkin vain yhdessä on suomalaisedustus. Suomalaiset ovat mukana EULARINET-INCO-NET-verkostossa. Näiden INCO-NET-hankkeiden tärkeimpänä tehtävänä on tukea EU:n ja Latinalaisen Amerikan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotyön dialogia. EULARINET-hankkeen jälkeen työtä jatkaa ALCUENET-hanke. Siinä VTT edustaa Suomea. Lisäksi alueellinen EU-LAC ERA-NET on perusteilla, ja siinä tulee myös olemaan suomalaisedustus (Suomen Akatemia).

Lisäksi eurooppalaisten yliopistojen Coimbra-ryhmä, johon Suomessa kuuluvat Turun yliopisto ja Åbo Akademi, pyrkii yhteistyöhön korkeatasoisten Latinalaisen Amerikan yliopistojen ja verkostojen kesken. Useat Coimbra-ryhmän eurooppalaiset yliopistot osallistuvat vuosittaiseen apurahaohjelmaan, jossa tuetaan nuorien Latinalaisen Amerikan yliopistojen tutkijoiden ja opettajien vierailuja Coimbra-ryhmän yliopistoihin Euroopassa. Tavoitteena on muun muassa luoda tutkijoiden liikkuvuutta ja yhteistyötä korkeatasoisten brasilialaisten yliopistojen verkoston *Grupo Coimbra de Universidades Brasileiras* (GCUB) ja Coimbra-ryhmän yliopistojen välille.

5 Suomen, Latinalaisen Amerikan ja Karibian yhteistyön nykytila ja kehittäminen

Koulutus-, tiede- ja kulttuurialan toimijoiden haastatteluissa ja kyselyissä kerätyn tiedon perusteella olemme pyrkineet muodostamaan laajan käsityksen Suomen, Latinalaisen Amerikan ja Karibian yhteistyön nykytilasta ja kehitystoiveista. Seuraavassa niitä käydään läpi aloittain.

Yleisesti ottaen koulutus-, tiede- ja kulttuuriyhteistyön aiempaa yhteistyötä arvioitaessa tulokset ovat rohkaisevia. Suomella on hyvä maine ja Suomea pidetään yleisesti toimivana kokonaisuutena. Suomalaisia toimijoita pidetään Latinalaisessa Amerikassa yleisesti hyvin luotettavina, joka on suuri etu monissa historiallisesti korruption vaivaamissa yhteiskunnissa. Tätä yhtenäistä kuvaa ja Suomen mainetta tulisi osata hyödyntää eri toimijoiden kesken lisäämällä yhteistyötä. Erityisesti yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyön parantaminen on ensisijaista, sillä yhteistyön muodot ovat parhaillaan muutoksessa.

Pitkistä välimatkoista huolimatta myös nykyisten yhteistyösuhteiden toimivuus suomalaisten ja latinalaisamerikkalaisten välillä mainittiin useassa vastauksessa. Toisaalta niissä mainittiin lähes yhtä usein pelko aiemman yhteistyön ja siitä saatujen hedelmien kuihtumisesta, jollei jatkuvuuteen panosteta.

5.1 Koulutus Suomessa

Suomessa on viime vuosina huomattu, että erityisesti suomalainen koulutusjärjestelmä herättää kiinnostusta Latinalaisessa Amerikassa. Korkeakoulu- ja tutkimusyhteistyön osalta Suomi on toiminut aktiivisesti sekä Euroopan Unionin että kahdenvälisessä yhteistyössä Latinalaisen Amerikan valtioiden kanssa. Seuraavassa tarkastellaan koulutusta sen nykyisen tilan ja yhteistyöhankkeiden kautta. Aiheina ovat kieltenopetus, opiskelijavaihto, olemassa olevat koulutusyhteistyöprojektit. Korkeakoulutasolla nämä usein linkittyvät tutkimukseen, johon keskitytään seuraavassa luvussa.

Oppilaitosten ja koulutusosaamisyritysten lisäksi myös ystävyysseurat, kehitysyhteistyöjärjestöt ja muut toimijat järjestävät alansa koulutusta. Esimerkiksi journalistiliitto kouluttaa alueella toimivia journalisteja sekä antaa turvakoulutusta haastaviin oloihin lähteille.

Kieltenopetus

Suomessa kiinnostus Latinalaista Amerikkaa ja Karibiaa sekä alueen kulttuuri-ilmiöitä kohtaan on kasvanut jatkuvasti. Kasvu näkyy muun muassa espanjan kielen opiskelun suosiossa eri kouluasteilla sekä Latinalaisen Amerikan tutkimuksessa ja sen opetuksessa. Seuraava lainaus on toisen asteen koulutuksen vastauksista.

Kaupan alalla on erityisesti kiinnostusta espanjan kielen opiskeluun. Samoin lukioissa. Sama näkyy jo peruskoulupuolella.

Suomessa espanjaa voi opiskella pääaineena Helsingin ja Turun yliopistoissa. Tampereen yliopistossa espanjan kielessä voi suorittaa aineopintotasaisen 60 opintopisteen opintokokonaisuuden. Jyväskylän yliopistossa espanjasta voi suorittaa 30 opintopisteen perusopinnot, jotka laajantuvat lukuvuonna 2012–2013 aineopintotasoisiksi. Käytännössä opiskelijat ovat jo aiemmin voineet halutessaan jatkaa opiskelua eteenpäin siirtymällä toiseen yliopistoon. Edellytyksenä on ollut opintomenestys ja tapauksittain hyväksytty sivuainekoe. Yliopistojen opetustarjonnan merkitys on huomattava, sillä yliopistot kouluttavat päteviä kieltenopettajia myös muille kouluasteille.

Taulukko 9. Espanjan ja portugalin opetus yliopistollisena oppiaineena

Yliopisto	Oppiaine	Laajuus	Opiskelijamäärä	Aloituspaiikkoja
Helsingin yliopisto	Espanjalainen filologia	Perus-, aine- ja syventävät opinnot	N. 90	Pääaineen aloituspaiikkoja 16–19 vuosina 2007–2011, sivuaineessa 6
Helsingin yliopisto	Portugalilainen filologia	Perus- ja aineopinnot	Pääaineena 1–2 vuosittain, sivuaineena 7 (2011) ja 15 (2010)	Pääaineena 1–2 vuosittain, sivuaineena 7 (2011) ja 15 (2010)
Jyväskylän yliopisto	Espanjan kieli	Perusopinnot	Aktiivisia opiskelijoita 82 vuonna 2011	23
Tampereen yliopisto	Espanja	Perusopinnot	Kokonaismäärä n. 30	N. 24
Turun yliopisto	Espanja	Perus-, aine- ja syventävät opinnot	N. 120	16

Helsingin yliopiston iberoromaanisten kielten professorinvirka perustettiin vuonna 1981, jolloin tuli mahdolliseksi suorittaa syventävät opinnot espanjalaisessa filologiassa. Sivuaïneopintoja oli mahdollista suorittaa jo 1970-luvun alussa. Käytännön espanjan opetusta oli annettu 1960-luvulta lähtien. Nykyisin espanjalaisen filologian oppiaineessa työskentelee professorin lisäksi kaksi yliopistonlehtoria ja yksi yliopisto-opettaja. Lisäksi opetusta hoitavat tuntiopettajat erikoisaineissa (kääntäminen, galegon ja katalaanin opetus) vaihtelevin opetusmäärin. Helsingissä espanjalaisen filologian oppiaine saa tukea latinalais-amerikkalaisten maiden suurlähetystöiltä tapahtumien ja ei-rahallisten resurssien muodossa. Muun muassa Meksikon suurlähetystö Helsingissä on ollut kielenopetusasioissa aktiivinen.

Turun yliopistossa on Suomen ainoa espanjan kääntäjälinja. Turussa tarjotaan myös auktorisoidun kääntämisen kurssi, joka perustuu tietylle opintopistemäärälle. Kurssi antaa mahdollisuuden anoa virallisen kääntäjän todistusta espanja–suomi. Espanjan kielessä opetushenkilökuntaa on neljä, kuten Helsingin yliopistossakin. Professorin lisäksi oppiaineessa on kaksi yliopistonlehtoria ja yksi yliopisto-opettaja.

Portugalia voi opiskella yliopistollisena oppiaineena ainoastaan Helsingin yliopiston nykykielten laitoksella, jolla on oikeus järjestää portugalilaisen filologian perus- ja aineopinnot. Portugalilaiseen filologiaan ei oteta pääaineopiskelijoita pääsykokeella, vaan kaikki por-

tugalin opiskelijat ovat aluksi sivuaineopiskelijoita. Heillä on kuitenkin opinto-oikeuden saatuaan mahdollisuus vaihtaa portugali kandidaatintutkintonsa pääaineeksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut harvinaisten kielten opetusta vuosittaisella määrärahalla (ns. HARVI-rahoitus). Helsingin yliopistolla onkin valtakunnallinen vastuu useiden niin sanottujen harvinaisten kielten ja kulttuurien opetuksesta, joihin portugali kuuluu muun muassa galegon, katalaanin ja baskin ohella. Osa portugalín opetuksesta rahoitetaan ulkomaisista lähteistä: Portugalista ja Brasiliasta. Yhtä portugalín kielen lehtoraattia ylläpitää Portugalín ulkoministeriön alainen Camões-instituutti. Kyseessä on Pohjoismaiden ensimmäinen portugalín lehtoraatti, ja sopimus yhden opettajan rahoituksesta on ollut voimassa jo 30 vuotta. Opettajat ovat pestissään 2–5 vuotta kerrallaan. Portugalín talousvaikeuksien myötä syksyn 2011 alusta opettajan palkkaukseen on kuitenkin tullut 50 prosentin pudotus, jonka seurauksena Helsingin yliopisto vastaa nykyisin opettajan asumiskuluista. Vuoden 2012 alusta myös Brasilian valtio rahoittaa portugalín kielen opetusta Helsingin yliopistossa. Brasilian suurlähetystön yhteydessä toimiva kulttuurikeskus antaa 2–3 opettajan työpanoksen nykykielten laitokselle erityisesti Brasilian portugalín, kirjallisuuden ja kulttuurin opetusta varten. Tämä kompensoi jokin verran Camões-instituutin lehtoraatin tilannetta, mutta riippuvuus ulkopuolisesta rahoituksesta ei välttämättä takaa opetuksen toteutumista pitkäjänteisesti.

Latinalainen Amerikka on kielentutkimuksen alalla erittäin tärkeä kumppani sekä käytännön opetustyössä että tutkimuksessa:

Maailman suurin espanjankielinen valtio on Meksiko ja suurin portugalinkielinen Brasilia; lienee itsestään selvää, että kielentutkimuksen alalla Latinalainen Amerikka on välttämättömän yhteistyökumppani; ko. kielten tutkijoiden joukossa Espanjalla ja Portugalilla ei ole enää samanlaista hegemonia-asemaa kuin ennen.

Sen lisäksi, että espanjan ja portugalín kieliä opiskellaan yliopistollisina oppiaineina, ne ovat suosittuja kieliä eri korkeakoulujen kielikeskuksissa. Espanjankursseja järjestetään kaikissa korkeakoulujen yhteydessä toimivissa kielikeskuksissa. Suurimmissa kaupungeissa, kuten Helsingissä, Jyväskylässä, Tampereella ja Turussa, toimivien korkeakoulujen kielikeskuksissa järjestetään myös portugalín opetusta.

Kerätyissä koulutus- ja asiantuntijavastauksissa nousee esiin kielen- ja kulttuurinopetuksen tason parantamisen merkitys.

...lisätä aluetuntemuksen ja kulttuurisen osaamisen vahvistamista, tarjontaa sekä opiskelijoille että henkilökunnalle

Lopulta pitkäjänteinen yhteistyö onnistuu vain, jos on riittävästi kulttuurista ja viestinnällistä osaamista. Yksittäisen kaupan voi tehdä.. mutta laajempi yhteistyö edellyttää pitkäjänteistä panostamista kieleen, kulttuuriin, maakohtaisiin erityispiirteisiin ja aktiivisen vuorovaikutuksen.

Kieltenopetus linkittyy myös muihin oppiaineisiin, kuten Latinalaisen Amerikan tutkimukseen ja kulttuurienväliseen viestintään. Helsingin yliopiston nykykielten laitosta edeltäneen romaanisten kielten laitoksen maisterien työelämäselvityksestä (Isosävi 2011) käy ilmi, että kieltenopiskelijoilla Latinalaisen Amerikan tutkimus on varsin suosittu sivuaine (12,5 %) heti opettajan pedagogisten opintojen, monikielisen ammattiviestinnän ja englantilaisen fi-

lologian jälkeen. On syytä huomata, että selvityksessä ovat mukana myös ranskalaisen ja italialaisen filologian maisterit.

Jos esimerkiksi Helsingin yliopiston iberoromaanisilla kielillä olisi yksi opettaja (lehtoritaso) enemmän, maisterikoulujen perustamismahdollisuudet paranisivat huomattavasti. Syventäviä opintoja voitaisiin tarjota huomattavasti enemmän, ja maisteriohjelmia voitaisiin markkinoida Latinalaisen Amerikan markkinoille, joilla ylempiin tutkintoihin tähtäävällä koulutuksella on kysyntää.

Yliopiston on kuitenkin otettava huomioon ulkopuolisen rahoituksen riskit uusia opintoja perustettaessa. Jos esimerkiksi portugalille perustetaan syventävät opinnot, ja tulevaisuudessa ulkopuolinen rahoitus vähenee, niin yliopisto kantaa yksin vastuun opetuksen järjestämisestä. Nykyisessä tilanteessa yliopistojen rahatilanne ei ole erityisen valoina, mutta selkeät perusteet oppiaineen statuksen kohottamiselle ovat olemassa.

Myös ammatillisessa koulutuksessa kieltenopetuksen ja kulttuurintuntemuksen tarve on havaittu ja kursseja kehitetään parhaillaan.

Kehitämme eteenpäin Ready-Study-Go-Ahead! -projektissa kehitettyjä ammatillisesti suunnattuja kieli- ja kulttuurivalmennusmateriaaleja ja pilotoimme niiden opetusta Hispania-verkoston oppilaitoksissa. Tätä kautta mahdollistamme yhä useammalle opiskelijalle onnistuneen jakson espanjankielisissä maissa.

Latinalaisessa Amerikassa ei ole suomea opettavia ulkomaanlehtoreita, eikä sitä CIMO:n tietojen mukaan opeteta yliopistoissa. Kursseja järjestettäneen silloin tällöin yhdistysten, lähetystöjen tai vierailevien opettajien toimesta.

Latinalaisen Amerikan tutkimus

Latinalaisen Amerikan tutkimus on monitieteistä ja monimetodologista alue-, kulttuuri- ja yhteiskuntatutkimusta. Sitä on opetettu Helsingin yliopistossa vuodesta 1992 lähtien. Helsingin yliopiston maailman kulttuurien laitos on ainoa Latinalaisen Amerikan tutkimusta opettava korkeakoulutasoinen yksikkö Suomessa. Opintosuuntauksessa on henkilökuntaa professori ja yliopistonlehtori, ja sen yhteydessä toimii myös Latinalaiseen Amerikkaan suuntautuneita tutkijoita ja tutkimusprojekteja. Vuodesta 2000 lähtien Latinalaisen Amerikan tutkimuksessa on voinut valmistua maisteriksi ja tohtoriksi. Vuonna 2011 oppiaine muutettiin alue- ja kulttuurintutkimuksen linjaksi.

Latinalaisen Amerikan tutkimuksen opintosuunta perehdyttää opiskelijan Latinalaiseen Amerikkaan. Sen erityispiirteiden kautta tutustutaan myös globaaleihin teemoihin kuten historiallisiin, taloudellisiin ja sosiaalisiin kysymyksiin sekä kehitysproblematiikkaan, ympäristöön ja kulttuuriin.

Latinalaiseen Amerikkaan erikoistuvat opiskelijat voivat suorittaa alue- ja kulttuurintutkimuksesta pääaine- tai sivuaineopinnot ja yksittäisiä opintojaksoja kiinnostuksensa mukaan. Vuonna 2010 Latinalaisen Amerikan tutkimuksen pääaineopiskelijoita oli perustutkintotasolla (kandidaatti ja maisteri) 43 ja jatkotutkinto-opiskelijoita kahdeksan. Opintosuunta on vapaa sivuaine kaikille Helsingin yliopiston tutkinto-opiskelijoille, ja se on ollut varsin suosittu. Viime vuosien aikana sivuaineperusopintokokonaisuuksia on suoritettu noin 20 vuosittain. Usein Latinalaisen Amerikan tutkimuksesta suoritetaan myös yksittäisiä opintoja. Opintosuunta on lisäksi järjestänyt jo vuosia Studia Latinoamericana -luentosarjaa, joka on esitellyt monipuolisesti Latinalaiseen Amerikkaan liittyvää tutkimusta myös tavalliselle yleisölle.

Latinalaisen Amerikan tutkimuksen pääaineopinnot valmentavat tutkijantyöhön sekä esimerkiksi liike-elämän ja julkishallinnon kansainvälisiin asiantuntija- ja ohjaustehtäviin. Oppiaineesta valmistuneet ovat sijoittuneet varsin hyvin työmarkkinoilla, varsinkin portugalilais- ja brasilialaistutkijat ovat maan taloudellisen merkityksen takia haluttua työntekijäainesta. Viimeisen 10 vuoden aikana Latinalaisen Amerikan tutkimuksesta on valmistunut seitsemän tohtoria ja yli 50 maisteria.

Asiantuntijavastauksista kuitenkin käy ilmi, että viime aikoina Latinalaisen Amerikan tutkimuksen oppiaineen muuttaminen vain yhdeksi opintosuunnaksi alue- ja kulttuurintutkimus-nimisessä katto-oppiaineessa lisää riskiä resurssien pienenemisestä. Suuren oppiaineen tapauksessa päättäjien on helppo jättää toimia täyttämättä vedoten laitoksen muun henkilökunnan määrään, vaikka näillä ei olisikaan vaadittua Latinalaiseen Amerikkaan liittyvää substanssiosaamista. Latinalaisen Amerikan tutkimuksen opintosuunnassa ei siis jatkossa voida välttämättä tarjota totutun laajuista opetusta, johon on usein sisältynyt myös latinalaisamerikkalaistaustaisten opettajien vetämiä kursseja. Näin Helsingissä annettavan opetuksen kansainvälisyysaste ja moninaisuus kärsivät vääjäämättä. Tilanteen ratkaisuksi ehdotetaan muun muassa asiantuntijavaihto-ohjelmaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voisi harkita erityisen ohjelman perustamista Suomen ja Latinalaisen Amerikan välistä yliopisto-opettajavaihtoa varten. Tällä tavalla saataisiin solmittua kullannarvoisia kontakteja sekä helpotettua... ..opetusvajausta Helsingin yliopiston Latinalaisen Amerikan tutkimuksen opintosuunnassa.

Muissa yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja oppilaitoksissa Latinalaisen Amerikan tutkimusta tarjotaan pääasiassa osana muita oppiaineita. Muun muassa Seinäjoen ammattikorkeakoulu kehittää parhaillaan Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun ja Latinalaisen Amerikan partneriyliopistojen kanssa yhteistä Latinalaisen Amerikan opintokokonaisuutta.

Suomalaiset Latinalaisen Amerikan tutkijat toimivat yhteistyössä pohjoismaisten tutkijoiden kanssa muun muassa NOLAN⁷-verkostossa ja Latinalaisen Amerikan sukupuolen tutkimuksen HAINA⁸-verkostossa. Muissa pohjoismaissa Latinalaisen Amerikan tutkimusta harjoitetaan muun muassa Tukholman yliopiston *Latinamerika*-instituutissa, Kööpenhaminan ja Aarhusin yliopistoissa sekä Bergenistä käsin johdetussa Norjan Latinalaisen Amerikan tutkimusryhmässä.

5.2 Koulutusalan yhteistyö

Koulutusalan kyselyyn vastasi kymmenen ammattikorkeakoulua, kaksitoista yliopistoa tai korkeakoulua, kuusi yliopistojen laitosta tai oppiainetta, 12 toisen asteen opetuksen järjestäjää, yksi peruskoulu, CIMO sekä kolme koulutusalan yritystä.

Koulutusalan kyselyn vastaajista vajaalla puolella (21) oli ollut yhteistyötä latinalaisamerikkalaisten toimijoiden kanssa Suomessa. Suomessa koulutusalan toimijoilla on aiempia tai nykyisiä yhteistyöhankkeita erityisesti brasilialaisten kumppanien kanssa. Myös Cono Surin maiden Chilen ja Argentiinan, sekä Meksikon kanssa tehdyn yhteistyön määrä on huo-

⁷ Nordic Latin American Research Network.

⁸ Red Nórdica de Estudios de Género en América Latina.

mattava. Myös taloudellisesti nouseva Peru, jonka kanssa on kehitysyhteistyöperinteitä, ja Uruguay mainitaan useammassa kuin viidessä vastauksessa. Muiden maiden kanssa tehdystä yhteistyöstä on muutamia yksittäisiä mainintoja.

Taulukko 10. Yhteistyö Suomessa Latinalaisen Amerikan ja Karibian kanssa

Maa	Yhteistyöhankkeiden määrä
Brasilia	Yli 15
Chile, Argentiina, Meksiko	Yli 10
Peru, Uruguay	Yli 5
Muita: Andien alue, Kuuba, Kolumbia, Keski-Amerikka, Puerto Rico, Venezuela	

Koulutusalalla vastaajista suurimmalla osalla (34/45) oli ollut yhteistyötä Latinalaisessa Amerikassa. Nykyisellään yhteistyötä on Latinalaisen Amerikan alueella eniten Brasiliassa, Chilessä, Meksikossa ja Argentiinassa. Muutamia yhteistyökumppaneita on myös laajemmilla alueilla, kuten Andien maissa ja Keski-Amerikassa sekä yksittäisissä maissa.

Taulukko 11. Yhteistyö Latinalaisessa Amerikassa suomalaisten ja latinalaisamerikkalaisten ja karibialaisten kesken

Maa	Yhteistyöhankkeiden määrä
Brasilia	Yli 15
Chile, Argentiina, Meksiko	Yli 10
Peru, Uruguay, Nicaragua, Latinalainen Amerikka, Keski-Amerikka, Andien maat, Kolumbia, Panama, Barbados, Ecuador, Puerto Rico, Kuuba, Honduras, Guatemala, Costa Rica, Venezuela	Alle 5

Koulutuskyselyyn vastanneiden toimijoiden strategioissa kansainvälistymiselle annetaan suuri merkitys. Aikaisemmin kansainvälisyys ei ole ollut näin voimakkaasti esillä ainakaan korkeakoulujen strategioissa (Koulutus ja tutkimus 2011–2016). Vastanneista 17 mainitsi, että Latinalainen Amerikka oli otettu huomioon toimijan omassa strategiassa. Usein strategisissa linjauksissa pyritään tiivistämään olemassa olevaa yhteistyötä Latinalaisen Amerikan toimijoiden kanssa aiemman pohjalle, erityisesti johtavien tutkimusyliopistojen kanssa. Ammattikorkeakoulujen osalta strategiassa pyritään usein vastaamaan elinkeinoelämän tarpeisiin, ja sen kautta Latinalaisen Amerikan merkitys nousee esiin. Ainoa yksittäinen maa, joka saa muutaman maininnan strategioissa, on Brasilia.

Latinalaisen Amerikan ja Karibian merkitystä kuvaavaa on, että vastaajista suurin osa (kyllä 25, ehkä 15) oli kiinnostunut tulevasta yhteistyöstä alueen kanssa. Vain muutama vastaaja (5) ei maininnut kiinnostuksestaan. Maakohtaisesti tarkasteltuna kiinnostus tulevaan yhteistyöhön on selkeästi voimakkainta Brasilian ja Chilen kanssa. Myös Argentiina (mukaan lukien Paraguay ja Uruguay), Meksiko ja Keski-Andien alue mainitaan vastauksissa usein.

Taulukko 12. Kiinnostus tulevaan yhteistyöhön Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla

Maa	Maininnat
Brasilia	32
Chile	26
Argentiina (mukaan lukien Paraguay ja Uruguay)	20
Meksiko	16
Keski-Andien alue (Bolivia, Ecuador, Peru)	13
Keski-Amerikka	6
Karibia (mukaan lukien Belize, Guyana, Ranskan Guayana, Suriname)	6
Kolumbia	5

Vastauksena kysymykseen, miten yhteistyötä tulisi kehittää tulevaisuudessa Latinalaiseen Amerikkaan ja/tai Karibialle, koulutusosalalla nostettiin esiin erityisesti yhteistyön parantaminen Suomessa.

Suomessa on tärkeää muodostaa korkeakoulutason yhteistyöryhmä välittämään tietoa ja kehittämään yhteistyötä. Monissa korkeakouluissa on jo olemassa yhteistyötä ja kiinnostusta Latinalaisen Amerikan alueeseen.

Yhteistyön lisääminen suomalaisten korkeakoulujen kanssa, lisätä aluetuntemuksen ja kulttuurisen osaamisen vahvistamista, tarjontaa sekä opiskelijoille että henkilökunnalle.

Toinen useita mainintoja saanut aihe oli yhteistyön pitkäjänteisyyteen ja jatkuvuuteen panostaminen.

Tutkimushankkeiden kautta, ja olemassa olevia verkostoja ja yhteyksiä ylläpitäen ja kehittäen. Ei keksiä pyörää aina uudestaan.

Tulisi pyrkiä lisäämään yhteistyön määrää ja päästä satunnaisesta kontaktoinnista pysyvämpään ja kehittävämpään yhteistyöhön.

Yhteistyösuhteisiin ja erityisosaamiseen liittyen vastauksissa mainittiin usein kulttuurisen ja viestinnällisen osaamisen tärkeys.

Eniten olen huolestunut yhteistyöhön liittyvän kielellisen ja kulttuurisen osaamisen pohjan vahvistamisesta, mahdollisuuksista pitkäjänteiseen yhteistyöhön (ei vain jotain lyhyttä projektirahoitusta, jonka takia innostutaan) ja verkostoitumiseen alueen toimijoiden ja osaajien kanssa.

Toimijat olivat tietoisia Suomen aktiivisesta toiminnasta EU:n ohjelmissa, mutta useissa vastauksissa toivottiin myös Latinalaiseen Amerikkaan suunnattua kansallista rahoitusohjelmaa.

Koulutuksen ja TKI-työn lisääminen edellyttää rahoitusmahdollisuuksien kehittämistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriöltä toivottiin tukea hyvin samankaltaisissa asioissa. Useita mainintoja saivat rahoitus, verkostot kansallisesti ja yhteistyössä Latinalaiseen Amerikkaan, vierailut ja kontaktit, tiedotustuki, koordinointi sekä kulttuurillisen ja kielellisen osaamisen vahvistaminen.

Perusopetus

Perusopetuksen osalta yhteistyötä on ollut lähinnä kouluvierailujen muodossa sekä koulutusviennin ja -yhteistyön puitteissa. Latinalaisesta Amerikasta tulevat asiantuntija- ja opettajaryhmät tutustuvat mielellään suomalaisen koulun arkeen. Usein kouluvierailut järjestetään Opetushallituksen, yliopistojen tai suurlähetystöjen kontaktien avulla riippuen vierailijoiden kiinnostuksen kohteista. Vierailut tapaavat kuitenkin keskittyä valikoituihin kouluihin, joilla on vain rajalliset resurssit ottaa vastaan jatkuvaa vierailijoiden virtaa. Vierailuohjelmien järjestämisestä helpottaisi yhtenäinen tiedotus- ja kontaktipaketti kouluvierailuja järjestävistä tahoista Suomessa.

Lähetystöjen toimintaa auttaisi tuoteportfolio, esimerkiksi Future Learning Finlandin laatimana, jossa koulutusalan palveluiden saatavuudesta ja markkinoinnista olisi mahdollisimman paljon... ..kohdistettua tietoa.

Erityisesti Peru on ollut ministeritasolla kiinnostunut perusopetuksen kehittämisestä. Myös Chilestä ja Brasiliasta on saatu merkittävässä määrin yhteydenottoja Suomeen.

Perusopetukseen ainakin välillisesti liittyviä yhteistyöprojekteja on Suomen Akatemian ja Chilen teknologianeuvoston rahoittamana (kts. seuraava luku tiedeyhteistyöstä). Alueelle suuntautuu myös jonkin verran yksittäisiä projekteja, kuten Jyväskylän rehtoriakatemi-an yhteistyö chileläisten toimijoiden kanssa chileläisten rehtorien täydennyskoulutuksessa. Myös Jyväskylän normaalikoulu on parhaillaan aloittamassa yhteistyötä Universidad de Chilen omistaman koulun kanssa. Tavoitteena on kokemusten vaihtoa ja vierailuja sekä yhteisiä kehitysprojekteja. Chilen suurlähetystön mukaan perinteinen kansainvälinen liikkuvuus ja yhteistyösuhteet tarjoavat mahdollisuuden löytää parhaat koulutusalan tekijät ja aloittaa myös kaupallista yhteistyötä.

Perusopetuksen osalta Finpron yhteydessä toimiva koulutusvientiin keskittyvä *Future Learning Finland* (FLF) -ohjelma on keskeinen taho, mutta Latinalainen Amerikka on tois- taiseksi ollut FLF:n painopistealueiden ulkopuolella. Tosin kiinnostus on kasvavaa, sillä FLF ja sen luotsaamia oppilaitoksia ja yrityksiä osallistui keväällä 2012 yhteistyössä CIMO:n kanssa Chilen korkeakoulumessuille. Ohjelmaa esitellään myös Perussa kesällä 2012.

Korkeakoulutus

Latinalainen Amerikka on korkealla suomalaisten korkeakoulujen kansainvälistymispaino- tuksissa, ja yhteistyötä korkeakoulutuksen alalla tehdään eri puolilla Latinalaista Amerikkaa. Tärkeimpiä kohteita ovat Argentiina, Brasilia, Chile, Meksiko ja Peru, joista Brasilia on ylivoimaisesti suosituin. Myös Chilen kanssa on jo runsaasti olemassa olevaa yhteistyötä.

Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto (nyk. UNIFI) teki vuonna 2000 matkan Ar- gentiinaan, Brasiliaan ja Chileen. Huhtikuussa 2011 UNIFI isännöi Chilen rehtorineuvosto CRUCH:n vierailua Suomeen, ja vastavierailu toteutettiin vuoden 2012 elokuussa. Vierai- lun aikana allekirjoitettiin myös rehtorineuvostojen välinen *memorandum of understanding*.

Helsingin yliopistossa on yhteistyösopimuksia johtaviin yliopistoihin eri puolilla Lati- nalaista Amerikkaa. Aktiivisia tahoja yhteistyössä alueelle ovat politiikan tutkimus, Latina- laisen Amerikan tutkimus, metsäntutkimus, iberoromaaniset kielet ja kulttuurintutkimus. Helsingissä sijaitsevat latinalaisamerikkalaiset suurlähetystöt tukevat kielten, kulttuurin ja Latinalaisen Amerikan yhteiskuntien opetusta ja tutkimusta yhteistyössä Helsingin yliopis- ton kanssa.

Jyväskylän yliopisto on ollut partnerina *Erasmus Mundus External Cooperation Window* -hankkeessa, jonka kohdemaina olivat Panama, Costa Rica ja Kolumbia. Hankkeessa on vastaanotettu tutkinto- ja vaihto-opiskelijoita näistä maista. Myös kahdenvälisiin sopimuksiin perustuvaa opiskelijavaihtoa ja vierailuja on Chilen, Argentiinan ja Uruguayn kanssa. Jyväskylän Rehtori-instituutti on käynyt neuvotteluja viiden chileläisen yliopiston kanssa oppilaitosjohtamisen alan koulutuksen toteuttamisesta yhteistyönä.

Turun yliopisto on keskittynyt erityisesti Brasiliaan ja Peruun, jonne sillä on ollut monipuolista tutkimus- ja opetusyhteistyötä 1980-luvun alusta lähtien. Varsinkin biologian, maantieteen ja geologian Amazon-tutkimusryhmässä työskentelee myös paljon Latinalaisesta Amerikasta kotoisin olevia opiskelijoita ja tutkijoita. Myös biokemian ja elintarvikemian laitos on aktiivinen. Turun yliopisto tekee myös verkostoyhteistyötä brasilialaisten yliopistojen verkoston *Grupo Coimbra de Universidades Brasileiras* (GCUB) sekä Montevideo-verkoston kautta, jossa on mukana yliopistoja Argentiinasta, Boliviasta, Brasiliasta, Chilestä, Paraguayasta ja Uruguaysta. Lisäksi Turun yliopisto osallistuu Coimbra-verkoston vuosittaiseen apurahaohjelmaan, jossa tuetaan nuorien Latinalaisen Amerikan yliopistojen tutkijoiden ja opettajien vierailuja Coimbra-ryhmän yliopistoihin Euroopassa.

Åbo Akademilla on opiskelijavaihtoa ja yhteistyösopimuksia useiden latinalaisamerikkalaisten yliopistojen kanssa. Erityisesti kemiantekniikan oppiaine on ollut aktiivinen. Åbo Akademi kutsuu Coimbra-ohjelman kautta nuoria tutkijoita Suomeen ja osallistuu Brasilian *Ciência sem Fronteiras* -ohjelmaan.

Muut yliopistot osallistuvat opiskelija- ja opettajavaihtoon kahdenvälisen sopimusten kautta, ja osa niistä on osallistunut myös koulutusmessuille Latinalaisessa Amerikassa. Messuvierailujen tavoitteena on nostaa suomalaisten korkeakoulujen profilia vartenotettavina opiskelu- ja tiedeinstituutioina ja saada enemmän ulkomaisia tutkinto-opiskelijoita.

Myös ammattikorkeakouluilla on yhteistyötä laajasti ympäri Latinalaista Amerikkaa. Se painottuu sekä opiskelija- ja opettajavaihtoon että hanke- ja yritys yhteistyöhön.

Seinäjoen ammattikorkeakoulu pyrkii toimimaan väylänä Latinalaiseen Amerikkaan. SeAMK on hallinnoinut ja ollut mukana useissa hankkeissa, joissa on latinalaisamerikkalaisten partnerien lisäksi ollut muita suomalaisia toimijoita kuten yrityksiä. Keväällä 2011 CIMO järjesti Seinäjoella korkeakoulujen Latinalaisen Amerikan yhteistyöseminaarin yhteistyössä SeAMK:n ja Tampereen yliopiston kanssa. Oppiaineista yhteistyötä on ollut liiketoiminnan ja kulttuurin aloilla, terveysalalla ja elintarvikealalla.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu tarjoaa yhteistyössä argentiinalaisen yliopiston kanssa englanninkielistä liiketalousohjelmaa Buenos Airesissa. Tampereen ammattikorkeakoulu puolestaan osallistuu Alfa III-ohjelmassa T&K- ja innovaatiotoiminnan IGUAL-ohjelmaan.

Suomalaisilla korkeakouluilla on ollut jonkin verran yhteistyötä *North-South-South Higher Education Institution Network Programme* -ohjelmassa, joka tukee suomalaisten ja kehitysmaiden korkeakoulujen välisiä yhteistyöhankkeita ja erityisesti opiskelija- ja opettajaliikkuvuutta. Viime vuosina NSS-rahoituksen piirissä on ollut muutama Perun ja Suomen välinen hanke, mutta uudessa kehityspoliittisessa toimenpideohjelmassa kehitysyhteistyön kumppanimaita rajataan entisestään ja priorisointia suunnataan vähiten kehittyviin maihin, mikä saattaa heikentää osittain yhteistyömahdollisuuksia nopeasti kehittyvään Latinalaiseen Amerikkaan. Yleensä korkeakoulutuksessa yhteistyötä kehitetään tasavertaiselta pohjalta suomalaisen ja latinalaisamerikkalaisen korkeakoulun välillä.

Keskeisenä kansallisena toimijana CIMO on osallistunut Latinalaisen Amerikan opiskelijamessuille ja muihin tapahtumiin yhdessä suomalaisten korkeakoulujen kanssa. Chilessä ja Argentiinassa suomalaista korkeakoulujärjestelmää esiteltiin ensimmäisen kerran jo vuonna 2000. Brasiliassa vierailtiin kolme vuotta sitten ja vuonna 2012 messuille osallistuttiin

toista kertaa Chilessä. Brazilian São Paulossa järjestetyt *Study in Europe* -messut keskittyivät täysin Eurooppaan kohteena, kun taas Chilen *Becas Chile* -messut kytkeytyivät suoraan samannimisiin apurahoihin (katso kohta 3.2). Muualtakin Latinalaisesta Amerikasta ja erityisesti Keski-Amerikasta on osoitettu mielenkiintoa yhteistyöhön Suomen korkeakoulujen kanssa. Suomesta lähdetään myös aiempaa useammin yliopistojen opiskelijavaihtoon tai opintoihin liittyvään työharjoitteluun Latinalaiseen Amerikkaan. CIMO:n roolia pidetään myös keräämissämme vastauksissa merkittävänä yhteistyön järjestämisessä ja harjoittelun sekä vaihdon koordinoinnissa.

CIMO on luonteva kansallinen koordinaatiopiste Latam-koulutusyhteistyölle, mutta CIMO tarvitsee tähän työhön ehdottomasti lisää resursseja.

CIMO ylläpitää tietopalvelua, josta saa tietoa eri Latinalaisen Amerikan maista, ja palvelu on luonteva kanava tiedon jakamiselle alueen tarjoamista mahdollisuuksista myös suomalaisille opiskelijoille. Nykyisin palvelusta löytyvät Argentiina, Brasilia, Chile, Kolumbia Etelä-Amerikasta sekä Meksiko Pohjois-Amerikasta.

Erilaisia yhteistyöhankkeita ja suuntautumista Latinalaiseen Amerikkaan on siis jo usealla korkeakoululla, ja kiinnostus on kasvavaa. CIMO:n mukaan suomalaiset korkeakoulut, ja nimenomaan yliopistot, ovat viime aikoina heränneet Latinalaisen Amerikan tarjoamiin mahdollisuuksiin. Muutos näkyy esimerkiksi siinä, että useammat yliopistot lähtevät mukaan messuille Latinalaiseen Amerikkaan jopa itsenäisesti, ilman CIMO:n suoraa tukea.

Kerätyissä vastauksissa nousee myös esille, että kasvavan kiinnostuksen myötä yhteistyö Suomessa sekä korkeakoulujen että muiden Suomi-toimijoiden kesken on ensiarvoisen tärkeää.

Suomessa on tärkeää muodostaa korkeakoulutason yhteistyöryhmä välittämään tietoa ja kehittämään yhteistyötä. Monissa korkeakouluissa on jo olemassa yhteistyötä ja kiinnostusta Latinalaisen Amerikan alueeseen.

Suomen korkeakoulujen näkyvyyttä tulee pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti nostaa Latam -alueella yhteistyössä Suomen suurlähetystöjen ja tiede- ja kulttuuri-instituuttien ja paikallisten toimijoiden kanssa.

Opiskelijavaihto ja harjoittelu

Kokonaisuutena tarkasteltuna Latinalaiseen Amerikkaan ja Karibialle suuntautuu jonkin verran korkeakoulujen opiskelijavaihtoa Suomesta. Vastausten perusteella Suomesta lähdetään aiempaa useammin yliopistojen opiskelijavaihtoon tai opintoihin liittyvään työharjoitteluun Latinalaiseen Amerikkaan, erityisesti Etelä-Amerikkaan ja Meksikoon.

Suomalaiset opiskelijat ovat erittäin kiinnostuneita vaihtomahdollisuuksista Latinalaisessa Amerikassa, joten vaihtoehtoja tähän pyritään tarjoamaan.

Vuonna 2010 Latinalaiseen Amerikkaan lähti 352 suomalaista opiskelijaa, mikä edustaa vain 3,5 prosenttia kaikista lähtevistä opiskelijoista. Maailman alueista vain Oseaniaan suuntautuu vähemmän opiskelijavaihtoa, ja muun muassa Afrikka on kohteena suosituimpiin maanosaan Aasian ollessa suosituin heti Euroopan jälkeen. Aasiaan onkin panostettu Aasia-verkostoyhteistyö -ohjelmassa vuodesta 2007 lähtien.

Suomesta Latinalaiseen Amerikkaan liikuttaessa tärkeäksi kysymykseksi nousee opetuksen laatu ja opiskelijoiden turvallisuus hyvinkin erilaisessa ympäristössä, niin yhteiskunnallisesti kuin luonnonmullistustenkin kannalta. Vaihtokohteena Meksiko (136), Argentiina (73), Chile (43) ja Brasilia (31) olivat suosituimpia. Yli 10 opiskelijaa suuntautui myös Peruun ja Costa Ricaan (Garam 2011).

Latinalaisesta Amerikasta ja Karibialta Suomeen tuli 153 korkeakouluopiskelijaa, mikä on alle kaksi prosenttia kaikista Suomeen tulevista vaihto-opiskelijoista. Eniten opiskelijoita tuli Meksikosta (83) ja Brasiliasta (18). Myös Venezuelasta (12), Chilestä (10) ja Perusta (7) tuli jonkin verran opiskelijoita. Onkin ilmeistä, että Karibian alueelta ei lähdetä Suomeen maisteritason tai jatko-opintoihin samalla tavoin kuin taloudellisesti tai yhteiskunnallisesti vakaammista maista kuten Chilestä, Meksikosta tai Perusta. Esimerkiksi *Finnish Government Scholarship Pool* -ohjelman kautta Suomeen hakeutuu jatko-opiskelijoita sellaisista maista, joiden kanssa Suomella on sopimus. Latinalaisesta Amerikasta hakukelpoisia ovat meksikolaiset ja kuubalaiset opiskelijat. Ohjelmaan voisikin sisällyttää myös muita Latinalaisen Amerikan maita ja näin parantaa korkeakoulujen jatkotutkinto-opiskelijoiden yhteistyömahdollisuuksia.

Opiskelijavaihdon osalta kerätyissä vastauksissa toivotaan yleisesti lisää resursseja korkeakoululiikkuvuuteen eli opiskelija- ja harjoittelijavaihdon sekä opettajavaihdon kehittämistä, sillä nykyisellään vaihdon kehittämisen suurimmat esteet liittyvät rahoituksen rajallisuuteen. Kansallinen rahoitus kannustaisi ja tukisi hyvin korkeakoulujen yhteistyömahdollisuuksia Latinalaisen Amerikan maiden kanssa.

Suomesta lähtee lisäksi vuosittain 40–50 korkeakouluopiskelijaa tai korkeakouluista juuri valmistunutta opintoihin liittyvää harjoitteluun Latinalaiseen Amerikkaan, erityisesti Argentiinaan, Brasiliaan, Chileen, Meksikoon ja Peruun.

CIMO on tiedottanut ja nostanut esiin yhteistyötä Latinalaiseen Amerikkaan ja Karibialle omissa julkaisuissaan ja tiedotteissaan myös ammatillisen koulutuksen alalla. Ammatillisen toisen asteen koulutuksen opiskelijavaihdon osalta yhteistyötä on ollut sekä Latinalaisen Amerikan maihin, kuten Chileen, että Karibialle. Oppilaitokset ovat kiinnostuneita yhteistyöstä ja siihen on hyviä edellytyksiä, mutta ulkopuolisia rahoitusmahdollisuuksia ei nykyisellään ole olemassa. Yksittäisissä tapauksissa kuitenkin myös toisen asteen opiskelijoille on ollut mahdollista myöntää CIMO:n harjoitteluapurahoja.

Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa on hyviä kokemuksia Latinalaisen Amerikan koulutusyhteistyöstä, joka lähtee pääasiassa elinkeinoelämän tarpeista. Esimerkkejä on jo nyt metsälalla, konepajateollisuudessa, kaivosalalla, ravintola- ja matkailualalla sekä media-alalla. Esimerkiksi Espoon Omnian opiskelijat ovat osallistuneet ravintola- ja matkailualan työssäoppimisjaksoille Meksikossa ja Panamassa. Osa vaihdoista on sovittu suoraan työssäoppimisyrityksen kanssa, ja osa vastaanottavan oppilaitoksen kanssa. Kokemukset tällaisista työssäoppimisjaksoista Latinalaisen Amerikan maissa ovat positiivisia, kuten koulutuskyselyn vastaukset osoittavat:

Työssäoppimisjaksot ovat olleet erittäin antoisia opiskelijoille, ja he ovat olleet tyytyväisiä oppimaansa.

Yhteistyö on ollut erittäin antoisaa ja palkitsevaa opiskelijoille ja opettajille. Toivottavasti voimme laajentaa yhteistyötä ja tarjota useammille opiskelijoille mahdollisuutta työssäoppimiskaksoon.

Toisen asteen koulutuksessa tuki Euroopan ulkopuolisten maiden kanssa tehtävään yhteistyöhön on tärkeää. Vastausten perusteella tukea toivotaan annettavan valmisteleville vierailuille työelämän tarpeista lähtien, joustavasti ja nopeasti. Kuten myös muilla koulutusteilla, myös järjestelyt jatkuvuuden ja pysyvyyden turvaamiseksi opiskelija- ja opettajaliikkuvuudelle ovat tärkeitä. Näin pystyttäisiin täydentämään nykyisiä elinikäisen oppimisen ohjelman Eurooppaan kohdistuvia apurahoja sekä myös Opetushallituksen jakamia valtionavustuksia verkostohankkeille ja suuntaamaan toimintaa uusille alueille, joiden merkitys esimerkiksi kaivos-, metsä- ja turismialoilla on huomattava.

Ulkomaiset tutkinto-opiskelijat

Tulevina vuosina Suomi edistää koulutusvientiä, ja esimerkiksi lukukausimaksukokeilu EU- ja ETA-maiden ulkopuolisille opiskelijoille arvioidaan seuraamalla kokeilun vaikutuksia korkeakoulutuksen kansainvälistymiseen ja vetovoimaan sekä vieraskielisen korkeakoulutuksen laatuun (Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma, Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016).

Nykyisin Latinalaisesta Amerikasta tullaan Suomeen opiskelemaan ilmaisen opetuksen, puutteellisen oman maan koulutustarjonnan tai perhesuhteisiin liittyvän henkilökohtaisen syyn takia. Yleisesti Suomen korkeakoulut eivät ole olleet riittävän houkuttelevia laadultaan, kooltaan tai tarjonnaltaan, ja ulkomaisia tutkinto-opiskelijoita ja tutkijakoulutettavia on korkeakouluissa vähän (Koulutus ja tutkimus 2011–2016: 34).

Ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden osalta yliopistot keskittyvät maisteritason koulutukseen ja ammattikorkeakoulut alempaan korkeakoulututkintoon, sillä työkokemusvaatimukset vaikeuttavat korkeamman tason tutkintojen tarjoamista. Yleisesti molemmissa korkeakoulutyypeissä panostetaan englanninkielisiin ohjelmiin.

Helsingin yliopiston *Master's Degree Programme in Intercultural Encounters* -ohjelman tietojen mukaan Suomea pidetään tänne tulleilta opiskelijoilta saadun palautteen perusteella turvallisena maana, ja jopa vähän yllättäen Helsinkiäkin tarpeeksi suurena ja vilkkaana kaupunkina suurkaupungeistakin saapuneiden latinalaisamerikkalaisten opiskelijoiden mitarilla.

Latinalainen Amerikka on korkeakoulutuksen rakenteensa takia otollista maaperää suomalaisille oppilaitoksille. Koska Latinalaisen Amerikan oma maisteri- ja tohtorikoulutustarjonta on vielä vähäistä, voivat suomalaiset oppilaitokset pyrkiä alueelta kotoisin olevien tutkinto-opiskelijoiden määrän kasvattamiseen. Jotta ulkomaisten opiskelijoiden määrää voitaisiin kasvattaa ja jotta Suomeen hakeutuisi korkeatasoisia opiskelijoita, on syytä lisätä tietoisuutta suomalaisten korkeakoulujen tarjonnasta Latinalaisessa Amerikassa. Näin voidaan tehdä esimerkiksi juuri edellisessä kohdassa käsiteltyjen opiskelijamessujen avulla tai tuottamalla Latinalaiseen Amerikkaan suunnattua materiaalia korkeakouluopinnoista Suomessa.

Tutkinto-opiskelijoiden määrän lisääminen edellyttää myös muutoksia nykyiseen järjestelmään. Kaksoistutkinnot toisivat etuja sekä latinalaisamerikkalaisille että suomalaisille yliopistoille, mutta yliopistohallinto pitää niitä työläinä verrattuna saatavaan hyötyyn. Joustavuuden lisääminen voisi kuitenkin auttaa löytämään uusia ratkaisuja. Lisäksi opintojen maksukysymys on ratkaistava, ja lukukausimaksukokeilusta on hyvä saada tuloksia ja keskustelua aikaan. Maksullisuus voi auttaa kehittämään myös suomalaista jatkokoulutustarjontaa, sillä koulutuksen tulee olla erittäin korkealaatuista, jotta se myös maksullisena pystyisi kilpailemaan muiden maailman johtavien oppilaitosten kanssa.

5.3 Tiedeyhteistyö

Tiedeyhteistyötä on tehty viimeisen vuosikymmenen aikana kasvavasti Suomen ja Latinalaisen Amerikan välillä. Latinalaisen Amerikan tutkimuksen väitöskirjoja on valmistunut vuodesta 2004 lähtien seitsemän, ja Latinalaista Amerikkaa koskevaa tutkimusta Suomessa tehdään monipuolisesti myös muilla aloilla. Suomalaisissa yliopistoissa Latinalaiseen Amerikkaan liittyviä tai suoraan sitä tutkivia hankkeita on useita kymmeniä.

Esimerkkinä mainittakoon muiden muassa Turun yliopiston biologian, maantieteen ja geologian yhteinen Amazon-työryhmä, joka tekee monitieteistä tutkimusta ja pyrkii dokumentoimaan ja ymmärtämään Amazonian sademetsien ominaispiirteitä ja geologista historiaa. Perustutkimuksen ohella Amazon-työryhmä tekee myös soveltavaa tutkimusta metsien taloudelliseen käyttöön ja maankäytön suunnitteluun liittyvistä kysymyksistä sekä kehittää kasvilajien määrittelyyn soveltuvia interaktiivisia työkaluja. Turun yliopistossa Latinalaista Amerikkaa tutkitaan myös uskontotieteessä ja yleisessä historiassa.

Lisäksi Jyväskylän yliopistolla on pienimuotoista tutkimusyhteistyötä, joka perustuu tutkijoiden ja professorien suoriin kontakteihin. Myös Helsingin yliopiston kulttuurien tutkimuksen, maailman kulttuurien, sosiaalitieteiden ja politiikan tutkimuksen laitoksilla on viimeisen kymmenen vuoden aikana ollut useita Latinalaiseen Amerikkaan liittyviä merkittäviä hankkeita.

Kattavaa ajantasaista selvitystä Latinalaista Amerikkaa ja Karibiaa koskevasta tutkimuksesta suomalaisissa korkeakouluissa viimeisen kymmenen vuoden ajalta ei kuitenkaan ole tehty. Tätä tarkoitusta varten liitteessä 4 esitetään alustava lista eri tutkimustietokannoista kerätyistä väitöskirjatutkimuksista vuodesta 2002 lähtien. Ennen vuotta 2002 valmistuneet väitöskirjat on mainittu artikkelissa Pärssinen (2002), joka on saatavilla myös internet-julkaisuna. Seuraavassa esitellään pääpiirteittäin kansallisen tason toimijoiden tutkimusrahoitusta ja -hankkeita.

Suomen Akatemia

Tutkimuksen tason ja kansainvälistymisen tukemiseksi Suomen Akatemia edistää suomalaisten tutkijoiden kansainvälistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä ulkomaisten tutkijoiden, yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa. Se pyrkii myös vahvistamaan ulkomaisten tutkijoiden kiinnostusta suomalaista tutkimusta ja maamme tutkimusympäristöä kohtaan. Eri toimintaväyliä ovat yhteistyö, liikkuvuus ja kansainväliset yhteishankkeet, joita rahoitetaan myös erillisten kohdennettujen hakujen sekä kahdenvälisen tai monenkeskisten sopimusten perusteella. Käynnissä olevat tutkimusohjelmat ja toimikuntien prioriteetit vaikuttavat valittaviin aiheisiin, joista neuvotellaan ulkomaisen partneriorganisaation kanssa. Jo olemassa oleva yhteistyö ja kiinnostus yhteistyöhön suomalaisten ja partnerimaan tutkijoiden välillä on tärkeää.

Jatkossa EU:n puiteohjelma saattaa vaikuttaa aiempaa enemmän hakuteemoihin, sillä eurooppalaisen yhteistyön tavoitteena on yhä enemmän kansallisten ohjelmien verkottaminen. EU-puiteohjelma myös korostaa entistä enemmän yhteistyötä EU:n ulkopuolisten nousevien talouksien kanssa.

Suomen Akatemialla on yhteistyösopimuksia Latinalaisessa Amerikassa Brasilian kansallisen tiede- ja teknologianeuvoston CNPq:n ja Chilen tiedeakatemian CONICYT:n kanssa. Aiemmin yhteistyösopimus on ollut myös Argentiinaan.

Kansainvälisessä yhteistyössä hakujen teema suunnitellaan yhteistyössä tutkijoiden ja molempien maiden rahoittajaorganisaatioiden kesken. Useimmiten järjestetään valikoiduista tutkijoista koostuva ns. ”tutkiva työpaja”, jossa molempien maiden tutkijat keskustelevat työryhmissä tärkeistä tutkimusaiheista, jotka tulisi sisällyttää hakuun.

Brasilia. Suomen Akatemia ja Brasilian kansallinen tiede- ja teknologianeuvosto (*Conselho Nacional de Desenvolvimento Científico e Tecnológico*, CNPq) allekirjoittivat vuonna 2008 yhteistyöasiakirjan tutkimusrahoituksesta. Tavoitteena on laadukas ja molempia osapuolia hyödyttävä yhteistyö, jolla tuetaan pitkäjänteistä tutkimusta ja edistetään tutkijoiden liikkuvuutta. Lisäksi on mahdollista järjestää yhteisiä tieteellisiä seminaareja sekä työpajoja. Tällä hetkellä yhteistyön aloina ovat kestävä energia ja fotoniiikka.

Kestävä Energia (SusEn) -tutkimusohjelmassa on keskitytty kestäviin ratkaisuihin maa-biomassojen muuttamisessa energiaksi, energiatehokkuuteen sellun ja paperin tuotannossa sekä biomassapohjaiseen biojalostamotuotantoon. Vuoden 2008 yhteishankehaun tuloksena Suomen Akatemia ja CNPq rahoittivat yhdessä neljä kolmivuotista hanketta, joista Suomen Akatemian rahoitus on runsaat 2 miljoonaa euroa. Kullakin hankkeella on yhteinen suomalaisten ja brasilialaisten tutkimusryhmien laatima tutkimussuunnitelma.

Taulukko 13. Suomen Akatemian KV-haku Brasilian kansallisen tiede- ja teknologisen kehityksen neuvoston CNPq:n kanssa / Kestävä Energia (SusEn) 2009–2012

Hanke	Tutkija	Rahoitus
Suomalaisen ja brasilialaisen biomassan hyödyntämisen toteutettavuus kehittyneissä biojalostamoissa	Fardim Pedro, Åbo Akademi, Francides Gomes, Universidade de São Paulo	290 030 €
Soluseinän kemiallisen rakenteen vaikutus puun kuidutuksen energiankulutukseen	Jääskeläinen Anna-Stiina, Teknillinen korkeakoulu, Tamminen Tarja, VTT, Jorge Colodette, Universidade Federal de Viçosa	286 390 € 303 210 €
Bio-polttoaineen intensiivisen tuotannon ja käytön vaikutukset alueelliseen ilmanlaatuun ja globaaliin ilmastoon	Kulmala Markku, Helsingin yliopisto, Paulo Artaxo, Physics Institute of University of São Paulo	490 860 €
Produktion av grön diesel från alger	Murzin Dmitry, Åbo Akademi, Donato Aranda, Universidade Federal do Rio de Janeiro	290 310 €
Runsaasti pektiiniä sisältävien jätteiden muuntaminen D-galakturnihapoksi ja muiksi kemikaaleiksi käyttämällä solid state fermentation -menetelmää ja metabolisesti muokattuja homeita	Richard Peter, VTT, David Alexander Mitchell, Federal University of Paraná	429 240 €

Vuonna 2009 järjestettiin fotoniiikan alalta CNPq:n kanssa yhteishankehaku osana Akatemian Fotoniiikka ja modernit kuvantamismenetelmät -tutkimusohjelmaa. Yhteishaun teemat olivat orgaaniset aurinkosähkökennot, optiset sensorit ja nanorakenteiset (optiset) materiaalit. Yhteishaussa rahoitettiin neljä kolmivuotista hanketta. Suomen Akatemian rahoitus on vajaa 1,7 milj. euroa.

Taulukko 14. Suomen Akatemian KV-haku Brasilian kansallisen tiede- ja teknologisen kehityksen neuvoston CNPq:n kanssa / 2010–2013

Hanke	Tutkija	Rahoitus
Raman-kuvantamisen voimistaminen fotonikiteillä ja fotonikvasikiteillä / Gaining Raman imaging with photonic crystals and aperiodic nanostructures	BraFIN consortium: Vahimaa, Pasi, University of Eastern Finland; Karioja, Pentti, VTT / Jacobus Willibrordus Swart, Center for Information Technology Renato Archer- CTI	312 110 € ja 344 270 €
Novel rare earth optical sensors and Materials	Hölsä, Jorma, Turun yliopisto / Oscar Loureiro Malta, CCEN, Universidade Federal de Pernambuco	228 560 €
Optiset korkeanjännitteen- ja virran sensorit sähköön tuottamis- ja siirtämisyhteistyöihin	Kamchiline, Alexei, University of Eastern Finland / Antonio Sergio Bezerra Sombra, Universidade Federal do Ceará	346 110 €
Aurinkosähkökennot hiilen nanorakenteilla saostetuista puolijohtavista polymeereistä	Tuomisto, Filip, Aalto University / Lucimara Stolz Roman, Universidade Federal do Paraná	454 800 €

Suomen Akatemia ja CNPq järjestivät vuonna 2008 useita eri alojen työpajoja Brasiliassa ja vuonna 2011 yhteisen työpajan, johon osallistuivat sekä CNPq että Chilen kansallinen tiede- ja teknologianeuvosto.

Taulukko 15. Suomen Akatemian ja Brasilian kansallisen tiede- ja teknologianeuvoston CNPq:n järjestämät työpajat

Tapahtuma	Aika	Järjestäjät
Forests: Pulp and paper	1.–2. heinäkuuta 2008	Suomen Akatemia ja CNPq
Plant Breeding with emphasis in biomass crops	1.–2. heinäkuuta 2008	Suomen Akatemia ja CNPq
Virology	1.–2. heinäkuuta 2008	Suomen Akatemia ja CNPq
Energy	1.–2. heinäkuuta 2008	Suomen Akatemia ja CNPq
Microelectronics/Optoelectronics	1.–2. heinäkuuta 2008	Suomen Akatemia ja CNPq
Trilateral Energy Workshop with CNPq, CONICYT and the Academy of Finland	21.–23. marraskuuta 2011	Suomen Akatemia, CNPq ja CONICYT

CNPq:n lisäksi Suomen Akatemialla on yhteistyösopimus São Paulon osavaltion tutkimusrahoittajan FAPESP:n (*Fundação de amparo à pesquisa do estado de São Paulo*) kanssa. Yhteistyöalat määritellään myöhemmin, mutta tavoitteena on erityisesti yhteisten tutkimushankkeiden järjestäminen sekä myös tutkijaliikkuvuuden ja verkottumisen edistäminen ja tukeminen. FAPESP rahoittaa sekä perus- että soveltavaa tutkimusta São Paulon osavaltion alueella, jossa tehdään noin puolet koko Brasiliassa tehtävästä tutkimuksesta tieteellisten julkaisujen ja suoritettujen tohtorintutkimusten määrällä mitattuna. FAPESP:n vuotuinen budjetti on noin 500 miljoonaa USD.

Chile. Suomen Akatemia ja Chilen kansallinen tiede- ja teknologianeuvosto (*Comisión Nacional de Investigación Científica y Tecnológica*, CONICYT) aloittivat tutkimusrahoitusyhteistyön vuonna 2007. Tavoitteena on tukea suomalais-chileläistä tutkimusyhteistyötä yhteisillä hankehauilla yhdessä sovittavilla aloilla. Lisäksi on mahdollista järjestää työpajoja.

Akatemia ja CONICYT järjestivät syksyllä 2007 ensimmäisen yhteishankehaun osana Akatemian Kestävä energia (SusEn) -tutkimusohjelmaa. Haun teemat olivat kestävä biomassan tuotantosysteemi, integroitu hajautetun uusiutuvan energian tuotanto ja tuotteet

sekä tieteelliset ratkaisut alhaisen kustannustason aurinkoenergialla toimiviin järjestelmiin. Yhteishausta rahoitettiin neljä hanketta, joista Suomen Akatemian rahoitus on vajaa miljoona euroa.

Taulukko 16. Suomen Akatemian KV-haku Chilen kansallisen tiede- ja teknologianeuvoston CONICYT:n kanssa / 2007

Hanke	Tutkija	Rahoitus
Polysaccharide-based biofuels and smart biomaterials: Sustainable production integrated with pulp and paper processes	Pedro Fardim, Åbo Akademi, Jaime Rodriguez, Universidad de Concepción	250,000 €
Functional Genomics of Tree Biomass	Yrjö Helariutta, Helsingin yliopisto, Lee Meisel, Universidad Andres Bello	211 600 €
Optimal treatment processes of lignocelluloses to bioethanol - obtbio	Jyri-Pekka Mikkola, Åbo Akademi, Kai Peiponen, Joensuun yliopisto, Elena Lienqueo Contreras, University of Chile	250 000 €
Upgrading biogas for vehicle use	Jyri-Pekka Mikkola, Åbo Akademi, Jukka Rintala, Jyväskylän yliopisto, Romel Jiménez, Universidad de Concepción	250 000 €

Syksyllä 2009 Akatemia ja CONICYT järjestivät toisen yhteisen haun oppimisen tutkimuksen alalla. Haun teemat olivat koulutuspolitiikat ja koulutuksen laatu, opettajankoulutuksen prioriteetit ja koulujen kehittäminen, oppimisen kehittäminen, tietotekniikan hyödyntäminen opetuksessa ja oppimisen sosiologia. Yhteishausta rahoitettiin neljä hanketta, joista Suomen Akatemian rahoitus oli n. 1,8 miljoonaa euroa.

Taulukko 17. Suomen Akatemian KV-haku Chilen kansallisen tiede- ja teknologianeuvoston CONICYT:n kanssa / 2009

Hanke	Tutkija	Rahoitus
Development of Teacher Students' Thinking Skills and Its Relation to Acquisition of Pedagogical Content Knowledge for Science Teaching in High School	Ismo Koponen, Helsingin yliopisto, Mario Roberto Quintanilla Gatica, Pontificia Universidad Católica de Chile	215 930 €
Parents and School Choice (PASC)– Family Strategies, Segregation and School Policies in Chilean and Finnish Basic Schooling	Hannu Simola, University of Helsinki (SOCE), University of Turku (CELE), Dagmar Raczynski Von Oppen, Pontificia Universidad Católica de Chile	541 300 €
Predicting and Supporting Reading Acquisition Via Computer Games for Children at Risk for reading difficulties	Heikki Lyytinen, Agora Center University of Jyväskylä, Ricardo René Rosas Díaz, Pontificia Universidad Católica de Chile	500 100 €
On the development of pupils' and teachers' mathematical understanding and performance when dealing with open-ended problems	Erkki Pehkonen, Helsingin yliopisto, María Leonor Varas Scheuch, Universidad de Chile	545 600 €

Yhteishankehaut toteutetaan aina yhtä aikaa Suomessa ja Chilessä. Hakemusten arvioinnissa käytetään yhteistä kansainvälistä vertaisarviointia. Rahoituksen saavista hankkeista Suomen Akatemia rahoittaa suomalaistutkijoiden osuuden ja sopimuskumppani CONICYT chiläisten tutkijoiden osuuden. Rahoitus on tarkoitettu käytettäväksi tutkijoiden palkkaan, tutkijoiden liikkuvuuden tukemiseen, tarvikkeiden ja tutkimusvälineiden hankintaan ja yleiskustannusosuuteen sekä muihin kuluihin kuten tieteellisten kokousten järjestämiseen.

Taulukko 18. Suomen Akatemian ja Chilen tiede- ja teknologianeuvoston CONICYT:n järjestämät työpajat

Tapahtuma	Aika	Järjestäjät
Working session: Chilean and Finnish Experts on Education	7.–8. elokuuta, 2007 Santiago, Chile	Suomen Akatemia ja CONICYT
Scientific and Technological Research Development on Renewable Energies: Towards the Power Matrix Diversity	9.–10. elokuuta, 2007 Santiago, Chile	Suomen Akatemia ja CONICYT
Chilean-Finnish Learning and Education Research Workshop: Current Research and Topics for Research Co-operation in Learning and Education Research	22. huhtikuuta, 2008 Helsinki, Suomi	Suomen Akatemia ja CONICYT

Suomen Akatemialla oli syyskuun 2012 haun yhteydessä auki uudet yhteishaut kestävän energian alalla sekä Brasilian CNPq:n että Chilen CONICYT:n kanssa.

Chileä pidetään nopeana ja joustavana kumppanina sekä kahdenvälisessä yhteistyössä että EU-verkostoissa tapahtuvassa toiminnassa. Yleisesti asiantuntijavastauksissa mainittiin yhteistyökuvioiden toimivuudesta niissä maissa, joiden kanssa yhteistyötä tehdään.

Brasilia ja Chile vaikuttavat vakailta eikä yhteistyö sinne eroa eurooppalaisista yhteistyökuvioista.

VTT

VTT on myös aktiivinen suomalaisorganisaatio. VTT tukee suomalaisten, paikallisten ja globaalien organisaatioiden tutkimus- ja kehitystoimintaa sekä innovaatiokehitystä Brasiliassa. Se on perustanut paikallisesti rekisteröidyn yrityksen Brasiliaan (VTTBrasil LTDA), joka hakee paikallisena yrityksenä myös paikallista rahoitusta. VTT osallistuu myös Brasilian tiede- ja teknologiaministeriön *Ciência sem Fronteiras* -ohjelmaan.

Suomen Madridin-instituutti

Tiedesuhteiden ja -yhteistyön edistäminen Suomen ja lusohispaanisen maailman välillä on yksi Suomen Madridin-instituutin päätehtävistä. Instituutti osallistuu tiede- ja koulutus-hankkeisiin ja tekee yhteistyötä muun muassa Suomen Akatemian, Helsingin ja Turun yliopistojen sekä latinalaisamerikkalaisten yliopistojen kanssa. Instituutin julkaisusarjassa on julkaistu useita Latinalaisen Amerikan kulttuuria koskevia tieteellisiä teoksia, ja nykyisin instituutti myös hallinnoi muutamia Latinalaisessa Amerikassa toteutettavia tutkimusprojekteja. Näitä ovat 1) Monumentaalinen maisema, paikallisuus ja kulttuurien dynamiikka Kolumbusta edeltäneessä Länsi-Amazoniassa, 2) Pariti-saaren kaivaukset osana Etnisen identiteettien muodostumis- ja muovautumisprosessit eteläisten Keski-Andien alueella vuosina 700–1825 -hanketta ja 3) Textos Andinos: Andilaisia khipu-tekstejä.

5.4 Kulttuuriyhteistyö

Kulttuurin saralla suomalaista yhteistyötä Latinalaisen Amerikan ja Karibian kanssa tehdään monipuolisesti eri aloilla. Toimijoiden välisiä suoria yhteyksiä on muun muassa esittävien taiteiden, audiovisuaalisen taiteen ja designin alalla. Eri alojen residenssitoimintaa harjoitetaan Meksikossa Ateljeesäitiön toimesta. Yhteistyötä tehdään yleensä tiedotuskeskusten,

lähetystöjen ja kulttuuri-instituutin tuella. Myös kulttuurivientihankkeesta on jo toimiva esimerkki näytelmäviennissä. Kahdenvälisen yhteistyön ohella on syytä huomata, että hallitusten väliset organisaatiot ovat tärkeä kulttuuriyhteistyön foorumi. Seuraavassa käsitellään kuitenkin pääasiassa kahdenvälistä yhteistyötä kerättyjen vastausten perusteella.

Näyttelytoimintaa on ollut huomattavasti sekä Suomessa että Latinalaisessa Amerikassa, mutta tähän selvitykseen emme ole saaneet museoilta tai arkistoalalta riittävästi vastauksia toiminnan arvioimiseksi muuten kuin määrällisesti. Myös liikunta-alan vastauksia saimme verrattain vähän.

Kiinnostus yhteistyöhön Latinalaisen Amerikan ja Karibian toimijoiden kanssa on kasvavaa. Suosituimpia maita tulevan yhteistyön kannalta kaikki alat huomioiden ovat ylivoimaisesti Brasilia, perinteinen yhteistyökohde Chile sekä suuret Argentiina ja Meksiko. Muutamia mainintoja saavat myös muut alueet.

**Taulukko 19. Kiinnostus tulevaan yhteistyöhön
Latinalaisessa Amerikassa kulttuurin ja liikunnan aloilla**

Maa	Maininnat
Brasilia	20
Argentiina (mukaan lukien Paraguay ja Uruguay)	10
Chile	10
Meksiko	10
Keski-Amerikka	3
Keski-Andien alue (Bolivia, Ecuador, Peru)	3
Karibia (mukaan lukien Belize, Guyana, Ranskan Guayana, Suriname)	2
Kolumbia	2

Kulttuurialalla opetus- ja kulttuuriministeriöltä toivotaan tukea toimijavierailujen ja asiantuntijavierailujen järjestämiseen sekä markkinatutkimusrahoitukseen ja verkottumiseen. Esimerkiksi sosiaalisen median avulla kulttuurialan toimijoita voidaan yhdistää pienin kustannuksin. Kulttuuriyhteistyön kehittämisen kannalta erityisesti suurlähetystöt toivovat kulttuurivaikuttajien vierailuja Suomeen lisäävän. Toisaalta tärkeänä mainittiin myös suomalaisten kulttuuritoimijoiden rahoituksen parantaminen, jotta he pystyisivät vierailemaan Latinalaisessa Amerikassa. Yhteistyön kestävyyyteen ja pitkäjänteisyyteen toivottiin myös panostusta.

Toimijoiden kehitystoiveissa korkeimmalla oli rahoitusmuotojen kehittäminen sekä institutionaalinen tuki, kun lähdetään etsimään yhteistyökumppaneita uusilta alueilta. Lisäksi uusia yhteistyön muotoja ovat kansainväliset yhteistuotannot ja residenssit, joille tulisi suunnitella oma erillinen tukipakettinsa esimerkiksi yhteistyössä esittävän taiteen tiedotuskeskusten (TINFO, DanceInfo ja Sirkusinfo) kanssa.

Yhteistyön ja resurssien suuntaaminen Latinalaiseen Amerikkaan kaikilla ministeriön hallinnonaloilla tarkoittaa kuitenkin sitä, että Suomessa toiminnan on oltava paremmin koordinoitua ja pitkäjänteistä. Lyhytkestoisten projektien tulokset tulee osata hyödyntää ja jatkuvuuteen tulee panostaa. Kaikessa yhteistyössä on tärkeää painottaa yhteisen tekemisen ja kehittämisen periaatteita. Tässä ministeriöllä on annettavaa toimijoita kokoavana ja rahoittavana tahona. Myös uusiin verkostomalleihin ja niiden kehittämiseen on panostettava.

Seuraavaksi esitellään toimijoiden hankkeita Latinalaisessa Amerikassa sekä tulevaisuuden kehitysnäkymiä alakohtaisesti.

Arkkitehtuuri ja design

Designin osalta kahdenvälistä yhteistyötä on ollut ainakin Brasiliaan, Chileen, Peruun, Argentiinaan ja Meksikoon. Erilaisia suomalaisen designiin liittyviä näyttelyitä ja esitelmätilaisuuksia on järjestetty useita.

Parikymmentä vuotta sitten suomalaisen arkkitehtuurin näyttelyitä kiersi Latinalaista Amerikkaa laajalti, mutta viime vuosina näyttelyt ovat keskittyneet myös muotoiluun. Esimerkiksi Perussa on järjestetty useita suomalaisen muotoiluun ja arkkitehtuuriin keskittyviä näyttelyitä. Suomalainen muotoilu on tunnettua myös Meksikossa, ja sen tunnetuimmat nimet ovat olleet siellä esillä vuosien saatossa hyvin näytävästi. Lisäksi suomalaiset muotoilijat ovat kysyttyjä puhujavieraita.

Asiantuntijoiden mukaan erityisesti Brasiliassa betoniarkkitehtuuri on innovatiivista, ja Suomi voisi ottaa siitä oppia. Kaupunkitutkimuksessa kiinnostavia ovat ainakin kaupunkitilan kasvattavuuteen⁹ liittyvät hankkeet.

Elokuva ja audiovisuaalinen ala

Yhteistyötä elokuva-alalla on tehty kahdenvälisesti festivaalien, tuottajien ja ohjaajien kesken usein suurlähetystöjen sekä elokuvainstituuttien ja -säätiöiden tuella.

KAVA on osallistunut latinalaisamerikkalaisen elokuvan tapahtumiin Suomessa. Näihin ovat kuuluneet muun muassa Suomen ja Meksikon kulttuurisuhteita kuvaava näyttely Kansallisarkistossa 2010 ja meksikolaisen elokuvan sarja elokuvateatterissa Orionissa samana vuonna. Vuonna 2009 Orionissa esitettiin juhlasarja Kuuban 50-vuotisen elokuvainstituutin kunniaksi.

Helsingin kansainvälisillä Rakkautta & Anarkiaa -elokuvafestivaaleilla on esitetty latinalaisamerikkalaisten elokuvien sarjaa, joka kasvatti jatkuvasti suosiotaan. Sarjan kokoamiseksi yhteistyötä tehtiin latinalaisamerikkalaisten maiden suurlähetystöjen kanssa, jotka hankkivat rahoitusta omasta elokuvainstituutistaan tai ulkoministeriöstään. Myös SES osallistui yhteistyöhankkeisiin. Ohjaajavierailuja toteutettiin mm. Meksikon ja Argentiinan lähetystöjen kanssa. Joskus laajempiin yhteistyöhankkeisiin osallistui myös Suomen suurlähetystö lähetäjämäassa. Projektit olivat aina riippuvaisia ministeriöiden ja lähetystöjen kulttuuribudjeteista, ja myös festivaalin resursseista, mikä asetti rajat toteutukselle. Tulokset olivat kuitenkin rohkaisevia.

Latinalaisamerikkalaisesta elokuvasta tuli ainakin festivaaliaktiivien joukossa jo käsite ja teimme tunnetuksi monia 'uuden aallon tekijöitä'. Mm. Carlos Reygadas, Pablo Trapero, Lucrecia Martel, Karim Ainouz aivan vain muutamia mainitakseni.

Helsingissä järjestetään vuosittain Latinalaisen Amerikan elokuvafestivaali Cinemaissi, joka esittää muutamien päivien ajan alueen elokuvia helsinkiläisissä elokuvateattereissa sekä järjestää lukuisia oheistapahtumia. Cinemaissi on hyvä esimerkki käytännön toimijoista, jotka ovat pikkuhiljaa kasvaneet ja saaneet ruohonjuuritasolla lisättyä tietosuutta kaukaisesta Latinalaisesta Amerikasta. Tapahtuman perustajat ja ideoijat ovat latinalaisamerikkalaistaustaista maahanmuuttajia. Festivaali on rakennettu heidän aloitteestaan ja heidän ehdoillaan. He etsivät myös lisää siltoja suomalaiseen yhteiskuntaan ja suomalaisiin tekijöihin, ja ovat

9 A cidade educadora.

oiva esimerkki kulttuurin merkityksestä kotouttamisessa ja suomalaisen monikulttuurisen yhteiskunnan rakentamisesta.

Latinalaisessa Amerikassa Suomen suurlähetystöt ovat aikaisemmin pystyneet tarjoamaan UM:n kulttuuriostoston tarjoamia elokuvia esitettäväksi erilaisissa tapahtumissa, mutta espanjankielellä tekstitettyjä kopioita on ollut tarjolla vain rajoitettu määrä.

Meksikossa suomalaista elokuvaa nähdään säännöllisesti vuosittain järjestettävän pohjoismaisen elokuvatapahtuman *Cine Nórdicon* ja EU-maiden *Cinema Europa* -festivaalien puitteissa. Muutama elokuva on ollut kaupallisessa levityksessä, ja kansainvälisesti tunnetuille elokuvaohjaajille on järjestetty omia sarjojaan. Myös suomalainen lastenelokuva-osaaminen on tunnettua. Suomalaisia elokuvia on ollut esillä myös Ambulante-elokuvafestivaalilla ja DOCSDF-dokumenttielokuvafestivaalilla. DOCSDF:n sarjan yhteydessä paikalle kutsuttiin kolme nuorta suomalaista ohjaajaa. Meksikon ohella ainakin Nicaraguassa ja muualla Keski-Amerikassa osallistutaan EU:n yhteisiin elokuvafestivaaleihin.

Suomen Madridin-instituutin koordinoiman audiovisuaalisen taiteen kiertueprojektin osana suomalaisia dokumenttielokuvia on kiertänyt useissa Latinalaisen Amerikan maissa 2011 ja 2012. Kiertueeseen kuului myös yllä mainitun DOCSDF:n suomalaisten elokuvien sarja. Tärkeimpinä yhteistyökumppaneina ovat olleet DocPoint, SES, Suomen suurlähetystöt kohdemaissa sekä paikalliset elokuvainstituutit, festivaalit ja järjestöt. Dokumentteja on esitetty Argentiinassa, Chilessä, Meksikossa, Perussa, Kolumbiassa, Uruguayssa sekä Brasiliassa. Elokuvakiertueetta on myös tarkoitus jatkaa tulevana vuosina av-alan pilottiprojektina Latinalaiseen Amerikkaan yhteistyössä SES:n kanssa.

Suomalaisia elokuva-alan tuottajia osallistui Buenos Airesin *Ventana Sur Film Market* -tapahtumaan vuonna 2009. Messujen oheistapahtumana järjestettiin muun muassa FAVEX:n johdolla *Film Point Buenos Aires – Helsinki*. Oheistapahtuman seminaarin ja suomalaisten ja argentiinalaisten elokuva-alan tuottajien tapaamisien tavoitteena oli luoda audiovisuaalisen alan yhteistyötä maiden välille. Tapahtuma järjestettiin yhteistyössä paikallisen Creaar-organisaation kanssa ja järjestelyihin osallistui myös Suomen suurlähetystö. Seminaarin osallistujat olivat yllättyneitä suomalaisen tuotannon laadusta ja laajuudesta. Kokonaisuutena *Ventana Sur Film Market* ei kuitenkaan ollut erityisen hyödyllinen, sillä se ei ollutkaan aidosti kaksisuuntainen ja kansainvälinen, vaan pikemminkin latinalaisamerikkalaisen tuotannon esittelyä eurooppalaisille ja yhdysvaltalaisille ostajille.

FAVEX:n mukaan audiovisuaalisen alan kulttuuriviennin yhteistyöverkostot ovat olemassa, mutta toistaiseksi yhteistyö on ollut tapauskohtaista (esim. jonkun TV-formaatin tai dokumenttielokuvien kuvauksia Latinalaisessa Amerikassa) tai henkilökohtaista (erityisesti Mika Kaurismäen elokuvat). Latinalainen Amerikka on erityisesti pyrkinyt myymään edullisia jälkituotantopalvelujaan, mutta espanjankielen valta-asema on suomalaisten kannalta este. Suomalaisia tuotantoja (esim. Duudsonit) on alueella levinnyt erityisesti Yhdysvalloista käsin toimivien panamerikkalaisten kanavien kautta. Myös suomalaisia lastenohjelmia esitetään jonkin verran julkisilla kanavilla. Elokuvalevityksestä alueella maksetaan hyvin vähän verrattuna muihin alueisiin, joten se ei ole myöskään myynnin kannalta kaikkein kiinnostavin alue.

FAVEX on myös tehnyt Eurochannel-kaapelikanavan kanssa Suomi-kuukauden, joka näkyi kaikissa Latinalaisen Amerikan maissa. Kuukausi oli kuitenkin enemmän kulttuurivaihtoa kuin toimintaa liiketaloudelliselta pohjalta.

Brasilian TV-markkinat kiinnostavat osaa animaatiotuottajista, ja on mahdollista, että FAVEX järjestää tutustumismatkan sinne tulevaisuudessa. Myös Finnanimation on ollut aktiivinen Brasilian ja Karibian suuntaan. 70 prosenttia Brasilian TV-tuottajajärjestön jäsenistä on animaatiotuotantoyhtiöitä, mikä on animaatiotuotannon kannalta hyvä uutinen.

Myös mediakasvatus ja sen yhtymäkohdat kuvaohjelmien lainsäädännön ja käytänteiden kanssa ovat tärkeitä audiovisuaalisella alalla. Esimerkiksi yhteistyö mediakasvatuksesta ja kuvaohjelmien ikärajakysymyksiin liittyvien valtiollisten toimijoiden osalta olisi mielenkiintoista ja toisi laajuutta hyvin eurokeskeiseen toimintaan.

Audiovisuaalisen alan toimijoiden mukaan yhteistyötä Latinalaisen Amerikan suuntaan voidaan kehittää erityisesti tukemalla erikoishankkeita ja tarjoamalla rahoitusmahdollisuuksia.

Kirjallisuus

FIL:n yhteistyö Latinalaisen Amerikan kanssa on ollut kahdenvälistä yhteistyötä latinalaisamerikkalaisten toimijoiden kanssa. Yhteistyö on kohdistunut Peruun, Argentiinaan, Kolumbiaan ja Meksikoon. Käytännössä se on ollut yhteistyötä eri kirjallisuusfestivaalien ja kirjamessujen kanssa sekä kustantamoyhteistyötä.

Suurin osa suomalaisesta espanjaksi käännetyistä kirjallisuudesta julkaistaan Espanjassa, mutta muutamia teoksia on julkaistu myös Argentiinassa, Meksikossa ja Perussa. Suomessa käännettävä kaunokirjallisuus painottuu espanjalaisiin teoksiin pääasiassa kahdesta syystä. Ensimmäinen on agentuurien keskittyminen Barcelonaan (ja barcelonalaisten tiivis osallistuminen Frankfurtin kirjamessuille, missä suomalaiset kustantamot tekevät sopimuksia). Toinen varsin merkittävä syy on EU:n myöntämä käännöstuki, jota ei myönnetä latinalaisamerikkalaisten teosten suomentamiseen. Lukuun ottamatta suuria vakiintuneita kirjailijoita, kuten Allendea, Borgesia, Fuentesia, García Márquezia, Amadoa, Naipaulia, Nerudaa ja Vargas Llosaa, uudet nimet myyvät varsin heikosti Suomen markkinoilla, ja näiden kirjailijoiden promootioon kustantamot eivät panosta suuresti. Kulttuuri-instituuttien merkitys kirjailijoiden Suomeen tuomiseksi edesauttaa markkinointia, mutta käytännössä latinalaisamerikkalaisten kirjailijoiden vierailuja järjestetään harvakseltaan.

Aiemmin kontaktien ja kääntäjien puute on vaikeuttanut menestystä Brasiliassa. Nykyään kiinnostus suomalaiseen ja pohjoismaiseen kirjallisuuteen on kovassa nousussa Brasiliassa, ja suurten nimien kautta tietoisuus pohjoismaisesta kirjallisuudesta ja kulttuurista on paranemassa. Brasiliassa toimii pohjoismaiseen kirjallisuuteen erikoistunut brasilialainen kirjallisuusagentuuri Vikings of Brazil, joka tarjoaa pohjoismaisille kustantamoille kontakteja ja käännöksiä. Paikallisten ostavien kustantajien joukossa on ollut myös Brasilian suurimpia kustantajia.

Kirjallisuusalan vastauksissa ehdotetaan, että kirjallisuusosalalla yhteistyötä Latinalaisen Amerikan kirjallisuussektorin kanssa voitaisiin kehittää lisäämällä Latinalainen Amerikka maapainotuksiin sekä luomalla rahoitusmahdollisuuksia käännöstoiminnalle ja messuvierailuille.

Liikunta

Liikuntapuolella yhteistyötä Latinalaiseen Amerikkaan on ollut muutamalla toimijalla. Toiminta on pääasiassa kansainvälisten kattojärjestöjen koordinoimaa yhteistyötä. Esimerkiksi Suomen Palloliitolla on ollut FIFA:n koordinoimaa kehitysyhteistyötä kummimaan kanssa. Koripalloliiton yhteistyö on ollut lähinnä pelaajavaihtoa tai pelaajien edustus oikeuksiin liittyviä tilanteita, joita koordinoidaan kattojärjestöjen kautta.

Suuret urheilutapahtumat, kuten kesäolympialaiset ja paralympialaiset 2016 sekä jalkapallon maailmanmestaruuskisat 2014, tekevät Latinalaisesta Amerikasta kiinnostavan yhteistyökohteen urheilujärjestöille.

Urheiluopistoissa kahdenvälisiä yhteistyöprojekteja ei ole ollut, mutta valmentajakoulutusta ja kehittämishankkeita pidetään mielenkiintoisina. Jalkapalloilun osalta lajin kehitys Brasiliassa, Argentiinassa ja Chilessä sekä Brazilian tulevat maailmanmestaruuskilpailut herättävät kiinnostusta. Yhteistyötä voidaan kehittää keskittymällä osaamisen kehittämiseen ja vaihtoon. Suomella on annettavaa järjestötoiminnasta ruohonjuuritasolla, kun taas Latinalaisen Amerikan maissa alan huippuosaaminen kiinnostaa suomalaistoimijoita.

Latinalaisen Amerikan yhteistyön kehittämisen kannalta liikunta-alan toimijat toivovat yhteisiä kokeilu- ja kehittämishankkeita ja ovien avaamista paikallisiin hallinto-organisaatioihin myös pienempien toimijoiden kannalta, jotta yhteistyötä voidaan lähteä kehittämään. Olympialaisiin liittyen toivotaan taloudellista tukea sekä tukea yhteistyöhön urheilijoiden ennakkoireitykseen Brasiliassa.

Musiikki

Suomalaisen musiikkiviennin kannalta Latinalainen Amerikka on varsin marginaalinen, vaikka varsinkin suomalaisella metallimusiikilla on vahva maine alueella. Eniten kansainvälistä julkisuutta saaneet suomalaisyhtyeet kuten esimerkiksi HIM, The Rasmus ja Nightwish tunnetaan sekä Brasiliassa, Argentiinassa että Meksikossa suomalaisen musiikin edustajina. Populaarikulttuurin merkitys Suomen tunnettavuudelle ja yleiselle imagolle onkin merkittävä, erityisesti nyt, kun suomalainen musiikki on kansainvälisesti näkyvämpää.

Suomalaista musiikkia kuullaan Meksikossa laajasti, erityisesti klassista musiikkia ja metallimusiikkia, mutta viime vuosina myös yhä enemmän kansanmusiikkia. Esiintyjiä on käynyt festivaaleilla ja muissa tapahtumissa. Myös radiossa suomalainen klassinen musiikki on ollut esillä. Useita suomalaisia artisteja on lisäksi osallistunut Eurojazz-tapahtumaan. Myös Keski-Amerikassa tunnetaan suomalaista metallimusiikkia laajalti. Suomalainen musiikki on ollut esillä myös Perussa, jossa suurlähetystö on osallistunut konserttien, työpajojen ja musiikkiesitelmien järjestämiseen.

Museot ja näyttelyt Suomessa

Suomen museoilla on ollut jonkin verran Latinalaisen Amerikan kulttuuriin ja historiaan liittyviä näyttelyitä. Erityisesti Helinä Rautavaaran museo ja Didrichsenin taidemuseo ovat olleet aktiivisia Latinalaisen Amerikan kulttuurien esittelijöitä. Suomessa viimeisten vuosikymmenten aikana pidettyjä näyttelyjä on koottu liitteeseen 5.

Latinalainen Amerikka on Helinä Rautavaaran museon tärkeä painopistealue. Museon kokoelmat sisältävät taide-, rituaali- ja käyttöesineitä Afrikasta, Aasiasta ja Latinalaisesta Amerikasta. Noin 3000 yksikön esinekokoelmat painottuvat 1900-luvun afrikkalaiseen ja brasilialaiseen esineistöön, ja latinalaisamerikkalaisia esineitä on luetteloitu 521. Museoesineiden lisäksi kokoelmiin kuuluu valokuva- ja audiovisuaalisia aineistoja, joista esimerkiksi valokuvien digitointi on parhaillaan käynnissä. Koska vastaavia aineistoja on huonosti edustettuina muissa Suomen museoissa, Helinä Rautavaaran museo keskittyy keräämään aktiivisesti materiaalia näiltä alueilta. Perusnäyttelyn Latinalaisen Amerikan kulttuuripihan esineet kertovat alueella tyypillisestä kulttuurien sekoittumisesta. Helinä Rautavaaran museon vaihtuvissa näyttelyissä on ollut esillä erilaisia kulttuurin ja taiteen ilmentymiä lähes vuosittain vuodesta 1998 lähtien. Muutaman kerran on järjestetty muun muassa meksikolainen kuolleen päivä loka-marraskuun vaihteessa. Näyttelyiden ohessa on paljon tapahtumia ja työpajoja, joihin alueen kulttuurien tuntijat ja tutkijat aktiivisesti osallistuvat.

Didrichsenin museon perustajat Marie-Louise ja Gunnar Didrichsen keräsivät 1960-luvulta lähtien lähes 400 esineestä koostuvan kokoelman muinaisten kulttuurien esineistöä. Kokoelma muodostuu pääosin esikolumbiaanisista ja Aasian vanhojen kulttuurien esineistä. Esikolumbiaaniset teokset tulevat lähinnä Meksikosta, Perusta ja Guatemalasta, ja ne edustavat useita kulttuureita ja aikakausia. Didrichsenin taidemuseon esikolumbiaaninen kokoelma on Suomen ainoa julkinen ja jatkuvasti esilläoleva kokoelma, jonka kautta voi tutustua Keski- ja Etelä- Amerikan muinaisten kulttuurien taidonnäytteisiin. Vaihtuvina näyttelyinä Didrichsenin museossa on järjestetty kaksi suuren suosion saanutta Maya-näyttelyä vuodesta 1997 lähtien aikana, joiden ohessa on järjestetty luentotilaisuuksia ja muita tapahtumia. Kolmas Maya-näyttely järjestetään 2012–2013.

Myös Kulttuurien museon kokoelmissa on esineistöä Latinalaisesta Amerikasta esim. Guatemalasta. Rafael Karstenin kokoelmissa esineitä on useista maista, mutta Latinalainen Amerikka ei ole yhtä vahvasti edustettuna kuin esimerkiksi Aasia. Aiemmin Kulttuurien museossa on järjestetty muutama Latinalaista Amerikkaa käsittelevä näyttely, mutta tällä hetkellä suunnitteilla ei ole näyttelyitä tai muuta yhteistyötä, jotka liittyisivät alueeseen.

Tiedekeskussäätiö (Heureka) on tehnyt usean vuoden ajan yhteistyötä Meksikon kanssa. Seitsemän Heurekan näyttelyä on ollut vuodesta 2003 vuokrattuna Meksikossa kolmessa eri tiedekeskuksessa ja kaksi meksikolaista näyttelyä on ollut vuokrattuna Heurekaan. Heureka toimii myös joidenkin näyttelyiden osalta meksikolaisten agenttina Euroopassa, ja toisaalta näyttelyitä pyritään vuokraamaan myös muihin Latinalaisen Amerikan maihin. Heurekan vientitoimintaa hoitaa säätiön omistama yritys Heureka Overseas Production.

Helsingin kaupunginmuseossa järjestettiin 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa useita latinalaisamerikkalaisten taiteilijoiden näyttelyitä. Myös Tampereen taidemuseon suuret intiaanikulttuureihin keskittyneet näyttelyt saivat suuren suosion vuosituhannen vaihteessa.

Museoyhteistyön osalta suurlähetystöjen tuki järjestelyille on tärkeää sekä Suomessa että Latinalaisen Amerikan kohdemaissa.

Kuvataide

Suomalainen kuvataide ja performanssi on viime vuosina ollut hyvin esillä erityisesti Meksikossa, jossa on järjestetty sekä tunnetumpien että nuorten nykyaiteilijoiden näyttelyitä. Vuonna 2010 Suomi oli muun muassa esillä kansainvälisessä Julistebiennaalissa Pueblassa ja pääkaupunki Méxicossa. Myös Perussa suurlähetystö on osallistunut aktiivisesti näyttelyiden järjestämiseen. Esillä on ollut suomalaista videotaidetta, installaatioita, valokuvaa sekä maalaustaidetta. Lisäksi suomalaisia taiteilijoita on osallistunut muun muassa São Paulon nykyaiteen biennaaliin. Useita muitakin suomalaistaiteilijoiden näyttelyitä on ollut São Paulossa ja Rio de Janeirossa.

Residenssitoiminta

Meksikossa Oaxacan kaupungissa on suomalaisille kuvataiteilijoille, muotoilijoille ja kirjailijoille suunnattu residenssi. Residenssihuoneistoa vuokraa Suomen ja Meksikon kulttuurivaihdon tuki ry, ja Ateljeesäätiö hoitaa järjestön sihteerin ja taloudenhoitotehtäviä. Residenssissä työskentelee vuosittain noin kuusi luovan alan tekijää kahden kuukauden jaksoissa. Residenssin kautta yhdistyksellä on suhteita esimerkiksi Meksikon kansalliseen kulttuuri- ja taiderahastoon. Lisäksi yksittäisillä taiteilijoilla on suoria yhteyksiä taiteen kentän eri alojen toimijoihin, työpajoihin, näyttelyorganisaatioihin, kouluihin jne.

Residenssivierailuja on ollut myös Brasiliassa Rio de Janeirossa ja São Paulossa, joissa muutama suomalainen taiteilija on vieraillut viime vuosien aikana.

Olemassa olevien residenssien lisäksi Iberialais-amerikkalaisen säätiön tarkoituksena on kunnostaa Buenos Airesin merimieskirkon tiloihin taiteilijaresidensi. Hanke on suurten remonttien takia vielä kesken.

Kyselyn perusteella residenssitoiminnan haasteena taidealalla on jossain määrin tukipäätösten saaminen vain vuodeksi kerrallaan, mikä aiheuttaa epävarmuutta toiminnan jatkumiselle. Toisaalta kaiken residenssitoiminnan kannalta tiedotus ja verkostoituminen paikallisten toimijoiden kanssa on ensiarvoisen tärkeää. Residenssitoimintaa olisi myös hyvä saada laajennettua perinteisiltä residenssituen aloilta, kuten kuvataiteista ja kirjallisuudesta, myös esittävän taiteen suuntaan. Käytännössä tämä tarkoittaa joustavampia tukiohjelmia ja uusien kohteiden sisällyttämistä residenssiohjelmiin.

Teatteri

Teatterialalla suomalaisilla toimijoilla on ollut kiinnostusta ja varsin aktiivista yhteistyötä Latinalaiseen Amerikkaan jo usean vuoden ajan. Nykyisin myös Latinalaisessa Amerikassa on suurta kiinnostusta ulkomaista nykyteatteria kohtaan.

Teatteriyhteistyön taustalla vaikuttavat jo 70-luvulla poliittisen toiminnan kautta syntyneet verkostot, joissa luoduista suhteista on yhä hyötyä. Yhteistä kosketuspintaa suomalaisen ja latinalaisamerikkalaisen teatterin välillä löytyy erityisesti yhteisöllisen ja osallistuvan teatterin perinteestä ja brasilialaisen Freyren pedagogiikasta ja filosofiasta sekä Boalin kehittämistä teatterimenetelmistä, joista Suomessa tunnetuin on Forum-teatteri. Näissä suuntauksissa korostuu ajatus yksilöä ja yhteisöä voimaannuttavista mahdollisuuksista. Teatterissa katsoja ei ole pelkästään passiivinen vastaanottaja vaan myös keskusteleva osallistuja.

Vaikka teatterin kannalta kieli on jossain määrin haasteellinen, on myös suomalaisessa teatterimaailmassa espanjaa osaavia ammattilaisia (mm. Saara Turunen, Otso Kautto, Maritza Núñez, Anneli Ollikainen, Elsa Saisio).

Aiempiä yhteistyöprojekteja teatterialalla on ollut useissa Latinalaisen Amerikan maissa.

Taulukko 20. Suomalaisista teatteriyhteistyötä Latinalaisessa Amerikassa

Jussi Kylätasku Runar ja Kyllikki	Escuela de Teatro PUCP	Lima, Peru 1998
Pirkko Saision Betoniö / La noche de concreto	Teatro Cuatro Tablas	Lima, Peru 2000
	Teatro Nacional de Venezuela, Venezuelalaisen Atelier Endimionin esittämänä	Caracas, Venezuela 2001
	Complot-teatteri	Montevideo, Uruguay, 2007
Ankkuriton Sukupolvi -ryhmän ALAARM	Fiesta 2005 -teatterifestivaalit	Caracas, Venezuela, 2005
Maaria Blomma	Complot-teatteri	Montevideo, Uruguay, 2007
KOM-teatterin Odorus	Festival de Mujeres en Escena	Kolumbia, 2010
Saara Turusen Puputyttö / La Chica Conejita ¹⁰	Feria del Libro Teatral	Meksiko 2010
	Festival Cervantino	Meksiko 2011
Otso Kauton Kipukynnys / ¡Aguanta el dolor!	Feria del Libro Teatral	Meksiko 2010
	Teatro Europeo Contemporáneo	
Jari Juutisen Julia, Julia! luxemburgilainen Théâtre du Centauren esittämänä (Juliette, Juliette)	Festival de teatro de la Habana	Havanna, Kuuba, 2011

¹⁰ Esitykset jatkuvat myös muualla Meksikossa 2012 ja 2013.

Teatterialalla toimitaan pitkälti yhteistyössä. Meksikossa ollaan maista pisimmällä yhteistyön ja suhteiden kannalta. Nykyisten yhteistyöhankkeiden osalta Meksiko on TINFO:n vuoden 2012 pääyhteistyökumppani. Elokuussa 2012 toteutetaan meksikolaisen Instituto de Bellas Artesin, TINFO:n, Suomen Meksikossa sijaitsevan suurlähetystön sekä näytelmäagenttuuri Näytelmäkulman yhteistyönä DramaFest 2012 -festivaali, joka esittelee monipuolisesti suomalaista näytelmää ja teatteria. Festivaalilla esitetään meksikolaisena tuotantona Juha Jokelan Mobile Horror ja lisäksi ohjaaja Hilkkä-Liisa Iivanainen ohjaa meksikolaisen näytelmän Connecting People. Näytelmäkirjailijat Laura Ruohonen ja Otso Kautto pitävät viikon draamatyöpajat teatteriammattilaisille pääkaupungissa Méxicossa ja harrastajille Acapulcossa. Lisäksi festivaalilla esitetään Ruohosen ja Kauton näytelmät lukudraamoina. Myös Teatteri Telakka näytelmällään Kuningatarleikit on kutsuttu festivaalille (28.–29.8.2012). TINFO tuottaa festivaalille saapuvia paikallisia asiantuntijavieraita varten materiaalia suomalaisesta teatterista, tekijöistä ja ajankohtaisista ilmiöistä yhteistyössä muun muassa UM:n viestintä- ja kulttuuriosaston ja suomalaisten teatterifestivaalien kanssa. TINFO:n johtaja (Hanna Helavuori) kirjoittaa artikkelin suomalaisesta nykyteatterista Meksikon tärkeimpään teatterilehteen Paso de Gatoon.

Näytelmäkulmassa on aktiivisesti tutkittu yhteistyömahdollisuuksia Latinalaiseen Amerikkaan, joka on yksi näytelmäviennin kohdealueista. Tammikuuhun 2012 mennessä Näytelmäkulman kirjailijoiden näytelmistä on noin 15 näytelmää käännetty espanjaksi. Näytelmäkulma tekee myös *Paso de Gato*n kanssa julkaisuyhteistyötä.

Näytelmäkulma osallistui OKM:n, TEM:n ja Finpron yhteiseen Luovimo-hankkeeseen vuosina 2009–2011. Hankkeessa tehtiin selvitys Latinalaisen Amerikan maista näytelmäviennin kannalta. Meksikon Finpron toimisto tuotti maakohtaiset markkinaselvitykset Meksikosta, Argentiinasta, Chilestä, Kolumbiasta ja Perusta. Selvityksessä käytiin läpi teatterikentän tunnusluvut, keskeiset toimijat ja rooli, teattereiden ohjelmistot, ohjelmistojen valintaprosessi, lisensointi ja paikallinen agenttuuri-toiminta. Tavoitteena oli selvittää, onko maissa mahdollisuuksia suomalaisten näytelmien vientiin. Tuloksena oli, että nämä yhteensä yli 240 miljoonan asukkaan kansoittamat maat ovat erittäin kiinnostavia teatteriviennin näkökulmasta. Tilaa ja tilausta tuontinäytelmille on. Näytelmävientiprojektia Latinalaisen Amerikan maihin on tukenut OKM (hankevalmistelurahoitus 2009, kulttuuriviennin kärkihankerahoitukset 2011 ja 2012), Koneen säätiö ja Kordelinin rahasto.

Suomesta on käyty tutustumassa myös Santiagon ja Buenos Airesin teatterikenttään Näytelmäkulman toimesta. Näytelmäkulma on lähtenyt luomaan suomalaisia yhteyksiä Chileen vuonna 2012 muun muassa *Santiago a Mil* -festivaalin kautta, joka on kiinnostunut laajemmasta yhteistyöstä suomalaisen teatterikentän kanssa. Chilessä järjestetään myös eurooppalaisen teatterin festivaalit *Festival de Dramaturgia Europea Contemporánea*, jossa esitellään joka vuosi kymmenkunta eurooppalaista uutta näytelmää. Näytelmien kirjailijat kutsutaan paikan päälle. Suomen teatterilla on hyvät mahdollisuudet päästä festivaalin ohjelmistoon.

Haastattelujen ja kyselyn perusteella selviää, että teatterin alalla pelkkä kulttuuriviennin tukeminen ei ole tarkoituksenmukaista. Tarvitaan kulttuuriyhteistyöhön ja vaihtoon tarkoitettuja tukimuotoja, joiden avulla voidaan tukea esimerkiksi merkittävälle festivaaleille kutsun saaneita teattereita ja ryhmiä. Kansainväliset yhteistuotannot ja residenssit ovat uusi yhteistyön muoto. TINFO onkin keväällä 2011 julkaissut kansainvälisen liikkuvuuden tavoiteohjelman, jonka toimenpide-ehdotukset koskettavat koko suomalaista esittävän taiteen kenttää.

Tanssi

Tanssin tiedotuskeskus Danceinfo on tehnyt yhteistyötä Brasiliaan, Meksikoon, Argentiinaan, Nicaraguaan ja Kuubaan. Yhteistyö on ollut pääasiassa suoria yhteyksiä toimijoihin Latinalaisessa Amerikassa. Käytännössä DanceInfo on antanut konsultointia latinalaisamerikkalaisille festivaalijohtajille ohjelmasuunnittelussa, suunnitellut suomalaisten ryhmien Latinalaiseen Amerikkaan ja Karibialle suuntautuvia projektien tai kiertueiden rahoitusta sekä kartoittanut yhteistyökumppaneita.

Suomen toimijakentältä on saatu selkeä viesti Latinalaisen Amerikan merkityksestä. Alueella on vahva perinne tanssin ja näyttämötaiteen alalla, ja sen merkitys taloudellisesti kasvaa jatkuvasti. Suomalaiset ammattilaiset osaavat jo jonkin verran espanjaa, mikä on syvällisen yhteistyön edellytys myös tanssin alalla. Latinalaisessa Amerikassa tanssi on sisäsyntyistä ja rahoitusta on kokemusten mukaan tarjolla paikallisista lähteistä. Suomen etuna alueella toimiessa on uutuus ja se, että pohjoismaista ja suomalaista tanssia pidetään mielenkiintoisena yhteistyöalana. Yhteistyökumppanit ovat yleensä ammattitaitoisia ja tietoisia tanssin erityisvaatimuksista näyttämö- ja esiintymistilojen suhteen.

Latinalaisessa Amerikassa on tanssitaiteen alalla runsaasti paikallisia verkostoja, joita suomalaiset voisivat hyödyntää. Esimerkiksi Brasilian Rio de Janeiron *Festival de Artes Escenicas Contemporaneasille* osallistuu yli 100 tuottajaa ja toimijaa, joihin on jo luotu viime aikoina suomalaisia yhteyksiä. Vuonna 2013 pyritään saamaan alkuun yhteistyöprojekteja, esimerkiksi residenssitoimintaa ja vaihtoa. Myös yhteispohjoismainen teemavuosi on suunnitteilla lähivuosille.

DanceInfo ei ole osallistunut yhteistyöprojekteihin Suomessa, mutta Managuan suurlähetystö mainitsee vuosittaiset tanssi- ja musiikkialan vierailut. Tanssialan koulutuksessa Suomessa on ollut ainakin nicaragualaisia opiskelijoita. Muu koulutus on liittynyt pääosin kehitysyhteistyöhön vuosien varrella.

Tanssialan koulutus ja vienti Keski-Amerikkaan vaikuttaa lupaavalta. Pohjana ovat vuosien aikana muodostuneet henkilökohtaiset kontaktit ammattilaisten välillä. Suomen tarjoama koulutus nicaragualaisille tanssiopiskelijoille on ollut tuottoisaa ja samalla suomalaiset ovat päässeet jakamaan tšekäläisen tanssitaiteen rikasta perinnettä. Ulkoasiainministeriö on Managuassa osallistunut tanssin yhteistyöhankkeisiin, jotka tähtäävät tanssiyhteistyön kehittämiseen. Keskeisiä teemoja ovat olleet naisten ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten osallistaminen ja voimaannuttaminen yhteisöllisen tanssi-ilmaisun avulla sekä tanssijoiden ammatti- ja verkostoitumistaitojen lisääminen. Marraskuussa 2011 Suomi oli ainoana ulkopuolisena Keski-Amerikan nykytanssin festivaaleilla (*I Encuentro Centroamericano de Danza Contemporánea de Solos y Dúos*). Myös alkuvuonna 2012 suurlähetystö osallistui Managuassa AS WE ARE -tanssitapahtuman järjestämiseen. Tapahtumassa vieraili suomalainen koreografi, joka on työskennellyt nicaragualaisen tanssiryhmän kanssa.

6 Ehdotus opetus- ja kulttuuriministeriölle strategisiksi toimenpiteiksi: Tavoitteelliseen ja suunnitelmalliseen yhteistyöhön Latinalaisen Amerikan ja Karibian kanssa

Tässä selvityksessä on esitetty tietoa Latinalaisen Amerikan ja Karibian koulutus-, tiede- ja kulttuurialojen tilasta ja tulevaisuuden näkymistä. Latinalainen Amerikka on yksi maailman nopeimmin kehittyvistä alueista niin talouden kuin koulutuksen ja tieteenkin aloilla, ja siellä on vahva kulttuurikenttä, joka on eurooppalaisesta näkökulmasta helposti lähestyttävä. Jotta Suomi voi rakentaa vahvaa kumppanuutta tämän kasvavan kulttuuri-, koulutus- ja tutkimusalueen kanssa, on asetettava selkeät päämäärät, joihin pyritään opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonaloilla seuraavien kymmenen vuoden aikana.

Suomalaisilla on yhteistyösiteitä Latinalaiseen Amerikkaan laajasti eri aloilla, mutta nykyisellään yhteistyön määrä ei kuitenkaan vastaa alueen maailmanlaajuisia merkitystä taloudessa, koulutuksessa tai kulttuurikentällä. Pitkät välimatkat, espanjan- ja portugalin osaamisen vähyys Suomessa suhteessa ko. kielten merkittävyyteen sekä vähäinen kulttuurintuntemus ovat vaikeuttaneet aiemman yhteistyön luomista ja ylläpitämistä. Yhteistyön lisääminen ja sen laadun parantaminen edellyttävät sekä ministeriöltä että sen hallinnonalan toimijoilta strategisesti suunnattuja toimenpiteitä. Toimenpiteiden tulee perustua korkeatasoiseen asiantuntemukseen, ajantasaiseen ja ennakoivaan tietoon, toimiviin ja kehittyviin verkostoihin sekä viranomaisyhteistyöhön (Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016: 34).

Latinalaisessa Amerikassa on runsaasti sekä perinteitä että uutta innovatiivista toimintaa, johon Suomella on annettavaa ja josta se voi oppia. Latinalaisen Amerikan ja Karibian kulttuurivaikutukset esim. musiikin (tango, samba, rumba, jne.) ja kirjallisuuden (mm. useat Nobel-kirjailijat) aloilla ovat kiistämättömät. Kasvavia aloja ovat koulutus ja tiede sekä kulttuuripuolella muotoilu, arkkitehtuuri ja musiikki. Myös liikuntasektorin merkitys kasvaa kansainvälisten urheilun suur tapahtumien myötä lähivuosina. Alueella on siis runsaasti yhteistyöpotentiaalia kumppanuuksien rakentamiselle sekä suomalaisen osaamisen ja innovaatioiden viennille.

Historialliset ja maantieteelliset syyt ovat luoneet yhtenäisyyttä Latinalaiseen Amerikkaan ja Karibialle. Tästä osoituksena on viimeaikainen integraatiokehitys ja sekin tosiasia, että Euroopan unionin näkökulmasta Latinalainen Amerikka ja Karibia muodostavat yhtenäisen alueen, joka kuuluu Pohjois-Amerikan kanssa ns. länsimaihin ja jonka kanssa unio-

ni toimii strategisessa yhteistyössä. Euroopan Unioni ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian maat pitävätkin joka toinen vuosi yhteisen huippukokouksen.

Nykyisin Latinalaisen Amerikan kahdeksi suurvallaksi ovat nousseet etelässä portugalin-kielinen Brasilia ja pohjoisessa espanjankielinen Meksiko. Meksiko sekä Keski-Amerikka ja pitkälti myös Karibia ovat alue, jonka markkinat ovat voimakkaasti sidoksissa Yhdysvaltoihin ja Kanadaan sekä vanhoihin teollisuusmaihiin. Brasilian ryhmän maat Etelä-Amerikassa taas ovat valtioita, joiden viennissä raaka-aineilla on suurempi osuus ja joiden vienti suuntautuu enemmän kehittyville markkinoille ja toimii itsenäisemmin globaaleilla markkinoilla myös Aasian suuntaan. Tämä kaksinapaisuus (Brasilia–Meksiko) on syytä huomioida kaikissa laajemmissa strategioissa.

Nykytilan analyysin sekä kulttuuri-, koulutus- ja tiedealojen toimijoiden ja asiantuntijoiden vastausten perusteella voidaan hahmottaa selkeät tavoitteet ja kehitystoimenpiteet, joihin on syytä panostaa. Niitä ovat kaikille yhteiset tiedonkulun ja koordinoinnin parantaminen, kielen- ja kulttuurintuntemuksen vahvistaminen Suomessa sekä alakohtainen yhteistyön tukeminen. Seuraavaksi kehityskohteita käsitellään käytännön tavoitteiden ja ehdotusten kannalta.

Uusia rahoitusmuotoja ei tässä selvityksessä esitetä. Niinpä strategian päämäärät tulee saavuttaa pääasiallisesti olemassa olevan rahoituksen asteittaisen uudelleensuuntaamisen avulla. Koska käytettävissä olevat resurssit ovat vähäisiä ja koska opetus- ja kulttuuriministeriö ei yleensä aseta alueellisia painotuksia, ehdotukset eivät myöskään käsittele uusien organisaatioiden perustamista Latinalaiseen Amerikkaan ja Karibialle. Sen sijaan keskitytään alueella olevien toimijoiden yhteistyön parantamiseen ja toiminnan tehostamiseen asiantuntijuuden kautta. Suomen tulisi myös osallistua aktiivisemmin EU:n ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian yhteisiin projekteihin ja tutkia mahdollisuuksia toimia EU–LAC-säätiössä.

6.1 Tiedonkulun ja koordinoinnin parantaminen

Tiedonkulkua eri sidosryhmien välillä voidaan parantaa verkostoilla, julkaisuilla, hyvien kokemusten tietopankilla sekä tiedotuspalveluilla.

Toimijoiden yhteistyötä tehostetaan perustamalla Latinalaisen Amerikan ja Karibian tiedotus- ja tutkimusverkosto. Sen avulla voidaan tiedottaa valmisteltavista hankkeista, jakaa hyviä kokemuksia ja hakea yhteistyökumppaneita. Verkosto voisi toimia Helsingin yliopiston Latinalaisen Amerikan tutkimuksen yhteydessä, Iberialais-amerikkalaisen säätiön alaisena tai muualla myöhemmin sovittavalla tavalla. Lisäksi verkostoon voidaan muodostaa useampia alueellisia ja temaattisia jaostoja. Esimerkiksi Turun yliopiston Amazon-tutkimusryhmän ympärille voisi verkottua muiden suomalaisyliopistojen ja tutkimuslaitosten luonnontieteilijöitä; Seinäjoen ammattikorkeakoulun ympärille Latinalaiseen Amerikkaan suuntautuneita kaupallisia tahoja; Aalto-yliopiston ympärille esimerkiksi muotoiluun, arkkitehtuuriin ja teknologiaan suuntautuvia tahoja, jne. Verkosto toimisi keskeisenä elimenä, joka kerää Latinalaisen Amerikan toimijat yhteen yli alarajojen.

Latinalaisen Amerikan verkosto järjestää opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiantosta koordinointipäivät, joilla voidaan luoda strategisia verkkoja, jakaa kokemuksia ja keskustella tulevista suunnitelmista. Ministeriö tekee verkoston organisoimiseksi aloitteen ja osoittaa valmistelua varten tarvittavat varat. Valmistelussa voidaan hyödyntää yliopistojen Aasia-verkostosta saatuja hyviä kokemuksia, mutta laajentaa verkoston toimintaa myös kulttuurialalle.

Eri osa-alueiden taktisten toimien yhdistäminen osaksi laajempaa strategiaa edellyttää yhteistyötä ja ajanmukaiseen tietoon perustuvaa operaatiotaitoa. Tässä tiedottamisen merkitys korostuu. Nykyisessä tilanteessa suomalaistoimijoiden resurssit tiedottamiseen espanjan ja portugalin kielillä koko Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueella ovat kuitenkin vähäiset. Niinpä valtiovaltaa tulee harkita tukimekanismeja, jotka edesauttavat tehokasta tiedotusta (mm. tiedotuskampanjat) ja käännöspalveluja. Hankkeiden tiedotukseen panostaminen helpottaa verkottumista niin suomalaisten toimijoiden kesken kuin paikallisten kumppanien kanssa. Tiedotustoimintaa tulee kehittää pitkäjänteisesti, ja myös sen tuloksista on raportoitava.

Suomessa eri ministeriöiden välistä tiedonvälitystä on kehitettävä. Ministeriöiden on syytä nykyisen kulttuuri-, koulutus-, tiede- ja kauppapolitiikan linjausten mukaisesti rakentaa tavoitteellista yhteistyötä Latinalaiseen Amerikkaan. Ministeriöiden välisestä yhteistyöstä on jo hyviä kokemuksia esimerkiksi kulttuuriviennin alalla Luovimo-hankkeessa sekä kulttuuriviennin kärkihankkeissa. Kuten aiemmissakin selvityksissä on todettu, elinkeinoelämän asiantuntemusta tulee hyödyntää, mutta sen ohella alue- ja kulttuurintuntemuksella on erittäin tärkeä rooli kehitettäessä kansainvälistä yhteistyötä. Suomi-tiimi-konseptin kehittämisen myötä tästä voidaan saada hyviä kokemuksia käytettäväksi myös Latinalaisessa Amerikassa. Operatiiviselta kannalta Suomi-tiimi-konseptin kehittäminen onkin varsin keskeistä eri ministeriöiden ja kentän suomalaistoimijoiden välillä. Lisäksi näemme tärkeänä samalla kielialueella Espanjassa ja Portugalissa toimivien edustustojen, Finpron, kulttuuri-instituutin sekä kauppakamarien integroitumisen osaksi tätä laajempaa aluetiimiä. Samoin kulttuurialan tiedotuskeskusten ja vienninedistämisorganisaatioiden toiminnassa on selkeästi huomioitava Latinalainen Amerikka. Kaiken kaikkiaan Suomi-tiimi-konsepti palvelee siten kaikkien sektoreiden yhteistyön tiivistämistä LAC-alueen maiden kanssa ja lisää toimijoiden välistä tiedonvaihtoa.

Myös muunlainen koordinointi Latinalaisessa Amerikassa ja Karibiassa on tärkeää. Ministeriöiden välistä yhteistyötä on syytä kehittää niin, että suurlähetystöjen kulttuuriasioista vastaavat tiedottavat aktiivisesti kulttuuri- ja koulutuskentän tapahtumista opetus- ja kulttuuriministeriölle tai ehdotetulle Latinalaisen Amerikan verkostolle. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö osallistuu ulkoasiainministeriön, Finpron ja kulttuuri-instituutin sekä eri alojen keskeisten toimijoiden (Suomen Akatemia, tiedotuskeskukset jne.) kanssa koordinointiin, jonka tarkoituksena on kutsua koulu-, tiede- ja kulttuurialojen avainhenkilöitä ja journalisteja Suomeen. Kutsuttavat henkilöt valitaan strategian päämäärien toteuttamista silmällä pitäen.

Tilastoissa ja indikaattoreiden tiedonkeruussa Latinalainen Amerikka on syytä erottaa omaksi alueekseen, jotta strategian tuloksia voidaan mitata kansallisella tasolla.

6.2 Kielitaidon ja kulttuurintuntemuksen vahvistaminen Suomessa

Kohdemaiden kielten ja kulttuurin opetuksen ja tutkimuksen vahvistamiseen tulee panostaa korkeakouluissa, jotta yhteistyölle luodaan hyvät edellytykset (Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016: 34).

Kielitaidon ja kulttuurintuntemuksen osalta tavoitteeksi voidaan ottaa kielitarjonnan ja kulttuurintuntemuksen opintokokonaisuuksien lisääminen eri kouluasteilla. Korkeakoulujen tarjontaa on kehitettävä erityisesti portugalin kielen ja Brasilian maatuntemuksen osalta, sillä korkeakouluilla on vastuu muiden kouluasteiden opetus- ja asiantuntijahenkilöstön

koulutuksesta. Ne kouluttavat asiantuntijoita myös muiden sektorien, kuten liike-elämän, palvelukseen.

Espanjan ja portugalin opetuksen määrää tulee kasvattaa monipuolistamalla kielivaihtojen mahdollisuuksia kaikilla kielialueilla. Ministeriön on jatkettava Opetushallituksen kanssa Kielitivolihankkeen kaltaisia aloitteita vieraiden kielten opiskelun kannustamiseksi sekä tuettava kuntia aloitteissa kieliohjelmien rakentamiseksi. Todellisen kuvan saamiseksi kielten asemasta kieltenopetuksessa on myös syytä tilastoida espanjaa ja portugalia erikseen, eikä niputtaa niitä muiden kielten alle.

Pätevien espanjan- ja portugalinopettajien määrän kasvattamiseksi korkeakoulujen iberoromaanisten kielten opetustarjontaa on syytä nostaa ja suhteuttaa kysyntään ja näiden kielten kansainväliseen merkitykseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö voi tehdä aloitteen aloituspaikkojen määrän tarkistamiseksi ja niin kutsuttujen harvinaisten kielten, kuten portugalin, rahoituksen lisäämiseksi. Erityisen tärkeää on portugalin kielen opetuksen vakiinnuttaminen yliopistotasolla ja toisen pysyvän lehtoraatin perustaminen Helsingin yliopiston portugalilaiseen filologiaan.

Latinalaisen Amerikan tutkimuksen professuurin perustaminen vuonna 1999 Helsingin yliopistoon on tuottanut erinomaisia tuloksia samoin kuin sen yhteydestä alkunsa saanut Kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen maisteriohjelma (KVV), josta nykyisin käytetään nimeä *Master's Degree Programme in Intercultural Encounters* (ICE). Yliopistouudistuksen myötä Latinalaisen Amerikan tutkimuksen oppiaine sulautettiin osaksi alue- ja kulttuurintutkimuksen opintokokonaisuutta yhdeksi sen opintolinjaksi. Tämä rajoittaa itsenäisellä oppiaineella aiemmin ollutta päätösvaltaa. Riippumatta yliopistollisista organisaatiomuutoksista Latinalaisen Amerikan tutkimuksen asemaa on syytä parantaa Latinalaisen Amerikan asiantuntijoiden kouluttamiseksi. Strategian kannalta tärkeää on tukea sellaisia toimenpiteitä, jotka mahdollistaisivat pikaisesti Brasilia-opintokokonaisuuden luomisen yhteen Suomen yliopistoon. Yhdeksi vaihtoehdoksi ehdotetaan *tenure track* -apulaisprofessuurin perustamista Helsingin yliopiston maailman kulttuurien laitokselle Latinalaisen Amerikan tutkimuksen yhteyteen. Verkostoitumisen ja korkeakouluyhteistyön myötä opintokokonaisuutta voisivat hyödyntää myös muut korkeakoulut. Myöhemmässä vaiheessa voisi lisäksi tarkastella, pitäisikö omat linjansa tai oppiaineensa muodostaa 1) Meksikon ja Keski-Amerikan, 2) Andien, 3) Cono Surin maiden sekä 4) Karibian tutkijoille. Näiden alueiden opintokokonaisuuksilla on olemassa jo kansainväliset esikuvat ja traditiot.

6.3 Tavoitteet ja toimet koulutusyhteistyössä

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa (2011) todetaan, että laadun parantaminen, osaamisperustan vahvistaminen ja koulutusviennin mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttävät kasvavaa kansainvälistä avautumista. Brasilia ja muut nousevat taloudet mainitaan suositeltavina kohdemaina yhteistyölle.

Koulutuslalla tavoitteena on luoda laaja-alaiset ja kestävät yhteistyösuhteet suomalaisen ja latinalaisamerikkalaisten toimijoiden välille. Oppilaitosten kansainvälistymispyrkimysten osalta tavoitteeksi asetetaan asiantuntijuuden kehittäminen ja tiedon lisääminen sekä Suomessa että Latinalaisessa Amerikassa. Latinalaisen Amerikan tunnettavuutta lisätään systemaattisesti suomalaisessa koulutuksessa, ja suomalaisen koulutusjärjestelmän sekä oppimiskäytäntöjen tunnettavuutta puolestaan edistetään portugalia ja espanjaa puhuvalla kulttuurialueella. Pidemmän tähtäimen tavoitteena on oppimiskäytäntöjen lokalisointi Latinalaiseen Amerikkaan yhteistyön kautta.

Korkeakoulujen ja muiden keskeisten toimijoiden tulee yhdessä opetus- ja kulttuuri-ministeriön kanssa määritellä tarkemmat tavoitteet koulutusalan yhteistyölle Latinalaisessa Amerikassa. On selvää, että korkeakouluyhteistyötä tulee tiivistää ja laajentaa aloittain, sekä Latinalaisen Amerikan opiskelijavaihdon määrä tulee nostaa alueen merkitystä vastaavalle tasolle. Myös Latinalaisesta Amerikasta kotoisin olevien tutkinto-opiskelijoiden ja nuorten tutkijoiden määrän nostaminen on tärkeää niin koulutuksen kuin tiedeyhteistyönkin kannalta. Ulkomaisten opiskelijoiden rekrytoinnin kannalta korkeakoulujen vieraskielisen opetustarjonnan laajuus, koulutusohjelmien tuotteistaminen sekä tiedotuksen sujuvuus ovat tärkeitä.

Kansainvälisesti korkeatasoisten yliopistojen määrä Latinalaisessa Amerikassa on runsas, ja korkeakouluyhteistyöstä hyötyvät molemmat osapuolet. Tavoitteisiin päästään resurssien järjestelmällisellä suuntaamisella opiskelija- ja asiantuntijavaihdon kehittämiseen, Suomen markkinoimisella koulutusmaana Latinalaisessa Amerikassa ja alueen asiantuntijuuden tukemisella korkeakouluissa.

Opiskelija- ja opettajavaihtoa sekä harjoittelua voidaan kasvattaa panostamalla EU-tason vaihtoverkostoihin, luomalla kahdenvälisiä maaohjelmia, solmimalla sopimuksia valittujen Latinalaisen Amerikan maiden kanssa sekä laajentamalla stipendiohjelmia koskemaan useampia Latinalaisen Amerikan maita. CIMO onkin nykyisten resurssien puitteissa tehnyt hienoa työtä uusien harjoittelu- ja vaihtosopimusten solmimiseksi. Vaihdon ja harjoittelun lisäämiseksi resursseja tuleekin suunnata vaihdon määrän kasvattamiseen. Tämä voidaan tehdä uudelleenorganisoinnilla ja lisärahoituksella.

Korkeakoulujen kansainvälistymistä helpottavat yhteisten opintojen mahdollisuuksien parantaminen. Väylinä tässä voivat olla kaksoistutkinnot tai opintokokonaisuudet, jotka hyväksytään kahden maan ja yliopiston tutkinnoissa. Tällaisille toimille tarvitaan mahdollisesti kannustinjärjestelmiä. Muun muassa silloin, kun opettaminen ulkomaisissa yliopistoissa perustuu opettajanvaihtoon, opettaminen tulisi voida linkittää normaaliin opetusvelvollisuuteen.

Suomalaiselle koulutusosaamiselle on paljon kysyntää Latinalaisessa Amerikassa, sillä iberialais-amerikkalaiset maat ovat päättäneet sijoittaa koulutukseen 76 miljardia euroa vuoteen 2021 mennessä, ja useissa maissa on käynnistetty koulutuksen kehitysohjelmia. Koulutusalan yhteistyötä ja koulutusosaamisen vientiä alueelle tuleekin tukea valtakunnallisesti ottaen huomioon eri maiden koulutusjärjestelmien tilanne ja tarpeet. Kielellinen ja kulttuurillinen yhtenäisyys, sekä demokratiakehitys tasa-arvopyrkimyksineen tekevät Latinalaisesta Amerikasta hyvän ehdokkaan suomalaisen koulutusyhteistyön kohdealueeksi ja myös koulutusvientiklusterin *Future Learning Finland* tulevaksi aluepainotukseksi. Useilla koulutusosaamisen ydinalueilla, kuten opettajankoulutuksessa, koulunjohtajakoulutuksessa, teknologiasovelluksissa ja oppimisympäristöissä, on paljon mahdollisuuksia kaupalliseen hyödyntämiseen Latinalaisessa Amerikassa, erityisesti Brasiliassa, Chilessä, Andien maissa ja Keski-Amerikassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee tehostaa yhteistyötä oman alansa toimijoiden, kuten Opetushallituksen ja kulttuuri-instituutin, sekä ulkoasiainministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluvien toimijoiden, kuten lähetystöjen ja Finpron toimipisteiden, kesken. Koulutusosaamisen yhteistyöhankkeiden tulee perustua asiantuntijuudelle ja jatkuvuudelle, ja hankkeiden rahoituspäätöksissä nämä tekijät on otettava huomioon. Samoin on tärkeää, että hallitusohjelmaan kirjattu lauselmä kehitysyhteistyömäärärahojen suuntaamisesta koulutusyhteistyöhön toteutuu. Nämä toimet edellyttävät ministeriöiden välistä koordinointia ja verkostojen tehokasta hyödyntämistä. Lisäksi koulutusjärjestelmän markkinointimateriaalia tulee tuottaa espanjaksi ja portugalkiksi, jotta suomalaiset toimijat

voivat hyödyntää sitä saadessaan kyselyitä kohdemaissa.

Useat Latinalaisen Amerikan maat ovat lanseeranneet ohjelmia, jotka luovat aivan uusia mahdollisuuksia koulutusyhteistyölle ja joihin tulee reagoida nopeasti. Esimerkiksi Brasilia ja Chile ovat valmiita maksamaan merkittävästi ulkomaisesta huipputason maisteri- ja tohtorinkoulutuksesta opiskelijoilleen. Näemme opetus- ja kulttuuriministeriön tärkeänä tehtävänä edesauttaa korkeakoulujen kykyä vastaanottaa tällaista rahoitusta ja vastaavasti korkeakoulujen tulee huolehtia saapuvien opiskelijoiden vastaanottopalveluista sekä annettavan opetuksen laadusta ja tehokkuudesta. Hyviä esimerkkejä on jo olemassa. CIMO:lle tulee myös osoittaa resursseja, jotta se voi osallistua useammille koulutusmessuille yhteistyössä alan toimijoiden kanssa Suomen profiilin nostamiseksi korkeakoulumaana.

Ehdotetaan, että opetus- ja kulttuuriministeriö kutsuu toimijat, kuten korkeakoulut, Suomen Akatemian, TEKES:n, sekä CIMO:n ja ulkomailla toimivien tiede- ja kulttuuri-instituuttien edustajat kehittämään koulutusyhteistyön tavoiteohjelmaa ja sen käytännön organisointia. Tavoiteohjelman toteutumista ja vaikuttavuutta tulee seurata usean vuoden aikavälillä.

6.4 Tavoitteet ja toimet tiedeyhteistyössä

Laaja-alaisen ja kestävien yhteistyösuhteiden luomiseksi suomalaisten ja latinalaisamerikkalaisten tieteentekijöiden ja tiedeorganisaatioiden välille tulee luoda apurahaohjelmia sekä tukea niitä. Erityisesti Brasiliasta tulee pitää painopistealueena.

Suomen Akatemian toiminnassa tulee panostaa tutkimusohjelmien ja kumppanuuksiin jatkuvuuteen ja pitkäkestoisuuteen, jotta saavutettu menestys ja hyvät tulokset voidaan hyödyntää tulevaisuudessa. Olisi toivottavaa, että Suomi osallistuisi laajasti Brasilian opiskelija- ja tutkijaliikkuvuusohjelmaan *Ciência sem fronteiras* ja hyödyntäisi ohjelmaa tehokkaasti. Tutkimusyhteistyössä tulee aktiivisesti etsiä Brasilian ja Chilen lisäksi uusia kumppaneita johtavista Latinalaisen Amerikan tutkimusmaista, kuten Argentiinasta, Meksikosta ja Kolumbiasta, sekä pyrittävä tutkijoiden liikkuvuuteen ja kansainvälisen yhteistyön syventämiseen. On myös muistettava, että monissa Latinalaisen Amerikan maissa ministeriöiden väliset sopimukset ovat toivottavia kohdemaan kannalta. Tässä suhteessa opetus- ja kulttuuriministeriön tuki ja ministerien vierailut ovat merkityksellisiä suhdetoiminnalle ja uusien sopimusten solmimiselle. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulisikin selvittää mahdollisuudet ja tarve ministeritason vierailuun valituissa Latinalaisen Amerikan maissa.

Tutkimusyhteistyön tuloksia tulee koota yhteen ja hyviä kokemuksia jakaa myös muille toimijoille. On tärkeää, että korkeakoulut koordinoivat muuta koulutusalan yhteistyötään Suomen Akatemian ja TEKES:n rahoittaman tutkimusyhteistyön kanssa.

Tutkimusinfrastruktuurien osalta opetus- ja kulttuuriministeriö voi tukea muun muassa arkistojen ja museoiden toimintaa ja pitää keskeisiä asioita aktiivisesti esillä kansainvälisissä järjestöissä. Vähäisen vastausmäärän vuoksi tähän selvitykseen kerättyjä tietoja arkistoalalta on syytä syventää.

6.5 Tavoitteet ja toimet kulttuuriyhteistyössä

Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävänä on edistää ja tukea korkeatasoista kulttuuria Suomessa sekä edistää ja tukea sen kansainvälistymispyrkimyksiä. Latinalaisessa Amerikassa tavoitteena on suomalaisen kulttuurin ja luovuuden eri alojen tunnettavuuden kasvattaminen. Ministeriö toimii myös yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa kulttuuriyhteistyön ja -viennin tukemiseksi. Kulttuurivaihdon ja -viennin edistämiseen pyritään kohdistamalla siihen määrärahoja sekä vahvistamalla jo olemassa olevia tukirakenteita. Kulttuuriyhteistyön laajana tavoitteena on kulttuurisen moninaisuuden turvaaminen sekä kestävän kehityksen edistäminen.

Kulttuurialan nykyisen, pääasiassa kahdenvälisen yhteistyön määrän kasvattamiseksi kehitetään verkostoja ja hyödynnetään sidosryhmien toimintaa ja suomalaisverkostoja eri puolilla espanjan- ja portugalkielistä maailmaa. Myös kuvaa Suomesta kulttuurimatkailumaa-
na parannetaan. Tavoitteena on edistää kulttuurivientiä ja vaihtoa, kehittää markkinointia ja suunnata sitä Latinalaisen Amerikan otolliselle maaperälle. Koska kulttuurivienti kuuluu usean ministeriön ohjelmaan, selkeä kansallinen koordinointi on keskeistä. Kulttuurialan toimijoiden verkottumista sekä pääsyä jo olemassa oleviin kansallisiin ja eurooppalaisiin tukiohjelmiin (mm. Euroopan sosiaalirahaston ns. ESR-rahoitus) tulee aktiivisesti edistää.

Latinalaisen Amerikan etuna on varsin yhtenäinen kieli ja kulttuuri, joskin Brasilian portugalkielisyys tulee muistaa. Suurkaupungit kuten São Paulo, Ciudad de México, Buenos Aires, Bogotá ja Havanna ovat kulttuurin metropoleja, joiden runsaassa tarjonnassa suomalaisten toimijoiden tulisi tehdä yhteistyötä tämän potentiaalin hyödyntämiseksi. Luomalla laajoja alueellisia sateenvarjohankkeita voidaan koota yhteen useita toimijoita ja avata uusia mahdollisuuksia yhteistyölle ja strategisten kumppanuuksien rakentamiselle. Mittakaavan kasvattaminen eli isompien yhteistyöhankeiden rakentaminen lisää näkyvyyttä ja kontaktipintaa kohdealueella. Niinpä laaja-alaisten toimijoiden, kuten suurlähetystöjen, Finpron, kulttuuri-instituutin, tiedotuskeskusten ja kulttuurin edistämisorganisaatioiden toivotaan yhteistyössä tukevan luovan talouden ja kulttuurialan toimijoiden merkittäviä hankkeita alueella. Suuret tapahtumat, kuten Brasilian olympialaiset ja jalkapallon maailmanmestaruuskisat tai eri kulttuurialojen vuosittaiset suur tapahtumat Latinalaisessa Amerikassa, tarjoavat hyvän mahdollisuuden sateenvarjohankkeiden kehittämiseen. Brasilian talouden merkittävyyden ja tulevien kansainvälisten suur tapahtumien vuoksi tulee luoda ohjelmahakua, joissa yhteistyötä tuetaan juuri portugalkieliseen Brasiliaan liikunnan suur tapahtumien yhteyteen.

Latinalaisessa Amerikassa on tilausta monenlaiselle kulttuuriyhteistyölle. Erityistä huomiota on syytä kiinnittää kulttuuritoiminnan rooliin alkuperäiskansojen ja ihmisoikeuksien tukemisessa sekä rauhantöissä, josta suomalaisilla toimijoilla on jo paljon hyviä kokemuksia. Konkreettisesti opetus- ja kulttuuriministeriön tulee pitää näitä aloja esillä kulttuuri-
viennin ja -yhteistyön hankkeita rahoitettaessa Latinalaisessa Amerikassa.

Lupaavia kulttuuriviennin alueita ovat muun muassa muotoilu, arkkitehtuuri, tanssi, näyttämö- ja audiovisuaaliset taiteet, joiden yhteistyöprojekteja on ollut jo jonkin verran. Musiikin, urheilun ja kirjallisuuden osalta yhteistyö on ollut vielä suhteellisen vaatimatonta. Näillä aloilla Latinalainen Amerika ja Karibia ovat kuitenkin yleisesti ottaen vahvoja ja siksi tärkeitä, joten tähän selvitykseen kerättyjä tietoja tulee laajentaa ja syventää. Erityisesti liikunnan ja urheilun kansainväliselle yhteistyölle on hyvä tehdä oma suunnitelmansa silmälläpitäen Brasilian tulevia urheilun suur tapahtumia.

Ministeriö voi rahoitusmallien ja kulttuurin apurahaohjelmien joustavuutta lisäämällä luoda uusia mahdollisuuksia erilaisille toimijoille. Monilla aloilla yhteishankemahdollisuudet tai festivaalikutsut tulevat lyhyellä aikataululla, ja niihin on vaikea reagoida, jos rahoitushaku on vain kerran vuodessa. Pienemmistä tuista ja matkustusapurahoista päättäminen voitaisiin hoitaa eri alojen tiedotuskeskuksista käsin ja näin nopeuttaa päätöksiä. Kulttuuriviennin rahoituksen osalta hankkeita tulee suunnata alueelle pitkäjänteisesti. Suurten, useampivuotisten hankkeiden kannalta joustavat rahoitusmekanismit tulevat olemaan erityisen tärkeitä.

Latinalaisesta Amerikasta vastaava kulttuuri- ja tiedeinstituutti toimii tällä hetkellä Madridista käsin verkostojen ja asiamiesten kautta. Madridin-instituutti osallistuu parhaillaan Madridin Suomi-tiimiin, jolla on hankesuunnitelmia ja verkostojen kehittämistoimenpiteitä myös Latinalaisen Amerikan suuntaan. On tärkeää, että opetus- ja kulttuuriministeriö on omalta osaltaan tukemassa näitä kehittämistoimenpiteitä. Useissa rahoitusmekanismeissa on kulttuuriviennille ja koulutusyhteistyölle vielä sellaisia esteitä, joita voidaan poistaa vain useiden ministeriöiden yhteistyöllä.

Lopuksi

Latinalaisen Amerikan ja Karibian osuus koko maailman tuotannosta on lähes kymmenesosa, ja se on voimakkaassa kasvussa. Talouskehityksen ja yhteiskunnallisten muutosten myötä Latinalainen Amerikka ja Karibia ovat vain vahvistaneet asemaansa maailmanlaajuisena toimijana, ja alueen merkitys on nykypäivänä kiistaton. Yleiseksi ja perustavanlaatuiseksi tavoitteeksi opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla onkin syytä asettaa Suomen ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian välisen yhteistyön määrän ja rahoituksen tasapainottaminen alueen merkitystä vastaavalle tasolle vuoteen 2022 mennessä.

Tavoitteen seurantaan voidaan käyttää luovaa taloutta, kulttuurivaihtoa, kieltenopetusta, koulutus- ja tiedeyhteistyötä sekä liikkuvuutta kuvaavia kansallisia tilastoja. Samalla niitä tulee myös kehittää niin, että ko. alueet, kielet ja teemat ovat helposti hahmotettavia. Kokonaisstrategian tulosten pitäisi näkyä viime kädessä mm. Suomen ulkomaankaupan tilastoissa.

Tätä kirjoitettaessa on myös tiedossa, että ulkoasianministeriö valmistelee omaa Latinalaisen Amerikan ja Karibian strategiaansa ja että myöhemmin valtioneuvostolta on ilmeisesti tulossa aluetta koskeva kokonaisstrategia. Kysymyksessä on erittäin tärkeä ja hieno asia. Tällöin tämän strategian suositukset tulee soveltaa kokonaisstrategiaan taktiikan muodossa.

Lähteet

- A Propos. 23.5.2012. Suomen Akatemian verkkolehti. Brasilian tiede kansainvälistyy laajalla vaihto-ohjelmalla.
- Abbot, Frederick M. 2007. The Problems of Intellectual Property in Latin America and How to Address Them. Santiago de Chile: United Nations.
- Aproximación al mercado cinematográfico del Mercosur. Período 2002-2005. <http://www.recam.org/_files/documents/aprox_al_mercado_cinemat_del_mercosur.pdf> (9.5.2012)
- Botana, Natalio R. 2011. El momento político. Teoksessa Iglesias, Enrique V., Rosa Conde & Gustavo Suárez Pertierra (toim.). El momento político de América Latina. Madrid: Fundación Carolina y Siglo XXI.
- Caballero, Rufo (toim.). 2006. Producción, Coproducción e Intercambio de Cine entre España, América Latina y el Caribe. Avances de investigación 5. Fundación Carolina. CeALCI. <<http://www.fundacioncarolina.es/es-ES/publicaciones/avancesinvestigacion/Documents/produccioncoproduccioneintercambio.pdf>> (19.8.2012)
- Comisión Latinoamericana sobre Drogas y Democracia. Drogas y democracia: hacia un cambio de paradigma. <http://www.drogasedemocracia.org/Arquivos/livro_espanhol_04.pdf> (19.4.2012)
- Creative economy report. 2010. <http://unctad.org/es/Docs/ditctab20103_en.pdf> (10.7.2012)
- Cuenta satélite de cultura. Primeros pasos hacia su construcción en el Mercosur cultural. Buenos Aires. 2006. <http://sinca.cultura.gov.ar/sic/publicaciones/libros/libro_cuenta_satelite.pdf> (20.4.2012)
- Díaz, Álvaro. 2008. América Latina y el Caribe: La propiedad intelectual después de los tratados de libre comercio. Santiago de Chile: CEPAL.
- Digital Music Report 2012. Expanding Choice. Going Global. IFPI. <<http://www.ifpi.org/content/library/DMR2012.pdf>> (13.5.2012)
- Diseño 2009. Plan de Refuerzo de la Competitividad (PRC). Programa de Competitividad de Conglomerados y Cadenas Productivas. Presidencia de la República oriental del Uruguay. Oficina de planeamiento y presupuesto. <<http://www.cdu.org.uy/es/Pages/documentos>> (15.5.2012)
- El Estado de la Ciencia - Principales Indicadores de Ciencia y Tecnología - Iberoamericanos / Interamericanos 2011. La Red de Indicadores de Ciencia y Tecnología Iberoamericanos e Interamericanos (RICYT). <http://www.ricyt.org/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=6&Itemid=7> (24.4.2012)

- European Commission. 2007. Latin America. Regional Programming Document 2007-2013. (Nimi suomeksi: Euroopan komissio – Latinalaisen Amerikan alueellinen strategia-asiakirja vuosiksi 2007–2013). 12.07.2007 (E/2007/1417). <http://eeas.europa.eu/la/rsp/07_13_en.pdf> (1.3.2012)
- EY 1905/2006. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EY) N:o 1905/2006 annettu 18 päivänä joulukuuta 2006 kehitysyhteistyön rahoitusvälineen perustamisesta.
- Eyzaguirre, Nicolás. 2011. Sustaining Latin America's Transformation. Finance & Development, March 2011, 48/1.
- Garam, Irma. 2011. Kansainvälinen liikkuvuus yliopistoissa ja korkeakouluissa 2010. Tietoja ja tilastoja -raportti 6/2011. CIMO.
- International Monetary Fund. World Economic Outlook Database. September 2011. <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/weodata/download.aspx>> (4.4.2012)
- Isosävi, Johanna. 2011. Mikä romanistista tuli isona? Entiseltä romaanisten kielten laitokselta vuosina 2004–2009 valmistuneiden maistereiden sijoittuminen työelämään. Nykykielten laitos, Helsingin yliopisto.
- Izquierdo, Alejandro & Talvi, Ernesto. 2011. One region, two speeds? Challenges of the New Global Economic Order for Latin America and the Caribbean. Inter-American Development Bank. March 2011. <<http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=35816781>> (21.5.2012)
- Jacobo Waiselfisz, Julio. 2011. Mapa da Violência 2012. Os Novos Padrões da Violência Homicida no Brasil. São Paulo: Instituto Sangari.
- Juntunen, Timo. 2009. Selvitys suomalaisen koulutusosaamisen viennistä. Ajatuksia viennin edistämisestä perustuen "Future Learning Finland" -verkoston kokemuksiin. <<http://194.100.159.181/NR/rdonlyres/F5ED062F-CD51-4E36-9B3D-6AD9BE0C2AC1/13038/FutureLearningFinlandselvitysFINAL3.pdf>> (13.1.2011)
- Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016. Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/asiakirjat/Kesu_2011_2016_fi.pdf> (5.5.2012)
- Maailmanpankki. 2012. <<http://data.worldbank.org>> (20.3.2012)
- Malamud, Carlos & Steinberg, Federico. 2011. América Latina: perspectivas económicas y políticas para 2011. ARI 42/2011. Real Instituto Elcano.
- Miradas sobre la educación en Iberoamérica. 2011. <www.oei.es/metas2021/Miradas.pdf> (16.6.2012)
- Niblett, Robin. 2012. The Economic Crisis and the Emerging Powers: Towards a New International Order? 20/2/2012. Real Instituto Elcano.
- Ochoa, Ana María & Yúdice, George. 2002. Latin American Music Industry in an Era of Crisis. <http://portal.unesco.org/culture/en/files/28004/11226404503THE_LATIN_AMERICAN_MUSIC_INDUSTRY_IN_AN_ERA_OF_CRISIS.pdf> <http://portal.unesco.org/culture/en/files/28004/11226404503THE_LATIN_AMERICAN_MUSIC_INDUSTRY_IN_AN_ERA_OF_CRISIS.pdf> <http://portal.unesco.org/culture/en/files/28004/11226404503THE_LATIN_AMERICAN_MUSIC_INDUSTRY_IN_AN_ERA_OF_CRISIS.pdf> (15.6.2012)
- OECD. PISA. <<http://pisa2009.acer.edu.au/>> (3.4.2012)
- Pérez, Roberto. 2011. Sólido presente y lúcido futuro para América Latina. Enkidu. <http://www.enkidumagazine.com/art/2011/010511/solido_presente_y_lucido_futuro_.htm> (19.8.2012)
- Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, World Population Prospects: The 2008 Revision and World Urbanization Prospects: The 2009 Revision. <<http://esa.un.org/wup2009/unup/>> (26.3.2012)
- Presidentti Piñerán hallitusohjelma 2010–2014. (Programa de gobierno para el cambio, el futuro y la esperanza. Chile 2010-2014.) <http://www.minsepres.gob.cl/wp-content/uploads/2011/01/Programa_de_Gobierno_2010.pdf> (5.6.2012)

- Pärssinen, Martti. 2002. Latin American Studies in Finland: Past Trends and New Perspectives. *Revista Europea de Estudios Latinoamericanos y del Caribe*, 72. http://www.cedla.uva.nl/50_publications/pdf/revista/72RevistaEuropea/72_Parssinen.pdf (18.6.2012)
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. 22.6.2011. Valtioneuvoston kanslia. <<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>> (4.4.2012)
- Rio de Janeiro 2016. Candidature file for Rio de Janeiro to host the 2016 Olympic and Paralympic games. <www.rio2016.org.br/sites/default/files/parceiros/candidature_file_v1.pdf> (15.5.2012)
- UNESCO 2009. UNESCO World Report 2: Investing in Cultural Diversity and Intercultural Dialogue. Pariisi: Unesco.
- United Nations Permanent Forum on Indigenous Issues (UNPFII) <<http://social.un.org/index/IndigenousPeoples.aspx>> (15.4.2012)
- UNODC 2011. Global Study on Homicide. Trends, Contexts, Data. <http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/Homicide/Globa_study_on_homicide_2011_web.pdf> (15.4.2012)
- UNODC Homicide Statistics. Homicide level for 2010, or latest available year. <<http://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/homicide.html>> (18.4.2012)
- World Economic Outlook Database, September 2011. <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/weodata/>> (15.3.2012)

Kuullut asiantuntijat:

Fredrik Boëthius, Jenni Domingo, Satu Ekman, Reino Gunn, Jukka Havu, Hanna Helavuori, Markku Henriksson Katri Hirvonen-Nurmi, Jukka Hytti, Jorma Hölsä, Risto Kalliola, Matti Kamppinen, Markku Keinänen, Jukka Kekkonen, Antero Klemola, Antti Korpisaari, Markus Kröger, Lars-Folke Landgrén, Pasi Loman, Auli Leskinen, Timo Luopajarvi, Hanna Manner-Tuomi, Tapio Markkanen, Jyri-Pekka Mikkola, Petri Minkkinen, Pirjetta Mulari, Juhani Ojasti, Merja Pallassalo, Jussi Pakkasvirta, Erkki Pehkonen, Heikki Pihlajamäki, Pauliina Raento, Helena Ranta, Sanna Rekola, Timo Riiho, Kalle Ruokolainen, Matti Salo, Sari Selander, Maaria Seppänen, Hannu Simola, Tarja Tamminen, Pekka Tolonen, Filip Tuomisto, Hanna Tuomisto, Tapio Varis, Elina Vuola, Sarri Vuorisalo-Tiitinen, Liisa Vähäkylä, Kent Wilska.

Liite 1. Latinalaisen Amerikan koulutuksen tunnuslukuja

(Lähde: 2012 World Development Indicators)

	Julkiset menot oppilasta kohden						Julkiset koulutusmenot		Koulutettuja opettajia peruskoulussa	Peruskoulun oppilas-opettaja suhdeluku
	–BKT:sta						%:a BKT:sta	%:a koko valtion osuudesta		
	Peruskoulu		Toinen aste		Kolmas aste					
	1999	2010 ^a	1999	2010 ^a	1999	2010 ^a	2010 ^a	2010 ^a	2010 ^a	2010 ^a
Argentiina	12,9	16,8	18,2	27,1	17,7	19,1	6,0	14,0	..	16
Bolivia	14,2	..	11,7	..	44,1
Brasilia	10,8	18,5	9,5	19,5	57,2	27,6	5,4	23
Chile	14,4	17,4	14,8	17,7	19,4	13,7	4,5	23
Costa Rica	15,5	14,6	21,4	14,4	6,3	23,1	89,5	18
Dominikaaninen tasavalta	..	7,5	..	6,7	84,9	26
Ecuador	4,4	..	9,6	82,6	17
El Salvador	8,6	8,8	7,5	9,4	8,9	11,7	3,2	..	92,7	31
Guatemala	6,7	10,4	4,3	6,2	3,2	28
Haiti
Honduras	..	18,7	..	279,7	36,4	33
Jamaika	13,4	19,9	21,0	22,6	70,4	50,2	6,1	11,5	..	21
Kolumbia	15,2	15,7	16,1	15,3	37,7	29,4	4,8	14,9	100,0	28
Kuuba	25,0	44,2	37,1	51,9	77,6	61,1	13,4	18,3	100,0	9
Meksiko	11,9	13,7	14,5	13,6	48,8	38,9	4,9	..	95,6	28
Nicaragua	74,9	30
Panama	13,7	7,5	19,1	9,9	33,7	21,6	3,8	..	91,6	23
Paraguay	13,6	..	18,4	..	58,9
Peru	7,6	7,8	10,8	8,9	21,1	..	2,6	16,4	..	20
Portugal	18,8	19,9	26,6	31,6	27,1	26,7	4,9	11,0	..	11
Puerto Rico	6,6	12
Trinidad ja Tobago	11,5	14,9	12,2	16,1	148,3	88,0	18
Uruguay	7,2	..	9,9	14
Venezuela	88,4	12
Maailma	..	16,4 m	..	22,7 m	4,6 m	15,6 m	..	24
Alhaisen tulon maat	3,8	18,7	82,9	45
Keskitulon maat	4,4
Alemman keskitulon maat	4,0
Ylemmän keskitulon maat	13,8	15,9	..	15,4	4,8	19
Alhaisen ja keskitulon maat	4,1	26
Itä-Aasia & Tyynen valtameren alue	37,8	..	3,8	17,2	..	17
Eurooppa & Keski-Aasia	17,3	4,4	14,0	..	17
Latinalainen Amerikka & Karibia	12,6	12,4	12,9	13,6	4,4	24
Lähi-itä & Pohjois-Afrikka	4,8	20,0	..	24
Etelä-Aasia	..	8,8	13,1	..	95,0	..	2,5	12,6
Saharan eteläpuolinen Afrikka	5,0	18,9	..	46
Korkean tulon maat	17,9	19,7	22,3	25,1	31,8	27,3	5,1	12,7	..	15
Euro-alue	17,9	19,9	25,9	27,5	30,7	32,5	5,5	11,5	..	14

Liite 2. Webometrics-yliopistotilasto Latinalaisesta Amerikasta ja Karibialta 2011

Sijoitus	Yliopisto	Maa	Sijoitus maailmanlaajuisesti
1	Universidade de São Paulo USP	Brasilia	20
2	Universidad Nacional Autónoma de México	Meksiko	38
3	Universidade Federal do Rio Grande do Sul UFRGS	Brasilia	71
4	Universidade Estadual Paulista Júlio de Mesquita Filho	Brasilia	122
5	Universidade Federal de Santa Catarina UFSC	Brasilia	129
6	Universidad de Chile	Chile	153
7	Universidade Federal do Rio de Janeiro	Brasilia	171
8	Universidade de Brasília UNB	Brasilia	184
9	Universidade Estadual de Campinas UNICAMP	Brasilia	193
10	Universidade Federal do Paraná	Brasilia	206
11	Universidade Federal de Minas Gerais UFMG	Brasilia	253
12	Universidad de Buenos Aires	Argentiina	326
13	Universidad Nacional de Colombia	Kolumbia	357
14	Universidade Federal da Bahia	Brasilia	358
15	Universidade Federal Fluminense	Brasilia	391
16	Universidad de Costa Rica	Costa Rica	403
17	Universidad Nacional de la Plata	Argentiina	424
18	Universidad de Guadalajara	Meksiko	493
19	Universidade Estadual de Maringá	Brasilia	499
20	Universidade Federal de Pernambuco	Brasilia	504
21	Universidade Federal de Uberlândia	Brasilia	505
22	Universidade Federal de Viçosa UFV	Brasilia	526
23	Universidad Nacional de Cordoba	Argentiina	568
24	Tecnológico de Monterrey	Meksiko	572
25	Universidad de Puerto Rico Río Piedras	Puerto Rico	579
26	Universidad de Santiago de Chile	Chile	586
27	Pontificia Universidade Católica do Rio de Janeiro PUC-RIO	Brasilia	589
28	Universidade Federal de Santa Maria UFSM	Brasilia	606
29	Universidad de Antioquia	Kolumbia	628
30	Universidad de los Andes Mérida	Venezuela	640
31	Universidade Federal de Goiás	Brasilia	643
32	Universidade do Estado do Rio de Janeiro UERJ	Brasilia	645
33	Universidad de Concepción	Chile	653
34	Pontificia Universidad Católica de Chile	Chile	658
35	Instituto Politécnico Nacional	Meksiko	685
36	Universidad Autónoma Metropolitana	Meksiko	704
37	Universidad Autónoma de Nuevo León	Meksiko	718
38	Universidad de Talca	Chile	726
39	Pontificia Universidade Católica do Rio Grande do Sul PUCRS	Brasilia	778
40	Universidade Federal do Ceará	Brasilia	789
41	Universidade Federal de São Carlos	Brasilia	792
42	Universidad Nacional Mayor de San Marcos	Peru	810
43	Universidad de los Andes Colombia	Kolumbia	813
44	Universidade Federal de São Paulo UNIFESP	Brasilia	814
45	Universidad del Valle	Kolumbia	839
46	Universidad Central de Venezuela	Venezuela	848
47	Centro de Investigación y de Estudios Avanzados del IPN CINVESTAV	Meksiko	853
48	Universidad de Sonora	Meksiko	871
49	Universidade Federal do Rio Grande do Norte	Brasilia	872

50	Pontificia Universidad Javeriana	Kolumbia	925
51	Universidad Técnica Federico Santa María	Chile	943
52	Universidad Austral de Chile	Chile	952
53	Universidade Federal do Rio Grande FURG	Brasilia	953
54	Universidade Estadual de Londrina	Brasilia	953
55	Universidad Industrial de Santander	Kolumbia	960
56	Universidad Michoacana de San Nicolás de Hidalgo	Meksiko	973
57	Pontificia Universidade Católica de São Paulo PUC-SP	Brasilia	978
58	Universidade Federal do Pará UFPA	Brasilia	996
59	Universidade Federal da Paraíba UFPB	Brasilia	1,021
60	Universidad Tecnológica Nacional	Argentiina	1,053
61	Universidad Nacional de Tucumán	Argentiina	1,07
62	Universidad Autónoma del Estado de México	Meksiko	1,079
63	Universidade do Vale do Rio dos Sinos UNISINOS	Brasilia	1,086
64	Universidade Federal de Lavras UFLA	Brasilia	1,09
65	Universidad de Carabobo	Venezuela	1,104
66	Pontificia Universidade Católica do Minas Gerais PUC-MINAS	Brasilia	1,114
67	Universidad Nacional de Cuyo Mendoza	Argentiina	1,114
68	Pontificia Universidad Católica de Valparaíso	Chile	1,124
69	Universidad Autónoma de Puebla	Meksiko	1,14
70	Universidad de las Américas Puebla	Meksiko	1,143
71	Universidade Estadual de Ponta Grossa UEPG	Brasilia	1,148
72	Universidad Veracruzana	Meksiko	1,166
73	Universidad Simón Bolívar Venezuela	Venezuela	1,175
74	Universidade do Estado de Santa Catarina UDESC	Brasilia	1,183
75	Universidad Nacional de San Martín Argentina	Argentiina	1,185
76	Universidad Nacional de Rosario	Argentiina	1,188
77	Universidad Nacional del Litoral	Argentiina	1,192
78	Universidad Autónoma de Baja California	Meksiko	1,193
79	Universidade Federal de Mato Grosso do Sul	Brasilia	1,198
80	Universidade Federal de Pelotas UFPEL	Brasilia	1,204
81	Universidade de Pernambuco	Brasilia	1,204
82	Universidade Católica de Brasília	Brasilia	1,208
83	Universidad de Puerto Rico	Puerto Rico	1,212
84	Universidade Estadual do Oeste do Paraná UNIOESTE	Brasilia	1,213
85	Universidade Federal do Espírito Santo	Brasilia	1,223
86	Universidad Nacional del Centro de la Provincia de Buenos Aires	Argentiina	1,228
87	Universidade Federal de Campina Grande	Brasilia	1,23
88	Universidad Nacional de San Luis	Argentiina	1,235
89	Universidade Federal de Juiz de Fora UFJF	Brasilia	1,238
90	Universidad Autónoma de Yucatán	Meksiko	1,243
91	Universidad de la Frontera	Chile	1,252
92	Universidad Nacional del Nordeste	Argentiina	1,254
93	Universidade Estadual do Ceará	Brasilia	1,266
94	Pontificia Universidade Católica do Paraná PUCPR	Brasilia	1,277
95	Universidade Federal Rural do Rio de Janeiro UFRRJ	Brasilia	1,278
96	Universidad de la Habana	Kuuba	1,300
97	Universidad de Colima	Meksiko	1,327
98	Pontificia Universidad Católica del Perú	Peru	1,335
99	Universidad de Guanajuato	Meksiko	1,337
100	Universidad de Puerto Rico Mayaguez	Peru	1,339

Liite 3. Tietoyhteiskunta valituissa Latinalaisen Amerikan maissa

(Lähde: 2012 World Development Indicators)

	Päivälehdet 1000 asukasta kohden	Kotitaloudet, joissa TV	Henkilökohtaiset tietokoneet ja internet						Informaatio- ja viestintä- teknologian kauppa		
			Käyttö 100 henkeä kohden		Laatu	Edullisuus	Käyttö	Vienti% kaikesta tavaraviennistä	Vienti% kaikesta tavaratuonnista	Vienti% kaikesta palveluviennistä	
			2010	2010							
	2000-05	2010	2010	2010	2010	2010	joulukuu 2011	2010	2010	2010	2010
Argentiina	36	36.0	9.56	9 898	26	34	0.1	9.1	11.7
Bolivia	..	69	..	20.0	0.97	854	35	10	0.0	3.4	11.8
Brasilia	36	98	44.1	40.7	6.81	5 130	17	54	1.0	9.5	2.0
Chile	51	..	42.8	45.0	10.45	8 613	39	67	0.4	8.2	2.2
Costa Rica	65	96	42.6	36.5	6.19	4 630	7	111	19.9	17.7	26.6
Ecuador	99	85	37.5	29.0	1.37	2 394	20	20	0.1	6.3	..
El Salvador	38	83	21.0	15.9	2.83	242	25	17	0.3	5.6	17.7
Guatemala	..	71	..	10.5	1.80	417	33	14	0.9	6.8	14.3
Haiti	8.4	0.00	9	..	1
Honduras	..	69	..	11.1	1.00	658	22	8	0.1	6.3	25.2
Jamaika	..	88	..	26.5	4.32	5 551	25	48	0.4	3.9	6.4
Kolumbia	23	91	43.1	36.5	5.60	3 739	35	21	0.1	9.6	6.2
Kuuba	65	15.9	0.03	35	1,753	0
Meksiko	93	95	40.1	31.1	9.98	2 272	17	27	20.2	19.2	..
Nicaragua	..	66	..	10.0	0.82	864	34	10	0.1	4.8	..
Panama	65	92	..	42.7	7.84	9 096	17	143	9.6	9.6	4.8
Paraguay	..	88	..	19.8	0.44	1 644	19	10	0.1	27.0	1.4
Peru	..	77	..	34.3	3.14	2 911	42	19	0.1	7.4	3.1
Puerto Rico	61.3	42.7	13.86	57 818	..	98
Trinidad ja Tobago	149	48.5	10.81	8 656	13	85	0.2	3.0	..
Uruguay	..	94	49.1	47.9	10.95	11 004	19	70	0.1	6.4	8.2
Venezuela	93	96	..	35.9	5.40	2 428	16	8	0.0	7.6	8.2

Liite 4. Vuodesta 2002 eteenpäin valmistuneita väitöskirjoja, jotka tutkivat Latinalaista Amerikkaa

Tekijä	Otsikko	Vuosi	Korkeakoulu
Arslan, Ahmad	Institutional Distance - Market Conforming Values in the Host Country and Foreign Direct Investment Choices of Multinational Enterprises	2011	Vaasan yliopisto
Carlson, Jöns	Shuariuskollisuus ja kaksiluokkajärjestelmä	2005	Joensuun yliopisto
Christenhusz, Maarten Joost Maria	Evolutionary history and taxonomy of Neotropical marattioid ferns: Studies of an ancient lineage of plants	2007	Turun yliopisto
Elbra, Tiit	Physical Properties of Deep Drill Cores : Implications for Meteorite Impact Effects and Crustal Structures	2011	Helsingin yliopisto
Heinonen, Aku	Isotopic evidence for the origin of Proterozoic massif-type anorthosites and their relation to rapakivi granites in southern Finland and northern Brazil	2012	Helsingin yliopisto
Hovikoski, Jussi Antero	Miocene western Amazonia in the light of sedimentological and ichnological data	2006	Turun yliopisto
Ilmonen, Kaisa	Caribbean Journeys. The Intersections of Female Identity in the Novels of Michelle Cliff	2012	Turun yliopisto
Jones, Mirkka	Mesoscale patterns in the species composition and distributions of rain forest plants	2006	Turun yliopisto
Kananoja, Kalle	Central African identities and religiosity in colonial Minas Gerais.	2012	Åbo Akademi
Keisalo-Galván, Marianna	Cosmic Clowns : Convention, Invention, and Inversion in the Yaqui Easter Ritual	2011	Helsingin yliopisto
Kettunen, Harri	Nasal Motifs in Maya Iconography	2005	Helsingin yliopisto
Korpisaari, Antti	Death in the Bolivian High Plateau: Burials and Tiwanaku Society	2006	Helsingin yliopisto
Kröger, Markus	The Politics of Pulp Investment and the Brazilian Landless Movement (MST)	2010	Helsingin yliopisto
Kuusinen, Asta	Shooting from the Wild Zone : A Study of the Chicana Art Photographers Laura Aguilar, Celia Álvarez Muñoz, Delilah Montoya, and Kathy Vargas	2006	Helsingin yliopisto
Laako, Hanna	Globalization and the Political : in the Borderlands with the Zapatista Movement	2011	Helsingin yliopisto
Laakso, Seija-Riitta	Across the Oceans : Development of Overseas Business Information Transmission, 1815-1875	2006	Helsingin yliopisto
Lähteenoja, Outi	Carbon Dynamics and Ecosystem Diversity of Amazonian Peatlands	2011	Turun yliopisto
Laine, Sofia	Young Actors in Transnational Agoras - Multi-sited Ethnography of Cosmopolitan Micropolitical Orientations	2012	Helsingin yliopisto
Laitinen, Maarit	Marching to Zion : Creolisation in Spiritual Baptist rituals and cosmology	2002	Helsingin yliopisto
Lalander, Rikard	Suicide of the Elephants? Venezuelan Decentralization between Partyarchy and Chavismo	2004	Helsingin yliopisto
Lehtonen, Samuli	Natural history of Echinodorus (Alismataceae)	2007	Turun yliopisto
Leskinen, Auli	Huellas de Eros y Thánatos en la narrativa de Diamela Eltit: La palabra en movimiento en el juego entre tropos, metáforas y deconstrucciones lingüísticas	2008	Helsingin yliopisto
Mäki, Sanna	Geographical variation and interactions in the western Amazon region: providing tools for environmental planning.	2003	Turun yliopisto
Mäkinen, Maarit	Digitaalinen voimistaminen paikallisten yhteisöjen kehittämisessä	2009	Tampereen yliopisto
Menanteau, Alvaro	Modernity, postmodernity and identity of jazz in Chile : The cases of the generation of 1990 and Ángel Parra	2009	Helsingin yliopisto
Minkinen, Petri	KAKTUS, Bush ja Pohjois-Amerikan tulevaisuus. Kriittinen avointen historiallisten kontekstien tutkimus ja muutoksellinen politiikka	2004	Helsingin yliopisto
Opas, Minna	Different but the Same: Negotiation of Personhoods and Christianities in Western Amazonia.	2008	Turun yliopisto
Pérez, Diego	Stand growth scenarios for Tectona grandis plantations in Costa Rica	2005	Helsingin yliopisto
Quesada Avedaño, Florencia	La modernización entre cafetales : San José, Costa Rica	2007	Helsingin yliopisto

Raunu, Jukka	The Mediated Immediacy : João Batista Libanio and the Question of Latin American Liberation Theology	2008	Helsingin yliopisto
Repo-Carrasco-Valencia, Ritva Ann-Mari	Andean indigenous food crops: Nutritional value and bioactive compounds	2011	Turun yliopisto
Rinne, Pia	Struggles over resources and representations in territorial conflicts in the Northern Autonomous Atlantic Region (RAAN), Nicaragua	2007	Helsingin yliopisto
Romo Reátegui, Mónica del Carmen	Regeneration ecology and population structure of the emergent tree <i>Dipteryx micrantha</i> , (Fabaceae, "Shihuahuaco") in floodplain forests of the Manu river, Amazonian Peru	2005	Turun yliopisto
Ryynänen, Sanna	Nuoria reunoilla. Sosiaalipedagoginen tutkimus rikollisuuden ja väkivallan keskellä elävien nuorten kasvun tukemisesta brasilialaisissa kansalaisjärjestöissä	2011	Tampereen yliopisto
Sääksjärvi, I.E.	Diversity of parasitic wasps (Hymenoptera: Ichneumonidae) in a lowland rain forest mosaic in Peruvian Amazonia.	2003	Turun yliopisto
Salo, Matti	Knowledge Meets Landscape: Interacting People, Science, and Natural Resources in Amazonian Rainforests	2009	Turun yliopisto
Salomaa, Ilona	Rafael Karsten (1879-1956) as a Finnish scholar of religion : The life and career of a man of science	2002	Helsingin yliopisto
Salovaara, Kati	Habitat heterogeneity and the distribution of large-bodied mammals in Peruvian Amazonia	2005	Turun yliopisto
Shulman, Leif	Taxonomy, chorology, speciation, and conservation in a heterogeneous Amazonia: case-studies in the flowering-plant family Melastomataceae	2003	Turun yliopisto
Thessler, Sirpa	Remote sensing of floristic patterns in the lowland rain forest landscape	2008	Turun yliopisto
Toivonen, Tuuli	Landscape information in quantitative biogeography: In search of a balance between resolution and extent	2006	Turun yliopisto
Virtanen, Pirjo Kristiina	Changing Lived Worlds of Contemporary Amazonian Native Young People : Manchineri Youths in the Reserve and the City, Brazil-Acre	2007	Helsingin yliopisto
Vuorisalo-Tiitinen, Sarri	¿Feminismo indígena?: Un análisis crítico del discurso sobre los textos de la mujer en el movimiento zapatista 1994-2009	2011	Helsingin yliopisto
Wesselingh, Frank Pieter	Molluscan radiations and landscape evolution in Miocene Amazonia	2009	Turun yliopisto
Wilska, Kent	Host Country Determinants of Foreign Direct Investment in Latin America - Finnish Company Cases in Brazil, Chile and Mexico.	2002	Turun kauppa- korkeakoulu

Liite 5. Suomessa järjestettyjä näyttelyitä Latinalaisesta Amerikasta

Museo	Näyttely	Aika	LAM-yhteistyökumppani
Didrichsenin taide- ja kulttuurimuseo	MAYA, kulttuuri, tekstiilit, kuninkaat	20.8.1997–18.1.1998	
	MAYA II, Kadonneen kaupungin arvoitus	9.9.2005–9.4.2006	
	MAYA III – elämä / kuolema / aika	7.9.2012–28.4.2013	
Helinä Rautavaaran museo	Kokoelma elää -pienoisnäyttely	15.–20.5.2012	Museo Chileno de Arte Precolombino, Chilen suurlähetystö
	Mapuche – Chilen elävät juuret	18.10.2011–15.1.2012	
	Día de los Muertos – Meksikolainen kuolleiden päivä	29.10.–06.11.2011	
	Sankarit 2010: El día de los muertos	28.10.–07.11.2010	
	Turvallinen maailma?	07.04.–31.05.2009	
	Colorin Colorado	27.02.–07.04.2004	Trust for the Health of the Indian Children of Mexico
	Lahja ja velvoite	18.09.–29.12.2003	
	Naamiot puhuvat – antropologisten elokuvien tapahtuma	02.03.–04.03.2001	
	Semana Santa – pääsiäinen Carúpanossa Venezuelassa	15.04.–18.06.2000	
	Xingú – viidakon kasvot	7.09.1999–02.01.2000	
	Perun Amazonia muotokuvassa	21.07.–29.08.1999	
	Amate –taiteen näyttely	06.04.–25.04.1999	
	Kuolleiden päivä	30.10.–08.11.1998	
Helsingin kaupungin taidemuseo	Cuba - sen silmät kiveä ja vettä	23.5.–25.8.2002	Instituto Nacional de Bellas Artesin (INBA), Meksikon suurlähetystö
	Diego Rivera	31.03.–28.05.2000	
	Frida Kahlo	28.1.–23.4.1997	
	Meksikolainen kuolleiden päivän alttari	12.09.–05.11.2000	CONACULTAN (Consejo Nacional para la Cultura y las Artes) ja The National Museum for Popular Cultures Mexican ja Meksikon suurlähetystö
	Sebastiao Salgado: Exodus	18.01.–01.04.2001	
	Fernando Botero	15.2.–27.2.1994	
	Ana Mendieta	3.4.–19.5.1996	

Heureka	Teotihuacán - kadonneen intiaanikulttuurin arvoitus	2007	
	Dinosaurukset	28.4.–2.10.2011.	Humanoides. Ingeniería animada, Museo del desierto. Saltillo, Coahuila.
	Dinosaurusten paluu	28.4.–30.9.2012	Humanoides. Ingeniería animada, Museo del desierto. Saltillo, Coahuila.
Kansallisarkisto	Suomi-Meksiko 2010	17.9.–23.12.2010	Meksikon suurlähetystö
Kulttuurien museo	PATRIA O MUERTE Valokuvia Kuubasta	11.9.–9.12.2001	
	MUOTOILUA PUSKASSA, Potentials - Design in the Field	8.11.–4.3.2007	
	SAVEN LAULU - NICARAGUALAISTA KERAMIKKAA	7.11.–30.3.2008	
Saamelais-museo Siida	Mapuche – Chilen elävät juuret	18.2.–1.5.2012	Museo Chileno de Arte Precolombino, Chilen suurlähetystö
Tampereen taidemuseo	SULKAKÄÄRME JA JAGUAARIJUMALA Meksikon ja Guatemalan intiaanikulttuurit Tampereen taidemuseossa	16.8.1997–1.3.1998	
	Inkat ja heidän edeltäjänsä – Perun kolme vuosituhatta	4.2.–29.7.2001	La Fundación Museo Amano, Museo del Banco Central de Reserva, Museo Nacional de Arqueología, Antropología e Historia del Perú – Instituto Nacional de Cultura del Perú, Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera
Vapriikki	Orinoco – Amazonian intiaanikulttuureja Venezuelasta	20.11.2004–4.9.2005	Fundación Cisneros
Aboa Vetus – Ars Nova	PERU – 2000 vuotta hopeataidetta	7.6.–31.8.2008	Perun suurlähetystö, Museo Nacional de Arqueología, Antropología e Historia del Perú, Museo del Banco Central de Reserva, Museo Rafael Larco Herrera, Colección Vivian y Jaime Liébana, Museo de Arte de Lima, Ministerio de Nuestra Señora del Prado, Colección Barbosa-Stern, Patronato Plata del Perú
Sinebrychoffin taidemuseo	PERU – 2000 vuotta hopeataidetta	31.1.–18.5.2008	

Liite 6. Yhteistyösopimuksia Latinalaisen Amerikan ja Karibian yliopistoihin.

MAA	SUOMALAINEN YLIOPISTO	LAM-YLIOPISTO
ARGENTIINA	Jyväskylän yliopisto	Universidad del Salvador
	Lappeenrannan teknillinen yliopisto	Universidad Argentina de la Empresa
	Lapin yliopisto	Universidad del Salvador (USAL), Buenos Aires
	Oulun yliopisto	Universidad de Ciencias Empresariales y Sociales
		Universidad del Salvador
	Tampereen yliopisto	Universidad Nacional de Quilmes
	Tampereen teknillinen yliopisto	Instituto Tecnológico de Buenos Aires ITBA, Buenos Aires
	Vaasan yliopisto	Universidad de Ciencias Empresariales y Sociales, Buenos Aires
	Åbo Akademi	Universidad del Salvador
BARBADOS	Tampereen yliopisto	The University of the West Indies
	Jyväskylän yliopisto	UWI Barbados
BRASILIA	Aalto-yliopisto	Escola Superior de Desenho Industrial ESDI
		Escola de Administração de Empresas de São Paulo de Fundação Getúlio Vargas
		Pontificia Universidad Católica do Rio de Janeiro
		Universidade de São Paulo (USP)
		Universidade de Brasília
	Lapin yliopisto	Catholic University of Rio de Janeiro (PUC-Rio)
	Helsingin yliopisto	Universidade de São Paulo (USP)
	Itä-Suomen yliopisto	Federal University of Rio de Janeiro
		Federal University of Paraná
		Universidade de São Paulo (USP)
		Sergio Arouca National School of Public Health
		Universidade Paulista UNIP
	Turun yliopisto	Federal University of Vicosa
		Federal University of Rio de Janeiro
		Federal University of Pernambuco
		National Institute for Amazon Research
		Universidade de São Paulo, Ribeirão Preto
		Universidade de São Paulo (USP)
	Åbo Akademi	Universidade de São Paulo (USP)
		Federal University of Amazon
	Lappeenrannan teknillinen yliopisto	Universidade Federal de Minas Gerais
		Universidade Federal do Rio Grande do Norte - UFRN
	Lapin yliopisto	Pontificia Universidade Católica do Rio de Janeiro (PUC-Rio), Rio de Janeiro
	Oulun yliopisto	University of São Paulo
	Tampereen yliopisto	Universidade Estadual Paulista (UNESP)
		University Feevale
		Ibmec University
		Faculdade de Economia, Administração e Contabilidade de Ribeirão Preto - FEA-RP (Universidade de São Paulo - USP),
		Faculdades Ibmecc, Rio de Janeiro
	Tampereen teknillinen yliopisto	Pontificia Catholic University of Rio de Janeiro
		Pontificia Catholic University of Rio Grande do Sul
CHILE	Helsingin yliopisto	Universidad de Chile, Santiago de Chile
	Itä-Suomen yliopisto	Universidad Austral
	Turun yliopisto	DuocUC
		Universidad Mayor
	Åbo Akademi	Universidad Diego Portales
		Universidad de Talca
	Lapin yliopisto	Universidad Mayor, Santiago

MAA	SUOMALAINEN YLIOPISTO	LAM-YLIOPISTO
	Tampereen yliopisto	Universidad Diego Portales
	Jyväskylän yliopisto	Universidad Austral de Chile
		Universidad de Chile
		Universidad de Concepción
	Vaasan yliopisto	Universidad Mayor, Las Condes
		Universidad de La Frontera, Temuco
COSTA RICA	Helsingin yliopisto	Universidad de Costa Rica, San José
JAMAICA	Tampereen yliopisto	The University of the West Indies at Mona
KOLUMBIA	Turun yliopisto	Universidad EAFIT
	Åbo Akademi	Pontificia Universidad Javeriana, Bogotá
MEKSIKO	Aalto-yliopisto	Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey
	Helsingin yliopisto	Universidad Nacional Autónoma de México
	Itä-Suomen yliopisto	Universidad de Guadalajara
		Center for Scientific Research and Higher Education at Ensenada, Baja California (CICESE)
	Turun yliopisto	ITESM, Campus Sinaloa
	Åbo Akademi	ITESM, Campus Morelos (Cuernavaca)
	Oulun yliopisto	Tec de Monterrey
	Tampereen yliopisto	Benemérita Universidad Autónoma de Puebla (BUAP)
		Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey (ITESM)
	Tampereen teknillinen yliopisto	Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey, Tec de Monterrey
PERU	Helsingin yliopisto	Pontificia Universidad Católica del Perú, Lima
	Turun yliopisto	Universidad de Lima
		Universidad Nacional Agraria La Molina
		Universidad Nacional Mayor de San Marcos
	Åbo Akademi	Pontificia Universidad Católica del Peru
URUGUAY	Jyväskylän yliopisto	Universidad de Montevideo
	Åbo Akademi	Universidad de la República
VENEZUELA	Åbo Akademi	Universidad Simón Bolívar

ISEP – INTERNATIONAL STUDENT EXCHANGE PROGRAM

Mukana ohjelmassa Itä-Suomen yliopisto, Helsingin yliopisto, Turun yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Oulun yliopisto, Tampereen yliopisto ja Åbo Akademi.

Argentiina

Universidad Blas Pascal
Universidad Católica de Córdoba
Universidad de Palermo
Universidad del Salvador

Brasilia

Fundação Armando Alvares Penteado

Chile

Pontificia Universidad Católica de Valparaíso
Universidad Católica del Norte - Antofagasta
Universidad Católica del Norte - Coquimbo

Kolumbia

Universidad Icesi

Costa Rica

Universidad Nacional

Ranskan Antillit

Université des Antilles et de la Guyane - Guadeloupe
Université des Antilles et de la Guyane - Martinique

Ranskan Guayana

Université des Antilles et de la Guyane - Guyane

Meksiko

Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Occidente
Tecnológico de Monterrey (ITESM) - Monterrey
Universidad de Guanajuato
Universidad de Monterrey
Universidad La Salle
Universidad Popular Autónoma del Estado de Puebla
Universidad Regiomontana

Nicaragua

Universidad Americana

Puerto Rico

University of Puerto Rico - Mayagüez - Intl
University of Puerto Rico - Río Piedras

Uruguay

Universidad Católica Del Uruguay

GE4-verkosto

Latin American European Exchange in Engineering (LAE3)
Mukana ohjelmassa Aalto-yliopisto

Argentiina

Universidad Catolica Argentina, Buenos Aires
Universidad Tecnologica Nacional (UTN), Buenos Aires
Universidad Nacional de Gral San Martin (UNSAM), Buenos Aires
Instituto de enseñanza Superior del Ejército Argentino (IESE), Buenos Aires

Brasilia

Universidade Federal do Rio Grande do Sul (UFRGS), Porto Alegre
Pontificia Universidade Catolica do Rio Grande do Sul (PUCRS), Porto Alegre
Universidade do Vale do Rio dos Sinos (UNISINOS), Sao Leopoldo
Pontificia Universidade Catolica do Rio de Janeiro(PUC), Rio de Janeiro
Universidade de São Paulo (USP)
Universidade Federal de Santa Catarina, Florianopolis

Chile

Universidad de Chile, Santiago de Chile
Pontificia Universidad Catolica de Chile, Santiago de Chile

Magalhães-verkosto

Mukana ohjelmassa Aalto-yliopisto

Argentiina

Instituto Tecnológico de Buenos Aires

Brasilia

Universidade Federal do Rio de Janeiro

Universidade Estadual de Campinas

Universidade de Sao Paulo

Chile

Pontificia Universidad Católica de Chile

Universidad de Chile

Universidad Federico Santa María

Dominikaaninen tasavalta

Pontificia Universidad Católica Madre y Maestra

Kolumbia

Pontificia Universidad Javeriana

Universidad de los Andes

Meksiko

Instituto Politécnico Nacional

Universidad Nacional Autónoma de México

Panama

Universidad Tecnológica de Panamá

Peru

Pontificia Universidad Católica del Perú

Venezuela

Universidad Simón Bolívar

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-187-9 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)